

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Τμήμα: Δημόσια Διοίκηση

Κατεύθυνση: Νομικός Πολιτισμός

Θέμα:

« Τα εκλογικά συστήματα υπό το Σύνταγμα του 1975»

Υπεύθυνος καθηγητής : Ηλ. Νικολόπουλος

Ζαφειράκη Ευδοκία

Αθήνα 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ σελ. 4

ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ. 5

ΜΕΡΟΣ Α΄

Α.ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΑ σελ. 7

Α.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ σελ. 7

Α.2 ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ
ΘΕΣΜΟΣ..... σελ. 11

Α.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ σελ. 13

Α.3.1 ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ σελ. 18

Α.3.2 ΑΝΑΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ σελ. 25

Α.3.3 ΜΙΚΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ σελ. 32

Α.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ.....σελ. 37

ΜΕΡΟΣ Β΄

Β. ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ...σελ. 41

Β.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ..... σελ. 41

Β.2 ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ σελ. 43

Β.3 ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ σελ. 45

Β.4 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ σελ. 49

B.5 ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ. 56
B.5.1 Ο Ν. 1847/1989.....	σελ. 57
B.5.2 Ο Ν. 1907/1990.....	σελ. 59
B.5.3 Ο Ν.3231/2004.....	σελ. 62
B.5.4 Ο Ν.3636/2008.....	σελ. 66
B.6 ΟΙ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ	σελ. 70
B.7 ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ Η΄ ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ;	σελ. 72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	σελ. 78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	σελ. 81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 88

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, που ως αντικείμενο έχει τα εκλογικά συστήματα, επιχειρείται η κατά το δυνατόν πλησιέστερη ανάλυση των εκλογικών νόμων που επικράτησαν στην ελληνική επικράτεια μετά την ψήφιση του ισχύοντος συντάγματος το 1975.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος ασχολήθηκα με την ανάλυση και αξιολόγηση των τριών βασικών εκλογικών συστημάτων (το αναλογικό, το πλειοψηφικό και το μεικτό) καθώς και με την έννοια των εκλογών, όπου πρέπει να διεξάγονται με σκοπό την ακριβέστερη έκφραση της θέλησης του λαού, αφού τα εκλογικά συστήματα αποτελούν απόρροια αυτών. Στο δεύτερο μέρος αναφέρθηκα στην εκλογική διαδικασία, στις εκλογικές αναμετρήσεις μετά την μεταπολίτευση, στην εξέλιξη των ελληνικών εκλογικών συστημάτων και ανέλυσα τους 4 βασικούς εκλογικούς νόμους που επικράτησαν στην Ελλάδα τα τελευταία 35 χρόνια.

Κλείνοντας θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Ηλία Νικολόπουλο για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθειά του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια κοινωνία που αναπτύσσεται, μεταλλάσσεται και εξελίσσεται είναι αυτονόητο πως οι ανάγκες τόσο των ανθρώπων όσο και του δικαίου δεν παραμένουν στάσιμες. Η πραγματικότητα προχωρεί και κατά συνέπεια το δέον μεταβάλλεται, υπό την έννοια του ότι αποτελούν μια αδιαχώριστη ενότητα¹.

Στα πλαίσια ενός δημοκρατικού πολιτεύματος, μεγάλη σημασία έχει η επιλογή του εκλογικού συστήματος. Δεδομένου ότι στη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος ανήκουν οι έννοιες της λαϊκής κυριαρχίας και της λαϊκής εντολής, ο λαός είναι εκείνος που αποφασίζει για το μέλλον του, για τους αντιπροσώπους του. Το θέμα είναι ποιο από τα είδη των εκλογικών συστημάτων ανταποκρίνεται πιο ηθικά στις αρχές της δημοκρατίας και φυσικά της σύγχρονης μικτής δημοκρατίας όπου η λαϊκή θέληση δεν είναι μια, ενιαία και αδιαίρετη αλλά δεδομένης της ύπαρξης της κομματικής δημοκρατίας και της επίσης κομματικής σύνθεσης του κοινοβουλίου υφίστανται μέσα στο κράτος πολλές λαϊκές θελήσεις με διαφορετικά συμφέροντα. Μέσω, λοιπόν, του ορθότερου για τα δεδομένα του κράτους εκλογικού συστήματος είναι δυνατό να επιτευχθεί τόσο ο πλουραλισμός², που είναι απόλυτα αναγκαίος για μια δημοκρατική κοινωνία όσο και να γίνει φανερό ό,τι κοινό υπάρχει στα διαφορετικά συμφέροντα, το οποίο συνιστά τον κοινωνικό δεσμό³.

Στα δημοκρατικά πολιτεύματα λοιπόν κυρίαρχο όργανο είναι ο λαός, ο οποίος εκλέγει τη βουλή. Με τους αντιπροσώπους του σε αυτή ο λαός ασκεί έμμεσα τη νομοθετική εξουσία και όταν το σύστημα διακυβέρνησης είναι κοινοβουλευτικό, αναδεικνύει ουσιαστικά και ελέγχει την κυβέρνηση, η οποία όχι μόνο προΐσταται μαζί με τον αρχηγό του κράτους σε όλη την εκτελεστική εξουσία και την ασκεί, αλλά και καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας⁴.

Το εκλογικό σύστημα είναι ο τρόπος με τον οποίο οι ψήφοι των εκλογέων μετατρέπονται σε έδρες των κομμάτων στη βουλή⁵. Με το

¹ Δημητρόπουλος Α., «Γενική Συνταγματική Θεωρία», εκδ. Σάκκουλας 2004 σελ. 305

² Στο ίδιο σελ. 571

³ Ο Rousseau στο Κοινωνικό Συμβόλαιο παρατηρεί «Ό,τι κοινό υπάρχει στα διαφορετικά συμφέροντα συνιστά τον κοινωνικό δεσμό κι αν δεν υπήρχε κάποιο στο οποίο θα συμφωνούσαν όλα τα συμφέροντα, καμία κοινωνία δεν θα μπορούσε να υπάρξει.»

⁴ Παντελής Αντ., «Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές (1926 – 1985) στον ηλεκτρονικό υπολογιστή», εκδ. Λιβάνης, σελ. 12

⁵ Γεωργακόπουλος Κ. «Στοιχεία συνταγματικού δικαίου», σελ. 125

Ράικος Αθ. «παραδόσεις συνταγματικού δικαίου», τομ. Α, σελ.148

εκλογικό σύστημα ο λαός αναδεικνύει τη βουλή και σύμφωνα με την κομματική σύνθεση της βουλής σχηματίζεται η κυβέρνηση. Το εκλογικό σύστημα διαμορφώνεται σύμφωνα με το κομματικό σύστημα της δεδομένης χώρας και επιδιώκει να το επηρεάσει⁶. Τα κόμματα προσαρμόζονται στις απαιτήσεις του εκλογικού συστήματος για να επιτύχουν καλύτερα τους σκοπούς τους⁷. Το εκλογικό σύστημα είναι η πιο βασική ίσως θεσμική παράμετρος της εκάστοτε πολιτικής συγκυρίας, από την επιλογή του εκλογικού συστήματος, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό, η διάταξη των κομματικών δυνάμεων και η διαμόρφωση του κομματικού συστήματος. Δεδομένα που με τη σειρά τους ενέχονται κατά τρόπο άμεσο στη λειτουργία των συνταγματικών θεσμών και γενικότερα του πολιτικού συστήματος.

Τη σπουδαιότητα του εκλογικού συστήματος για τη λειτουργία του ελληνικού πολιτεύματος και για τη διεξαγωγή του πολιτικού παιχνιδιού αποδεικνύει η ίδια η συχνή μεταβολή του⁸. Το ζήτημα του εκλογικού νόμου είναι πάντα επίκαιρο και αμέσως μετά τις εκλογές αρχίζει κάθε φορά η συζήτηση για το εκλογικό σύστημα των επόμενων εκλογών.

Σγουρίτσας Χρ. «Συνταγματικόν δίκαιον», τομ. Α, εκδ. Σάκκουλας 1965, σελ. 267, Κασιμάτης Γ. «Συνταγματικό Δίκαιο II. Οι λειτουργίες του κράτους», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1980
Κασιμάτης Γ., Μιχαλάκης Ν., Παντελής Α. «κείμενα συνταγματικού δικαίου» εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1991
Μαυριάς Γ. Κώστας «Συνταγματικό δίκαιο», Γ έκδοση, εκδ. Σάκκουλας, 2004.

Δημητρώπουλος Γ. Ανδρέας , «Γενική Συνταγματική θεωρία», εκδ. Σάκκουλας , Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, Ανδρεάδης Στρ. «Στοιχεία συνταγματικού δικαίου» εκδ. Αργύρης Παπαζήσης, Αθήναι 1953 , Αντωνόπουλος Ν. «Συνταγματικόν Δίκαιον», Θεσσαλονίκη 1971

Βενιζέλος Ε. «Μελέτες συνταγματικού δικαίου 1980 – 1987» Leader Books 1987

⁶ Τσάτσος Δ., «Συνταγματικό Δίκαιο» – τόμος β, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993.

Μαυριάς Γ. Κώστας «Συνταγματικό δίκαιο», Γ έκδοση, εκδ. Σάκκουλας, 2004.

Δημητρώπουλος Γ. Ανδρέας , «Γενική Συνταγματική θεωρία», εκδ. Σάκκουλας , Αθήνα – Κομοτηνή, 2004

⁷ Duverger M. «L' influence des systemes electoraux sur la vie politique», εκδ. A colin 1950, σελ. 10 – 11

⁸ Παντελής Αντ., «Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές (1926 – 1985) στον ηλεκτρονικό υπολογιστή», εκδ. Λιβάνης, σελ 15

ΜΕΡΟΣ Α΄

Α.ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΑ

Α.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Προκειμένου να γίνει απολύτως κατανοητή η έννοια του εκλογικού συστήματος κρίνεται απαραίτητη η διευκρίνιση του όρου «εκλογές» και τι αυτές αντιπροσωπεύουν. Οι εκλογές αποτελούν μια επίσημη δημόσια διαδικασία, όπου οι πολίτες ως κυρίαρχοι του πολιτεύματος αποφασίζουν ποια συγκεκριμένα άτομα θα τους αντιπροσωπεύουν τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική. Οι πολίτες, όσοι διατηρούν το δικαίωμα φυσικά, επιλέγουν μέσω της ψήφου τους ποιοι «εκλεκτοί» θα ασκούν τη διακυβέρνηση αντί γι' αυτούς, δηλαδή τους αντιπροσώπους τους.

Οι εκλογές είναι μια δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων ή επιλογής προσώπων για αντιπροσωπευτικά όργανα ή ηγετικές θέσεις. Έχουν ιδιαίτερη σημασία για εκείνους τους τομείς της δημόσιας ζωής όπου δεν είναι εφικτή η άμεση συμμετοχή των ανθρώπων στις διαβουλεύσεις και στη λήψη αποφάσεων. Οι εκλογές είναι ίσως η καλύτερη δυνατή διαδικασία που μπορεί να εξασφαλίζει στη σύγχρονη βιομηχανοποιημένη ευμετάβλητη μαζική κοινωνία τον έλεγχο της κυβέρνησης από το λαό. Οι εκλογές είναι μια τεχνική για να οργανωθεί ένας φορέας. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν αντί άλλων τεχνικών χωρίς να έχουν δημοκρατικό περιεχόμενο. Έτσι οι εκλογές δεν εμφανίζονται μόνο σε δημοκρατικές κοινωνίες⁹. Η αντιπροσωπευτική διαδικασία είναι κατά βάθος συνδεδεμένη με τις εκλογές και την ψηφοφορία. Μπορεί να μην είναι από μόνες τους ικανή συνθήκη της πολιτικής αντιπροσώπευσης, λίγοι όμως αμφισβητούν το γεγονός ότι είναι αναγκαία¹⁰.

Το εκλογικό σώμα είναι άμεσο συλλογικό όργανο του κράτους που απαρτίζεται από τους ενεργούς πολίτες, τους εκλογείς. Σύμφωνα με όλα τα ελληνικά συντάγματα από το 1864 το εκλογικό σώμα δεν είναι μόνο άμεσο συλλογικό όργανο αλλά και το ανώτερο ή κυρίαρχο όργανο που προσδιορίζει με το σύνταγμα τις αρμοδιότητες όλων των άλλων κρατικών οργάνων, αποτελώντας την κρατική εξουσία. Το εκλογικό

⁹ Nohlen Dieter, «Κομματικό σύστημα και εκλογικά συστήματα», εκδ. επίκεντρο 2007, σελ. 15

¹⁰ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καραμπέλας, εκδ. Πόλις, σελ.320-321

σώμα είναι απλό όργανο γιατί εκφράζει έγκυρα την κρατική βούληση με μόνη την ενέργειά του, αλλά και αυτοτελές επειδή σε καμία περίπτωση δεν χρειάζεται η ισότιμη σύμπραξή του με άλλο κρατικό όργανο¹¹. Η συγκρότηση του εκλογικού σώματος θεμελιώνεται στις αρχές της καθολικότητας, της ισότητας και της ατομικότητας¹².

Στο πλαίσιο πολιτεύματος που διέπεται από την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας, ως ειδικότερης έκφρασης και πραγμάτωσης της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, οι μόνες προϋποθέσεις που μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες αλλά και επαρκείς για την κτήση του εκλογικού δικαιώματος, τόσο του εκλέγειν όσο και του εκλέγεσθαι είναι η ιθαγένεια και η εκλογική ηλικία¹³. Κάθε άλλη προϋπόθεση θετική ή αρνητική εγκυμονεί τον κίνδυνο της αδικαιολόγητης συρρίκνωσης του αριθμού των αυτοκαθοριζόμενων πολιτών και άρα αντιτίθεται προς την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας. Οι εκλογείς δηλαδή πρέπει για να έχουν δύο χαρακτηριστικά: να έχουν την ελληνική ιθαγένεια και να έχουν συμπληρώσει το 18 έτος της ηλικίας τους. Η ιδιότητά τους ως εκλογείς ενεργοποιείται με την εγγραφή τους στους εκλογικούς καταλόγους.

Οι εκλογές διακρίνονται¹⁴ α) σε ανταγωνιστικές εκλογές, όταν ο εκλογέας έχει τη δυνατότητα και την ελευθερία επιλογής μεταξύ δύο τουλάχιστον εναλλακτικών επιλογών, β) σε μη ανταγωνιστικές, όταν απαγορεύεται από το νόμο στους ψηφοφόρους η επιλογή και η ελευθερία επιλογής και γ) σε ημι ανταγωνιστικές, αν υπάρχουν διαφόρων ειδών περιορισμοί για την επιλογή και την ελευθερία επιλογής¹⁵.

Χωρίς εκλογές, χωρίς τον ανοιχτό ανταγωνισμό κοινωνικών δυνάμεων και πολιτικών ομάδων για την πολιτική εξουσία δεν υπάρχει δημοκρατία. Οι ανταγωνιστικές εκλογές αποτελούν το χαρακτηριστικό γνώρισμα της δημοκρατίας. Οι εκλογές αποτελούν για τη μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού τη μοναδική μορφή συμμετοχής στην πολιτική διαδικασία.

¹¹ Γεωργόπουλος Κ. «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 242

¹² Από τις αρχές αυτές μόνο η καθολικότητα διακηρύσσεται ρητά στο Σύνταγμα (άρθρο 51.3) ενώ οι άλλες δύο μολονότι δεν διατυπώνεται ρητά στο συνταγματικό κείμενο, θεωρήθηκαν πάντοτε στην Ελλάδα συνυφασμένες με εκείνη της καθολικότητας.

¹³ Σωτηρέλης Γ. «Σύνταγμα και εκλογές στην Ελλάδα. 1864 – 1909. Ιδεολογία και πράξη της καθολικής ψηφοφορίας» εκδ. Θεμέλιο, 2003, σελ 167.

¹⁴ Στο ίδιο, σελ. 17 – 18

¹⁵ Διακρίνοντας τις εκλογές με βάση το βαθμό ανταγωνισμού που επιτρέπουν μπορούμε να συμπεράνουμε και τη δομή ενός πολιτικού συστήματος. Έτσι έχουμε :

- Ανταγωνιστικές εκλογές - φιλελεύθερα – δημοκρατικά καθεστώτα.
- Ημι – ανταγωνιστικές εκλογές - αυταρχικά καθεστώτα
- Μη ανταγωνιστικές εκλογές - ολοκληρωτικά καθεστώτα

Λόγω των διαφορετικών τύπων εκλογών και της ποικιλομορφίας των εκλογικών συστημάτων είναι δύσκολο να γίνουν γενικεύσεις αναφορικά με τους ρόλους ή τις λειτουργίες των εκλογών. Παρ' όλα αυτά, η πρόοδος του εκδημοκρατισμού τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, σαν συνέπεια εν μέρει της κατάρρευσης του κομμουνισμού, σχετίζεται συνήθως με την υιοθέτηση φιλελεύθερων – δημοκρατικών εκλογικών συστημάτων, τα οποία χαρακτηρίζονται από την καθολικότητα της ψήφου, τη μυστική ψηφοφορία και τον κομματικό ανταγωνισμό¹⁶. Υπάρχουν δύο αντιφατικές απόψεις για τη λειτουργία των πολυκομματικών εκλογών. Η συμβατική άποψη διδάσκει ότι οι εκλογές είναι ένας μηχανισμός μέσω του οποίου οι πολιτικοί υποχρεώνονται να λογοδοτούν και να εισάγουν πολιτικές που αντανακλούν ως ένα βαθμό την κοινή γνώμη. Η ριζοσπαστική θεώρηση των εκλογών τις θέλει ως μέσο χειραγώγησης του πληθυσμού από τις κυβερνήσεις και τις πολιτικές ελίτ, καθώς αδρανοποιούν τον λαό, τον καθιστούν πιο ανεκτικό και τελικά κυβερνήσιμο. Στην πραγματικότητα οι εκλογές είναι δρόμοι διπλής κατεύθυνσης που δίνουν στις κυβερνήσεις και το λαό, στις ελίτ και στις μάζες τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης¹⁷. Οι εκλογές μπορεί να επιτελέσουν τις ακόλουθες λειτουργίες¹⁸:

- Νομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος και διακυβέρνηση από ένα κόμμα ή από συνασπισμό κομμάτων
- Μεταβίβαση εμπιστοσύνης σε πρόσωπα και κόμματα
- Στρατολόγηση της πολιτικής ελίτ
- Εκπροσώπηση απόψεων και συμφερόντων του εκλογικού πληθυσμού
- Δυνατότητα εναλλαγής στην εξουσία
- Συγκρότηση μιας αντιπολίτευσης ικανής να ασκεί έλεγχο
- Σύνδεση των πολιτικών θεσμών με τις προτιμήσεις του εκλογικού σώματος
- Τόνωση της πολιτική συνείδησης του πληθυσμού με διασαφήνιση των πολιτικών προβλημάτων και των εναλλακτικών λύσεων
- Κινητοποίηση του εκλογικού σώματος για τις κοινωνικές αξίες, τους πολιτικούς στόχους και συμφέροντα

¹⁶ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καράμπελας, εκδ. Πόλις, σελ.322

¹⁷ Στο ίδιο, σελ.323

¹⁸ Nohlen Dieter, «Κομματικό σύστημα και εκλογικά συστήματα», εκδ. επίκεντρο 2007, σελ 27 – 28 .
Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καράμπελας, εκδ. Πόλις, σελ.323 – 324

- Διοχέτευση των πολιτικών αντιπαραθέσεων σε διαδικασίες με σκοπό την ειρηνική υπέρβασή του
- Λήψη απόφασης για τη διακυβέρνηση με τη μορφή σχηματισμού κοινοβουλευτικών πλειοψηφιών
- Πρόκληση του ανταγωνισμού για την πολιτική εξουσία στη βάση εναλλακτικών προγραμμάτων

A.2 ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

Το εκλογικό σύστημα είναι σαν ένας χημικός καταλύτης που μετατρέπει τις λαϊκές ψήφους σε αιρετούς αντιπροσώπους, την κοινωνική βούληση σε πολιτική βάση εξουσίας, την απήχηση των κομμάτων σε κοινοβουλευτική παρουσία και οντότητα¹⁹.

Οι κύριοι πολιτικοί δρώντες μιας εκλογικής αναμέτρησης, τα πολιτικά κόμματα, οι υποψήφιοι και οι ψηφοφόροι καλούνται να ικανοποιήσουν μέσα από την εκλογική διαδικασία τις επιδιώξεις, τις προσδοκίες και τις προτιμήσεις. Το εκλογικό σύστημα καλείται να παράγει και να προσδώσει στο εκλογικό αποτέλεσμα το συνδυασμό μεταξύ των επιδιώξεων, των προσδοκιών και των προτιμήσεων των πολιτικών δρώντων²⁰.

Το εκλογικό σύστημα είναι ένας ιδιότυπος πολιτικός θεσμός²¹ και κατανοείται ως αναπόσπαστο στοιχείο του ευρύτερου πολιτικού συστήματος στο οποίο ισχύει και σε στενή σχέση αλληλεξάρτησης και συνάφειας με τους υπόλοιπους πολιτικούς θεσμούς του συστήματος. Η σχέση μεταξύ εκλογικού και πολιτικού συστήματος είναι αμφίδρομη. Η ιδιαιτερότητα της θεσμικής θέσης του εκλογικού συστήματος βρίσκεται στην ικανότητα του να συμπυκνώνει στα δεδομένα του τη θεσμική γνώση του πολιτικού συστήματος και των σχέσεων μεταξύ των επιμέρους θεσμών. Ένα εκλογικό σύστημα συνθέτει παράγωγο της σύζευξης της προηγούμενης εμπειρίας με τη μελλοντική πρόβλεψη εξέλιξης των προτιμήσεων και των επιδιώξεων των συμμετεχόντων²².

Η λογική του εκλογικού συστήματος διευκολύνεται από τις ιδιότητες και ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τους πολιτικούς θεσμούς. Αυτό προκύπτει από την εξέταση των τριών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ένας θεσμός για την κατανόηση του περιβάλλοντός του στη βάση της νεοθεσμικής προσέγγισης των θεσμών²³. Το πρώτο είναι η άγνοια για το

¹⁹ Διαμαντόπουλος Θ. «εκλογικά συστήματα: θεωρία και πρακτικές εφαρμογές. Ανάδειξη κοινοβουλίων και προέδρων δημοκρατίας: συγκριτική προσέγγιση», εκδ. Πατάκη, 2004, σελ.27

²⁰ Μενδρινού Μ. «η εκλογική πολιτική στο ελληνικό πολιτικό σύστημα: εσωτερικές και ευρωπαϊκές παράμετροι, 1974 – 2000», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 16

²¹ Εμφανίζει τρεις κύριες πολιτικές λειτουργίες: Α) ως «συνθήκης – σύμβασης» μεταξύ των πολιτών θεσμών του συστήματος για τη στήριξη της λειτουργίας τους. Β) ως «ρυθμιστή – συντονιστή» των σχέσεων τόσο μεταξύ των θεσμών όσο και μεταξύ των θεσμών και του πολιτικού τους συστήματος. Γ) ως φορέα «αλλαγής ή αναπαραγωγής» του συστήματος σχέσεων αλλά και των θεσμών στο πλαίσιο της διαδικασίας εξέλιξης και προσαρμογής του πολιτικού συστήματος.

²² Μενδρινού Μ. «η εκλογική πολιτική στο ελληνικό πολιτικό σύστημα: εσωτερικές και ευρωπαϊκές παράμετροι, 1974 – 2000», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 23

²³ Το εκλογικό σύστημα προσεγγίζεται ως ένα σύστημα ανταλλαγής και ως πολιτικός θεσμός. Τρία είναι τα σημεία διαφοροποίησης μεταξύ των δύο αυτών προσεγγίσεων: 1) το πρώτο αφορά τη σχέση

μέλλον. Το δεύτερο αφορά το πρόβλημα της σύγκρουσης που εμπεριέχει η διαφορετικότητα και η αντιπαλότητα μεταξύ των συμφερόντων, των προσδοκιών και των προτιμήσεων των δρώντων ενός συστήματος. Το τρίτο σχετίζεται με το ζήτημα της αμφιβολίας που εμπεριέχεται στην εκτίμηση της ορθότητας των επιλογών στο πλαίσιο της δυναμικής συνεχούς αλλαγής του συστήματος και των μερών του. Το εκλογικό σύστημα ευνοείται από την προηγούμενη εμπειρία των εκλογικών διαδικασιών που πραγματοποιούνται στο πολιτικό του σύστημα, καθώς και εκείνων που διενεργούνται σε άλλα πολιτικά συστήματα. Επίσης καταγράφει τις αποτυχίες και τις επιτυχίες της λειτουργίας του στην επίτευξη του συντονισμού των επιδιώξεων και των προτιμήσεων των συμμετεχόντων. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει προέρχονται κυρίως από το πόσο ικανοποιητική είναι η ερμηνεία της προηγούμενης εμπειρίας και από τη δυναμική αλλαγής που παρουσιάζουν οι υπόλοιποι θεσμοί και οι συσχετίσεις συμφερόντων και προτιμήσεων των δρώντων. Σε ένα πολιτικό θεσμό και ιδιαίτερα στο εκλογικό σύστημα η επιλογή της αλλαγής ή της διατήρησης, καθώς και το εύρος των αλλαγών που ενδέχεται να αναληφθούν εξαρτάται από τις εξελίξεις στο πολιτικό σύστημα, από τις σχέσεις και τις ισορροπίες μεταξύ των επιμέρους πολιτικών θεσμών και από το βαθμό ρίσκου που είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν οι θεσμοί αυτοί²⁴.

μεταξύ εκλογικού και πολιτικού συστήματος. Για την ανταλλακτική προσέγγιση οι δεσμοί που υπάρχουν μεταξύ εκλογικού και πολιτικού συστήματος είναι χαλαροί και εξαρτώνται από τις επιλογές στρατηγικής των ορθολογικών δρώντων. Στη νεοθεσμική προσέγγιση η σχέση μεταξύ εκλογικού και πολιτικού συστήματος τελεί σε στενή συνάφεια. Ως θεσμός το εκλογικό σύστημα είναι ενσωματωμένο στο πολιτικό σύστημα στο οποίο ισχύει. 2) το δεύτερο αφορά τον προσδιορισμό της αφετηρίας αλλαγής των εκλογικών κανόνων σε ένα πολιτικό σύστημα. Ο προσδιορισμός του εκλογικού συστήματος ως ανταλλακτικού μηχανισμού για το συντονισμό των προτιμήσεων και των επιδιώξεων των πολιτικών δρώντων, προσλαμβάνει το ενδεχόμενο της αλλαγής του ως εξέλιξη οφειλόμενη σε εξωγενείς προς το πολιτικό περιβάλλον παράγοντες. Αντίθετα η νεοθεσμική προσέγγιση υπογραμμίζει τη σημασία της σχέσης μεταξύ κοινοτικού και εκλογικού συστήματος. Πρόκειται για ενδογενή αλλαγή του πολιτικού συστήματος που συνδέεται με τη διαδικασία προσαρμογής του. 3) το τρίτο αφορά τον προσδιορισμό του ζητήματος της προηγούμενης εμπειρίας. Στην ανταλλακτική προσέγγιση η εμπειρία εγγράφεται και επηρεάζει τις στρατηγικές των δρώντων και επομένως επιδρά έμμεσα στο εκλογικό σύστημα. Αντίθετα στο νεοθεσμικισμό η ιστορική εμπειρία ανάγεται σε κρίσιμη παράμετρο του πολιτικού συστήματος και των θεσμών του και εντάσσεται στο πλαίσιο της διαδικασίας εκμάθησης και προσαρμογής των θεσμών και του συστήματός τους. Μενδρινού Μ. «η εκλογική πολιτική στο ελληνικό πολιτικό σύστημα: εσωτερικές και ευρωπαϊκές παράμετροι, 1974 – 2000», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 20 - 22

²⁴ Μενδρινού Μ., ό.π σελ. 24 – 25

A.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Το εκλογικό σύστημα αποτελεί βασικό παράγοντα της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της δημοκρατίας κάθε χώρας. Ο καθορισμός του εκλογικού συστήματος αποτελεί βασικό παράγοντα για τη διαμόρφωση του κομματικού, του πολιτικού και του κοινοβουλευτικού συστήματος²⁵. Ως εκλογικό σύστημα νοείται ο προσδιορισμός των γενικών όρων διεξαγωγής εκλογών²⁶ και ιδιαίτερα ο καθορισμός της μαθηματικής μεθόδου και των λοιπών τεχνικών παραμέτρων ανάδειξης αιρετών αντιπροσώπων μέσα από διαδικασίες ψηφοφορίας, δηλαδή ο τρόπος και οι όροι²⁷ μετατροπής των ψήφων σε εκλεγμένους αντιπροσώπους.

Στην πραγματικότητα το εκλογικό σύστημα συνιστά ένα από τα δεδομένα που επηρεάζουν το εκλογικό σώμα στη διαμόρφωση των επιλογών του²⁸. Ο Duverger υποστήριζε ότι: «πριν επικαθορίσει την κατανομή των εδρών, το εκλογικό σύστημα επηρεάζει την κατανομή των ψήφων»

Οι Harrop και Miller υποστηρίζουν ότι τρεις είναι οι βασικές λειτουργίες που πρέπει να επιτελούν τα εκλογικά συστήματα:

- 1) να καθιστούν τη διακυβέρνηση δυνατή για τους κυβερνώντες και αποδεκτή για τους κυβερνώμενους.
- 2) να μειώνουν τα αισθήματα απογοήτευσης και αποξένωσης από το πολιτικό σύστημα.
- 3) να μην προσθέτουν νέα προβλήματα στα ήδη αντικειμενικά υπάρχοντα.

²⁵ Παπαδημητρίου Γ. «Εκλογές και κόμματα στη δεκαετία του '80. Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος», Ελληνική Εταιρία Πολιτικής Επιστήμης, επιμέλεια: Χρ. Λυριντζής – Ηλ. Νικολακόπουλος, εκδ. Θεμέλιο, σελ.313

²⁶ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καράμπελας, εκδ. Πόλις, σελ.325

²⁷ Οι όροι, οι κανόνες αυτοί διαφέρουν από ποικίλες απόψεις:

- Οι ψηφοφόροι μπορεί να καλούνται να επιλέξουν μεταξύ υποψηφίων ή μεταξύ κομμάτων
- Οι ψηφοφόροι μπορεί είτε να επιλέγουν ένα μόνο υποψήφιο είτε να ψηφίζουν βάσει προτίμησης, κατατάσσοντας σε σειρά τους υποψήφιους που θέλουν να στηρίξουν,
- Το εκλογικό σώμα μπορεί να χωρίζεται σε εκλογικές ενότητες ή περιφέρειες.
- Οι εκλογικές περιφέρειες μπορεί να είναι μονοεδρικές ή πολυεδρικές.
- Το επίπεδο υποστήριξης που απαιτείται για την εκλογή ενός υποψηφίου ποικίλλει: σχετική πλειοψηφία, απόλυτη πλειοψηφία, εκλογικό μέτρο.

²⁸ Διαμαντόπουλος Θ. «εκλογικά συστήματα: θεωρία και πρακτικές εφαρμογές. Ανάδειξη κοινοβουλίων και προέδρων δημοκρατίας: συγκριτική προσέγγιση», εκδ. Πατάκη, 2004, σελ.29 – 30

Ο Διαμαντόπουλος προσθέτει και άλλη μια λειτουργία: το εκλογικό σύστημα θα πρέπει να επιτρέπει την καταγραφή και ενσωμάτωση στο θεσμοθετημένο δημόσιο διάλογο των νέων ιδεολογικών ρευμάτων και πολιτικών ανησυχιών που διαπερνούν μια κοινωνία να μην προσφέρεται προς ανεξέλεγκτη κομματική χρησιμοποίηση, να κατευθύνει το πολιτικό σύστημα προς συνολικά επιθυμητούς προσανατολισμούς και να διασφαλίζει ένα προβλέψιμο πλαίσιο διενέργειας των πολιτικών αγώνων²⁹.

Εκλογικό σύστημα λοιπόν είναι ο τρόπος κατανομής των εδρών και εκλογής των υποψηφίων στις εκλογές. Ορίζεται με ειδικό νόμο, ο οποίος ονομάζεται εκλογικός. Με βάση τις διατάξεις του για την εκπροσώπηση των συνδυασμών, διακρίνεται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- 1) το πλειοψηφικό,
- 2) το αναλογικό και
- 3) το μικτό εκλογικό σύστημα.

Υπάρχει μεγάλη πολυμορφία εκλογικών συστημάτων, τα οποία διακρίνονται κατ' αρχήν, όπως είπαμε, σε πλειοψηφικά και αναλογικά σύμφωνα με την υιοθετούμενη κάθε φορά αρχή αντιπροσώπευσης. Η αρχή της πλειοψηφίας συνίσταται στην εκλογή του υποψηφίου ή των υποψηφίων που προτιμήθηκαν από την πλειοψηφία των εκλογέων, άλλοτε απόλυτη και άλλοτε μόνο σχετική. Η αρχή της αναλογίας συνίσταται στην κατανομή των εδρών σε όλους τους συνδυασμούς ή μεμονωμένους υποψηφίους, ανάλογα με την εκλογική δύναμη καθενός. Στην πραγματικότητα οι δύο αυτές αρχές αποτελούν ιδεατούς τύπους προς τους οποίους συγκλίνουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό τα εκλογικά συστήματα³⁰.

Η ιστορία των εκλογικών συστημάτων³¹ ξεκινά την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης, συγκεκριμένα το 1770 ο Jean-Charles de Borda³² πρότεινε μια μέθοδο για την εκλογή των μελών στη Γαλλική Ακαδημία Επιστημών³³. Στην ιδέα αυτή αντιτάθηκε ο Marquis de

²⁹ Στο ίδιο, σελ.336 – 337.

³⁰ Χρυσόγονος Κ. «Εκλογικό σύστημα και Σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 23 .

³¹ www.jurisconsultus.gr Νικολέττα Χαλικοπούλου

³² www.wikipedia.org

³³ Σύμφωνα με αυτό, ο ψηφοφόρος βαθμολογεί τους υποψηφίους, τοποθετώντας έναν αριθμό δίπλα σε κάθε όνομα, για παράδειγμα σ' αυτόν που αποτελεί την πρώτη του προτίμηση εγγράφει τον αριθμό (1), στον δεύτερο κατά σειρά προτίμησης τον αριθμό (2), στον τρίτο το (3) κτλ. Για την εκλογή του νικητή η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί βαθμούς που κερδίζει κάθε υποψήφιος για την θέση που καταλαμβάνει σε κάθε ψηφοδέλτιο. Αυτός που συγκεντρώνει τους περισσότερους εκλέγεται. Πιο συγκεκριμένα, οι εκλογείς συντάσσουν μία λίστα των υποψηφίων κατά σειρά προτίμησης. Κάθε

Condorcet με μία δεύτερη μέθοδο την οποία επινόησε ο ίδιος, αυτή των αντικρουόμενων ζευγών³⁴. Έτσι αυτά αποτέλεσαν τα δύο πρώτα εκλογικά συστήματα. Ωστόσο, αν και αυτοί οι δύο θεωρούνται θεμελιωτές της ιστορίας των εκλογικών συστημάτων, σύμφωνα με ανακαλύψεις που πραγματοποιήθηκαν το 2001 ο φιλόσοφος Ramon Llull συνέλαβε τόσο τη μέθοδο του Borda όσο και ένα σύστημα ζευγών που πληροί τις προϋποθέσεις της μεθόδου του Condorcet ήδη από τον 13^ο αι. Έπειτα η μελέτη των αναλογικών συστημάτων άρχισε τον 18^ο αι. στις Η.Π.Α. Το σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών αναφέρει ότι απαιτείται να κατανέμονται οι θέσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων στις διάφορες

υποψήφιος που περιλαμβάνεται στη λίστα λαμβάνει τόσους βαθμούς, ανάλογα με την θέση που τον κατέταξε ο εκλογέας. Πρέπει να σημειωθεί ότι το ποσό των βαθμών που δέχονται οι υποψήφιοι εξαρτάται και από το πόσοι συμμετέχουν στη διαδικασία. Αν π.χ. λαμβάνουν μέρος πέντε υποψήφιοι, τότε αυτός που έχει καταταχθεί πρώτος σε ένα ψηφοδέλτιο θα δεχτεί πέντε βαθμούς, ο δεύτερος θα δεχτεί τέσσερις βαθμούς, ο τρίτος τρεις, ο τέταρτος δύο και ο τελευταίος έναν βαθμό (σε κάποιες παραλλαγές του συστήματος ο τελευταίος δεν λαμβάνει κανένα βαθμό). Επομένως, αν (v) ο αριθμός των υποψηφίων, αυτός που βρίσκεται πρώτος στη λίστα ενός ψηφοδελτίου λαμβάνει (v) βαθμούς, ο δεύτερος (v)-1 βαθμούς, ο τρίτος (v)-2 κτλ. Όσον αφορά τη μορφή του ψηφοδελτίου και τον τρόπο συμπλήρωσής του, υπάρχουν ποικίλες εκδοχές. Μία απ' αυτές είναι να επιτρέπεται στους εκλογείς να ψηφίζουν όσους υποψηφίους θέλουν και όσοι υποψήφιοι δεν περιλαμβάνονται σε κάθε ψηφοδέλτιο λαμβάνουν το μικρότερο δυνατό βαθμό (0 ή 1, ανάλογα με τη χώρα). Ένας δεύτερος τρόπος είναι οι εκλογείς να υποχρεούνται να καταγράφουν στο ψηφοδέλτιό τους όλους τους υποψηφίους, έτσι όλοι λαμβάνουν κάποιο βαθμό από κάθε ψηφοδέλτιο. Ένας τελευταίος τρόπος είναι οι ψηφοφόροι να έχουν τη δυνατότητα να ψηφίζουν ένα συγκεκριμένο αριθμό υποψηφίων και όχι όλους απαραίτητα, αλλά να μην δύνανται να ψηφίζουν περισσότερους ή λιγότερους από αυτόν τον ορισμένο αριθμό. Όσοι δεν αναγράφονται στα ψηφοδέλτια λαμβάνουν (0) βαθμούς.

³⁴ Ουσιαστικά το σύστημα Condorcet αποτελείται από ένα σύνολο μεθόδων οι οποίες ικανοποιούν ένα συγκεκριμένο κριτήριο, αυτό του Condorcet, σύμφωνα με το οποίο νικητής των εκλογών ανακηρύσσεται αυτός που όταν αναμετρηθεί με όλους τους άλλους υποψηφίους/αντιπάλους του ανά ζεύγη υπερτερεί σε ψήφους. Στη μέθοδο αυτή, ωστόσο, υπάρχει ένα παράδοξο. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αναδεικνύεται ξεκάθαρα, διότι είναι δυνατόν να προκύψουν δύο ή περισσότεροι υποψήφιοι ισόπαλοι στην προτίμηση των εκλογέων, δηλαδή στην σύγκρισή τους ανά ζεύγη με τους αντιπάλους τους εμφανίζουν τον ίδιο αριθμό νικών και ηττών. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο ο νικητής αναδεικνύεται με κλήρο είτε επιλέγεται εκείνος που αποτέλεσε την πρώτη επιλογή των περισσότερων εκλογέων στα ψηφοδέλτια. ο εκλογέας τοποθετεί με σειρά προτίμησης τους υποψηφίους στο ψηφοδέλτιό του και ανάλογα με τη μέθοδο που χρησιμοποιείται σε κάθε χώρα ορίζεται πόσα ονόματα έχει το δικαίωμα να καταγράψει και αν είναι δυνατόν να υπάρχουν περισσότεροι από ένας στην ίδια σειρά προτίμησης, να θεωρούνται δηλαδή ισάξιοι και ισόβαθμοι στην κρίση του ψηφοφόρου. Στη συνέχεια, αφού κατατεθούν όλα τα ψηφοδέλτια, για καθένα από αυτά γίνεται σύγκριση καθενός από τους υποψηφίους που περιλαμβάνονται στη λίστα προτίμησης με τους αντίπαλους υποψηφίους σε ζευγάρια και νικητής σε κάθε ένα από αυτά καταξιώνεται αυτός που έχει καταταχθεί ψηλότερα στη λίστα. Για την σε βάθος κατανόηση του συστήματος προτείνεται η δημιουργία ενός φανταστικού πίνακα με όλους τους υποψηφίους. Σ' αυτόν προστίθεται μία ψήφος(πόντος) σε κάθε υποψήφιο για κάθε αναμέτρηση την οποία κέρδισε. Αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνεται για κάθε ψηφοδέλτιο. Τελικά, ο υποψήφιος που επικράτησε στις περισσότερες «μάχες» αποτελεί και τον νικητή των εκλογών. Πολλές φορές συμβαίνει ο νικητής να είναι κάποιος που δεν υπήρξε η πρώτη επιλογή των πλειοψηφίας των ψηφοφόρων ή ακόμα και κανενός από αυτούς. Παρ' όλα αυτά το σύστημα αυτό έχει ως σκοπό τη εκλογή κάποιου που είναι ευρέως αποδεκτός από την μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών ακόμα και αν δεν αποτέλεσε την πρώτη τους επιλογή και όχι κάποιου που ,ναι μεν, ψηφίστηκε από την πλειονότητα των πολιτών, αλλά αποδοκιμάζεται από τους υπόλοιπους.

πολιτείες ανάλογα με τον πληθυσμό τους. Δεν ανέφερε, όμως, τον τρόπο με τον οποίο θα γινόταν αυτή η κατανομή και επομένως έγιναν πολλές έρευνες απ' όπου προέκυψαν τα πρώτα αναλογικά συστήματα(π.χ. Hamilton, Jefferson, Webster). Στην Ευρώπη η μελέτη των αναλογικών συστημάτων ξεκινά τον 19^ο αι. λόγω της εμφάνισης πολιτικών κομμάτων στο προσκήνιο. Η καθυστέρηση αυτή της Ευρώπης έναντι των Η.Π.Α. έχει ως αποτέλεσμα συστήματα που είναι ίδια, αλλά αναπτύχθηκαν σε διαφορετική ήπειρο, να διαθέτουν διπλή ονομασία, μία για την Ευρώπη και μία για την Αμερική³⁵. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα συστήματα των d' Hondt, Sainte-Laguë και Hare που αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη, αλλά είναι ίδια με αυτά των Jefferson, Webster και Hamilton, που αναπτύχθηκαν στην Αμερική. Τα μεικτά συστήματα δημιουργήθηκαν από ένα κράμα αναλογικών και πλειοψηφικών συστημάτων. Κάθε ένα έχει ως βάση του κάποιο αναλογικό ή πλειοψηφικό σύστημα και υιοθετεί ρήτρες από το άλλο. Τα μεικτά εκλογικά συστήματα συνετέθησαν ύστερα από τη συνειδητοποίηση ότι κανένα αμιγώς αναλογικό ή πλειοψηφικό σύστημα δεν συμβάλλει στην ειρηνική διακυβέρνηση από σταθερές κυβερνήσεις. Στα μεν αναλογικά, διότι αποκτούν λόγο ακραίες ιδέες και το πρώτο σε έδρες κόμμα δεν διαθέτει την δύναμη να τις αποκρούσει και στα δε πλειοψηφικά δεν υπάρχει ικανοποιητική αντιπροσώπευση των πολιτών στο κοινοβούλιο. Είναι, επομένως, κατανοητή η αναζήτηση μίας μέσης λύσης, την οποία αποτελούν τα μεικτά εκλογικά συστήματα. Σήμερα σχεδόν σε όλες τις δημοκρατικές χώρες εφαρμόζονται αναλογικά ή μεικτά εκλογικά συστήματα με εξαιρέσεις ορισμένες από τις πρώην βρετανικές αποικίες, όπου χρησιμοποιούνται πλειοψηφικά.

Το εκλογικό σύστημα εκτός από παράγωγο του πολιτικού συστήματος αντιμετωπίζεται και ως μια ανεξάρτητη μεταβλητή που έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και επιδρά στο κομματικό και πολιτικό σύστημα. Τρία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά ενός εκλογικού συστήματος³⁶.

- 1) Οι κανόνες κατανομής. Αποτελούν το κατεξοχήν πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης. Με βάση αυτούς γίνεται κατά κανόνα, η ταξινόμηση και η ονοματοδοσία των εκλογικών συστημάτων.
- 2) Οι εκλογικές περιφέρειες. Το μέγεθος των εκλογικών περιφερειών έχει καθοριστική σημασία στο εκλογικό αποτέλεσμα, καθορίζει το εκλογικό μέτρο και τους φραγμούς εκπροσώπησης.

³⁵ www.jurisconsultus.gr Νικολέττα Χαλικοπούλου

³⁶ Νικολακόπουλος Ηλ., «Εισαγωγή στη θεωρία και στην πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 16 – 20

- 3) Η μορφή των υποψηφιοτήτων. Αφορά τις δυνατότητες επιλογής μεταξύ των υποψηφίων που αφήνει στον ψηφοφόρο και μπορεί να αποδειχτούν καθοριστικές για τη γενικότερη λειτουργία του ίδιου του εκλογικού συστήματος

Τα εκλογικά συστήματα επιδρούν προς δυο βασικές κατευθύνσεις. Η πρώτη είναι η περιοριστική και αφορά το βαθμό πολυκομματισμού, ο οποίος μπορεί να μετρηθεί με τον αριθμό των κομμάτων που επιβιώνουν στην εκλογική αγορά. Κατά γενικό κανόνα, που δεν είναι πάντα απόλυτος, τα πλειοψηφικά συστήματα έχουν τη μεγαλύτερη περιοριστική επίδραση όσον αφορά τον αριθμό των κομμάτων, ενώ τα αναλογικά θεωρείται ότι διευκολύνουν τη διατήρηση και την ανάπτυξη του πολυκομματισμού. Η δεύτερη κατεύθυνση προς την οποία επιδρά ένα εκλογικό σύστημα είναι η στρεβλωτική και αφορά τη σχέση εδρών προς ψήφους. Εμπειρικά έχει παρατηρηθεί ότι τα πλειοψηφικά εκλογικά συστήματα προκαλούν μεγαλύτερη στρεβλωτική επίδραση από ότι τα αναλογικά³⁷.

³⁷ Νικολακόπουλος Ηλ., «Εισαγωγή στη θεωρία και στην πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ.21 – 22, Χρυσόγονος Κ. «Εκλογικό σύστημα και Σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 26 – 27.

Α.3.1 ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα πλειοψηφικά συστήματα βασίζονται στην αρχή της πλειοψηφίας: εκλέγεται αυτός που συγκέντρωσε την προτίμηση της πλειοψηφίας των εκλογέων. Υπάρχουν δύο ειδών πλειοψηφίες: η σχετική, όπου εκλέγεται σε έναν γύρο αυτός που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους και η απόλυτη που είναι ενδεχόμενο να χρειαστούν περισσότεροι γύροι για να αναδειχθεί ο νικητής. Στην περίπτωση του ενός γύρου η πόλωση σε δύο στρατόπεδα πρέπει να πραγματοποιηθεί πριν την ψηφοφορία, γι' αυτό και υποστηρίζεται ότι το πλειοψηφικό ενός γύρου ευνοεί τη διαμόρφωση του δικομματισμού. Αντίθετα στην περίπτωση των δύο γύρων οι συμμαχίες μπορεί να πραγματοποιηθούν μετά τον πρώτο γύρο και πριν από το δεύτερο αποφασιστικό γύρο. Γι' αυτό και θεωρείται ότι το πλειοψηφικό δύο γύρων ευνοεί τον πολυκομματισμό αλλά με κόμματα εξαρτημένα μεταξύ τους³⁸.

Υπάρχουν πολλές παραλλαγές πλειοψηφικών συστημάτων με περισσότερους από έναν γύρο, οι οποίες διαμορφώνονται ανάλογα με τον τρόπο που ορίζεται η απαιτούμενη για την εκλογή πλειοψηφία σε κάθε γύρο. Δύο είναι όμως οι βασικές παραλλαγές³⁹ πλειοψηφικών συστημάτων πολλαπλών γύρων:

- 1) Στην πρώτη παραλλαγή, δικαίωμα συμμετοχής στον δεύτερο γύρο έχουν μόνο οι δύο πρώτοι υποψήφιοι που συγκέντρωσαν τις περισσότερες ψήφους στον πρώτο γύρο.
- 2) Στην δεύτερη παραλλαγή, δικαίωμα συμμετοχής στον δεύτερο γύρο έχουν περισσότεροι από δύο υποψήφιοι, οπότε κριτήριο για την εκλογή δεν είναι πλέον η απόλυτη πλειοψηφία αλλά η σχετική.

Σε ορισμένες περιπτώσεις για την εκλογή, τουλάχιστον κατά τους αρχικούς γύρους, απαιτείται ενισχυμένη πλειοψηφία, το όριο της οποίας μειώνεται σταδιακά ώστε να είναι δυνατό μετά από έναν προκαθορισμένο αριθμό γύρων να υπάρξει νικητής. Υπάρχουν επίσης και πλειοψηφικά συστήματα με πολλαπλούς γύρους όπου η εκλογή δεν ολοκληρώνεται αν κάποιος υποψήφιος δεν συγκεντρώσει την προκαθορισμένη πλειοψηφία. Ενδιαφέρουσα παραλλαγή του μονοεδρικού πλειοψηφικού συστήματος δύο γύρων αποτελεί το σύστημα της εναλλακτικής ψήφου που εφαρμόζεται στην Αυστραλία, όπου ο

³⁸ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 28

³⁹ Στο ίδιο, σελ. 27

ψηφοφόρος έχει τη δυνατότητα να εκφράσει ταυτόχρονα με την ψήφο του υπέρ κάποιου υποψηφίου και τη δεύτερη, τρίτη ή τέταρτη προτίμησή του, για την περίπτωση που κανείς υποψήφιος δεν συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία⁴⁰.

Στην κλασική τους μορφή τα πλειοψηφικά συστήματα εφαρμόζονται σε μονοεδρικές περιφέρειες. Υπάρχουν όμως και πλειοψηφικά συστήματα με πολυεδρικές περιφέρειες, τα οποία παρουσιάζονται με πολλές παραλλαγές ως προς τους κανόνες που προσδιορίζουν το ποιος εκλέγεται αλλά κυρίως ως προς τις ρυθμίσεις που καθορίζουν τη δομή των υποψηφιοτήτων. Υπάρχουν πλειοψηφικά συστήματα με λίστα που δεν αφήνουν στον ψηφοφόρο καμία δυνατότητα μετατροπής της. Αυτή είναι η πιο ακραία μορφή πλειοψηφικού συστήματος, αφού μια μικρή διαφορά ψήφων μπορεί να αποδειχτεί καθοριστική για την προσκύρωση μεγάλου αριθμού εδρών. Τα περισσότερα πολυεδρικά πλειοψηφικά συστήματα αφήνουν στον ψηφοφόρο δυνατότητα ανάμειξης. Μπορεί δηλαδή να υπερψηφίσει ταυτόχρονα υποψήφιους από διάφορους συνδυασμούς⁴¹. Για να είναι δυνατή η εκπροσώπηση μειοψηφιών χρησιμοποιείται ορισμένες φορές το πολυεδρικό πλειοψηφικό με περιορισμένη ψήφο. Ο ψηφοφόρος δεν μπορεί να ψηφίσει ίσο αριθμό υποψηφίων με τον αριθμό των εδρών της συγκεκριμένης περιφέρειας αλλά είναι υποχρεωμένος να ψηφίσει λιγότερους. Έτσι η πλειοψηφία δεν έχει τη δυνατότητα να αποσπάσει το σύνολο των εδρών επιτρέποντας στην μειοψηφία να εκλέξει ορισμένους αντιπροσώπους. Στην ακραία του μορφή, το πολυεδρικό πλειοψηφικό με περιορισμένη ψήφο επιτρέπει στο ψηφοφόρο να ψηφίσει μόνο υπέρ ενός υποψηφίου. Στην περίπτωση αυτή που ονομάζεται ενιαία, μη μεταβιβάσιμη, ψήφος το εκλογικό σύστημα οδηγεί στην πράξη σε μια αρκετά πιστή αναλογία μεταξύ εδρών και ψήφων⁴².

Τα πλειοψηφικά συστήματα έχουν βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμά τους το ότι δεν ενδιαφέρονται για την εκπροσώπηση των μειοψηφιών αλλά για την κατασκευή πλειοψηφίας⁴³. Έτσι τα πλειοψηφικά συστήματα χαρακτηρίζονται⁴⁴:

⁴⁰ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 42

⁴¹ Νικολακόπουλος Ηλ. Οπ. παρ., σελ. 29

⁴² Στο ίδιο, σελ. 30 – 31

⁴³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής του πλειοψηφικού, καθώς και της μη αναλογικότητάς του, είναι η εκλογή εκλεκτόρων στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ του 2000. Αν και το ψηφοδέλτιο του Τζωρτζ Μπους συγκέντρωσε σε παναμερικανικό επίπεδο μισό εκατομμύριο λιγότερες ψήφους από αυτό του Αλ Γκορ, ο πρώτος συγκέντρωσε μεγαλύτερο αριθμό εκλεκτόρων και εξελέγη πρόεδρος

⁴⁴ Νικολακόπουλος Ηλ., οπ. παρ., σελ. 37

- Από ιδιαίτερα έντονη περιοριστική επίδραση, όσον αφορά το βαθμό πολυκομματισμού
- Από σημαντική στρεβλωτική επίδραση, όσον αφορά τη σχέση εδρών προς ψήφους
- Από τάση κατασκευής αυτοδύναμων μονοκομματικών πλειοψηφιών.

Μονοεδρικό πλειοψηφικό σύστημα⁴⁵

Χαρακτηριστικά:

- 1) Η επικράτεια χωρίζεται σε μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες
- 2) Οι ψηφοφόροι επιλέγουν έναν μόνο υποψήφιο, σημειώνοντας συνήθως το όνομα του με σταυρό προτίμησης στο ψηφοδέλτιο
- 3) Ο νικητής χρειάζεται μόνο να κερδίσει την πλειοψηφία των ψήφων (first past the post)

Πλεονεκτήματα:

- Το σύστημα εγκαθιδρύει μια άμεση σχέση ανάμεσα στους αντιπροσώπους και τις εκλογικές περιφέρειες, εξασφαλίζοντας έτσι την εκπλήρωση των περιφερειακών καθηκόντων των βουλευτών.
- Προσφέρει στο εκλογικό σώμα μια ξεκάθαρη επιλογή μεταξύ των δυνάμει κυβερνητικών κομμάτων.
- Επιτρέπει το σχηματισμό κυβερνήσεων που διαθέτουν καθαρή εντολή του εκλογικού σώματος, αν και συχνά μόνο της πλειοψηφίας του.
- Περιστέλλει τον εξτρεμισμό, κάνοντας ακόμα πιο δύσκολο για τα μικρά ριζοσπαστικά κόμματα να κερδίζουν έδρες και εκλογική αξιοπιστία.
- Παράγει ισχυρές και αποτελεσματικές κυβερνήσεις καθώς ένα κόμμα ελέγχει συνήθως την πλειοψηφία του κοινοβουλίου.

⁴⁵ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καράμπελας, εκδ. Πόλις, σελ.327

- Εγγυάται τη σταθερότητα των κυβερνήσεων μιας και οι μονοκομματικές κυβερνήσεις σπάνια πέφτουν εξαιτίας διαιρέσεων κι εσωτερικών τριβών.

Μειονεκτήματα:

- Το σύστημα «αχρηστεύει» πολλές ψήφους, δηλαδή εκείνες υπέρ των ηττημένων υποψηφίων καθώς κι εκείνες που ήταν υπέρ των νικητών αλλά δεν καταμετρήθηκαν λόγω προηγούμενης υπέρβασης του ορίου της πλειοψηφίας.
- Παραμορφώνει τις εκλογικές προτιμήσεις καθώς ευνοεί την «υποεκπροσώπηση» μικρών κομμάτων και κομμάτων με ισορροπημένη γεωγραφικά κατανομή της απήχησης τους.
- Προσφέρει περιορισμένες επιλογές λόγω των δικομματικών του τάσεων.
- Υπονομεύει τη νομιμοποίηση της κυβέρνησης καθώς οι κυβερνήσεις έχουν συχνά την υποστήριξη μόνο της μειοψηφίας, παράγοντας έτσι ένα σύστημα εξουσίας της πλειοψηφίας.
- Παράγει αστάθεια διότι μια αλλαγή κυβέρνησης μπορεί να οδηγήσει σε ριζική αλλαγή πολιτικών και προτεραιοτήτων.
- Οδηγεί σε μη υπόλογες κυβερνήσεις, καθώς το νομοθετικό σώμα υπάγεται συνήθως στην εκτελεστική εξουσία αφού η πλειοψηφία των βουλευτών προέρχεται από το κυβερνών κόμμα.
- Αποθαρρύνει την επιλογή κοινωνικά πολυσυλλεκτικών υποψηφίων, προς χάριν υποψηφίων ελκυστικών για τη μεγάλη πλειοψηφία των εκλογέων.

Σύστημα των δύο γύρων⁴⁶

Χαρακτηριστικά:

- 1) Οι περιφέρειες είναι μονοεδρικές και οι ψηφοφόροι επιλέγουν έναν μόνο υποψήφιο.

⁴⁶ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καραμπέλας, εκδ. Πόλις, σελ.329

- 2) Για να κερδίσει ένα κόμμα από τον πρώτο γύρο, πρέπει να συγκεντρώσει την πλειοψηφία επί του συνόλου των ψήφων.
- 3) Αν κανένα κόμμα δεν συγκεντρώσει πλειοψηφία στον πρώτο γύρο, διεξάγονται επαναληπτικές εκλογές μεταξύ των δύο πρώτων υποψηφίων.

Πλεονεκτήματα:

- Το σύστημα αυτό διευρύνει τις εκλογικές επιλογές: στον πρώτο γύρο οι ψηφοφόροι μπορούν να ψηφίσουν αυθόρμητα τον υποψήφιο της αρεσκείας τους ενώ στον δεύτερο μπορούν να στηρίξουν συνετά τον λιγότερο κακό υποψήφιο.
- Εφόσον οι υποψήφιοι μπορούν να κερδίσουν μόνο με τη στήριξη της πλειοψηφίας, ενθαρρύνονται να κάνουν την απήχησή του όσο το δυνατόν ευρύτερη.
- Ευνοείται η δημιουργία ισχυρών και σταθερών κυβερνήσεων.

Μειονεκτήματα:

- Παραμορφώνει τις προτιμήσεις και αδικεί τα «τρίτα» κόμματα.
- Οι υποψήφιοι που προκρίνονται στον δεύτερο γύρο ενθαρρύνονται να εγκαταλείψουν τις αρχές τους προς άγρα βραχυπρόθεσμης δημοτικότητας ή σαν συνέπεια συναλλαγών με τους αποκλεισμένους υποψήφιους.
- Η διεξαγωγή δεύτερου γύρου μπορεί να εξαντλεί την υπομονή των ψηφοφόρων, με ανάλογες συνέπειες στο ενδιαφέρον τους για την πολιτική.

Σύστημα εναλλακτικής ψήφου και συμπληρωματική ψήφος⁴⁷

Χαρακτηριστικά:

- 1) Μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες.

⁴⁷ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καραμπέλας, εκδ. Πόλις, σελ.330

- 2) Ψήφος προτίμησης. Στην εναλλακτική ψήφο οι ψηφοφόροι ταξινομούν τους υποψήφιους με σειρά προτίμησης. Στην συμπληρωματική ψήφο υπάρχει μόνο μία «συμπληρωματική» ψήφος.
- 3) Οι νικητές πρέπει να συγκεντρώσουν το 50% των συνολικών ψήφων.
- 4) Οι ψήφοι καταμετρούνται βάσει των πρώτων προτιμήσεων. Αν κανένας υποψήφιος δεν συγκεντρώσει το 50%, ο τελευταίος υποψήφιος αποκλείεται και οι ψήφοι του μεταφέρονται στις δεύτερες (ή τις επόμενες) προτιμήσεις. Αυτό συνεχίζεται μέχρι κάποιος υποψήφιος να συγκεντρώσει την πλειοψηφία. Στη συμπληρωματική ψήφο όλοι οι υποψήφιοι αποκλείονται εκτός από τους δύο πρώτους.

Πλεονεκτήματα :

- «Αχρηστεύονται» λιγότερες ψήφοι απ' ότι στο σύστημα του μονοεδρικού πλειοψηφικού.
- Αντίθετα με το σύστημα των δύο γύρων, το εκλογικό αποτέλεσμα δεν μπορεί να επηρεαστεί από συμφωνίες μεταξύ υποψηφίων.
- Μολονότι οι νικητές πρέπει να συγκεντρώσουν τουλάχιστον 50% των ψήφων, δεν αποκλείεται η πλειοψηφική μονοκομματική κυβέρνηση.

Μειονεκτήματα:

- Το σύστημα αυτό ευνοεί τα μεγάλα κόμματα.
- Το εκλογικό αποτέλεσμα μπορεί να καθοριστεί από τις προτιμήσεις εκείνων που στηρίζουν μικρά και ίσως εξτρεμιστικά κόμματα.
- Οι νικητές μπορεί να έχουν συγκεντρώσει λίγες ψήφους πρώτης προτίμησης και ενδέχεται να είναι απλώς οι λιγότερο αντιπαθείς υποψήφιοι.

ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

1.ΣΧΕΤΙΚΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ	2.ΑΠΟΛΥΤΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ
-------------------------	-------------------------

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΜΟΝΟΕΔΡΙΚΑ

1.ΜΟΝΟΕΔΡΙΚΟ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΟ ΕΝΟΣ ΓΥΡΟΥ (ΑΓΓΛΙΑ)
2.ΜΟΝΟΕΔΡΙΚΟ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΟ ΔΥΟ ΓΥΡΩΝ (ΓΑΛΛΙΑ)
3.ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΨΗΦΟΣ (ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ)

ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΠΟΛΥΕΔΡΙΚΑ

1.ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΠΟΛΥΕΔΡΙΚΑ ΜΕ ΛΙΣΤΑ
2.ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΠΟΛΥΕΔΡΙΚΑ ΜΕ ΑΝΑΜΕΙΞΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥΣ
3.ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΚΑ ΜΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΨΗΦΟ

A.3.2 ΑΝΑΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα αναλογικά συστήματα έχουν ως θεωρητική αφετηρία μια κοινή αρχή αντιπροσώπευσης, που ονομάζεται αρχή της αναλογίας. Η αρχή της αναλογίας σημαίνει την κατά το δυνατόν αναλογικότερη σχέση μεταξύ εδρών και ψήφων ώστε η αντιπροσωπεία που εκλέγεται να αποτελεί, σε σμίκρυνση, πιστό αντίγραφο του εκλογικού σώματος⁴⁸. Στο αναλογικό εκλογικό σύστημα είναι δυνατόν η ίδια η επικράτεια να αποτελεί μια ενιαία εκλογική περιφέρεια ή να χωρίζεται σε πολυεδρικές εκλογικές περιφέρειες. Στο αναλογικό εκλογικό σύστημα δεν νοούνται μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες. Βασικό στοιχείο του συστήματος αυτού είναι το λεγόμενο εκλογικό μέτρο το οποίο φανερώνει τις έδρες που αντιστοιχούν σε κάθε κόμμα μέσα από μια σειρά υπολογισμών. Στην περίπτωση της επικράτειας ως εκλογικής περιφέρειας διακρίνονται δύο είδη εκλογικών μέτρων. Αυτά είναι το εθνικό εκλογικό μέτρο και το σταθερό εκλογικό μέτρο. Το εθνικό εκλογικό μέτρο είναι το αποτέλεσμα ενός υπολογισμού και συγκεκριμένα μιας διαίρεσης. Διαιρείται, δηλαδή, ο συνολικός αριθμός των έγκυρων ψήφων με τις έδρες της βουλής. Το πηλίκο αυτό, που αποτελεί το εκλογικό μέτρο στη συνέχεια αποτελεί το διαιρέτη του συνολικού αριθμού των ψήφων κάθε κόμματος. Το πηλίκο της δεύτερης διαίρεσης αντιστοιχεί στον αριθμό των εδρών που λαμβάνει κάθε κόμμα. Το σταθερό εκλογικό μέτρο από την άλλη δεν προκύπτει μέσω υπολογισμού αλλά ορίζεται νομοθετικά. Κατ' αυτό λοιπόν τον τρόπο, το εκλογικό μέτρο διαιρείται με το σύνολο των ψήφων κάθε κόμματος ώστε να υπολογιστούν οι έδρες που αντιστοιχούν στο καθένα απ' αυτά. Στην περίπτωση της διαίρεσης της επικράτειας σε εκλογικές περιφέρειες υπάρχει το ενιαίο και το διαφοροποιημένο εκλογικό μέτρο. Το ενιαίο εκλογικό μέτρο είναι το ίδιο για όλες τις εκλογικές περιφέρειες. Το σύνολο, λοιπόν, των ψήφων του κάθε συνδυασμού διαιρείται με αυτό το οριζόμενο εκλογικό μέτρο ώστε να κατανεμηθούν οι έδρες στο κάθε κόμμα. Το διαφοροποιημένο εκλογικό μέτρο όπως προκύπτει από το όνομά του, διαφέρει από περιφέρεια σε περιφέρεια. Σε κάθε εκλογική περιφέρεια προκειμένου να υπολογιστεί το εκλογικό μέτρο διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων με τον αριθμό των εδρών της περιφέρειας. Το πηλίκο αυτό, που είναι το εκλογικό μέτρο αποτελεί το διαιρέτη του συνόλου των ψήφων του κάθε κόμματος. Το πηλίκο αντιστοιχεί στον αριθμό των εδρών που λαμβάνει κάθε συνδυασμός στη συγκεκριμένη εκλογική περιφέρεια. Οι αδιάθετες

⁴⁸ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 44

έδρες στο επίπεδο της περιφέρειας δίνονται είτε κατά σειρά στα κόμματα με το μεγαλύτερο αχρησιμοποίητο υπόλοιπο είτε ακολουθείται η διαδικασία του ισχυρότερου μέσου όρου, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Κατά τη μέθοδο αυτή, ο αριθμός των ψήφων κάθε κόμματος διαιρείται με τις έδρες που έχει κερδίσει αυξανόμενες κατά μία μονάδα. Το μεγαλύτερο πηλίκο καταλαμβάνει ανά μια τις αδιάθετες έδρες. Δηλαδή, οι πράξεις επαναλαμβάνονται μέχρι να εξαντληθεί ο αριθμός των εδρών. Όμως, οι αδιάθετες έδρες μπορούν να κατανεμηθούν και σε επίπεδο δευτεροβάθμιας περιφέρειας ακολουθώντας τις κλασσικές εκλογικές πράξεις. Εφόσον, παραμείνουν και πάλι αδιάθετες έδρες η επικράτεια αποτελεί τριτοβάθμια περιφέρεια.

Υπάρχουν δύο βασικά αναλογικά συστήματα:

- 1) Η απλή αναλογική
- 2) Το σύστημα του αυτόματου – σταθερού εκλογικού μέτρου

Στο σύστημα της **απλής αναλογικής** ο αριθμός εδρών που λαμβάνουν οι συνδυασμοί εξαρτάται μόνο από το εθνικό ποσοστό τους, ανεξαρτήτως του αποτελέσματός τους ανά εκλογική περιφέρεια. Είναι ένα δίκαιο εκλογικό σύστημα, διότι αποτυπώνει ακριβώς τη λαϊκή βούληση. Δέχεται όμως την κριτική ότι δεν παράγει ισχυρές πλειοψηφίες, αφού η εμπειρία στις δυτικές κοινωνίες δείχνει πως σπάνια κάποιος συνδυασμός λαμβάνει το απαραίτητο 50% για να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιείται σε πολύ λίγα κράτη για εθνικές εκλογές, ενώ αντίθετα είναι σύνηθες σε εκλογές τοπικού ή συνδικαλιστικού χαρακτήρα⁴⁹. Στην καθαρή μορφή της απλής αναλογικής, οι έδρες κάθε συνδυασμού προκύπτουν από το γινόμενο «Εθνικό ποσοστό Χ συνολικός αριθμός εδρών» (στρογγυλοποιημένο στον προηγούμενο ακέραιο). Για παράδειγμα ένας συνδυασμός στην Ελλάδα που θα λάμβανε 15%, θα είχε $15/100 \times 300 = 45$ βουλευτές. Όσες έδρες στο τέλος της κατανομής παραμείνουν αδιάθετες λόγω της στρογγυλοποίησης, πηγαίνουν στους συνδυασμούς με τα μεγαλύτερα υπόλοιπα. Μία παραλλαγή της απλής αναλογικής είναι αυτή που ορίζει ελάχιστο όριο για τη συμμετοχή στην κατανομή των εδρών (στην Ελλάδα για παράδειγμα ισχύει το 3%). Σε αυτήν την περίπτωση, όσοι συνδυασμοί δεν ξεπεράσουν το όριο δε μπορούν να λάβουν έδρες, ακόμη και εάν δικαιούνται με βάση το παραπάνω γινόμενο. Άλλη μια παραλλαγή είναι η απλή αναλογική ανά περιφέρεια, κατά την οποία οι έδρες διανέμονται πρωτογενώς αναλογικά βάσει της δύναμης κάθε συνδυασμού ανά εκλογική περιφέρεια. Επιφανειακά αυτό μπορεί να

⁴⁹ www.wikipedia.org

ακούγεται ίδιο με την καθαρή απλή αναλογική, αλλά λειτουργεί εις βάρος των μικρών συνδυασμών. Συνήθως οι εκλογικές περιφέρειες έχουν μικρό αριθμό εδρών (άρα μεγάλο εκλογικό μέτρο), συνεπώς ενδέχεται ένας συνδυασμός με ομοιόμορφα κατανεμημένο εθνικό ποσοστό 4% ή 5% να μην πιάνει σε καμία περιφέρεια το απαιτούμενο μέτρο. Για τον παραπάνω λόγο η παραλλαγή αυτή θεωρείται πως ακροβατεί ανάμεσα στην απλή και την ενισχυμένη αναλογική. Ένα τέτοιο σύστημα εφαρμόσθηκε στις ελληνικές εθνικές εκλογές του 1989 και του 1990.

Το σύστημα του **αυτόματου – σταθερού εκλογικού μέτρου** είναι ίσως το πιο δίκαιο εκλογικό σύστημα. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα διαιρούμε τις έγκυρες ψήφους π.χ. 7.500.000 με το 250. Το αποτέλεσμα 23.500 είναι το εκλογικό μέτρο. Σε κάθε κόμμα αναλογούν τόσες έδρες όσες φορές χωράει το εκλογικό μέτρο στις ψήφους του. Βασίζεται σε μια εκλογική περιφέρεια και έχουμε μια εσωτερική κατανομή των εδρών μέσα στα κόμματα. Σε αυτό το σύστημα υπολογίζεται και η αποχή. Αν έχουμε μεγάλη συμμετοχή ψηφοφόρων τότε έχουμε περισσότερες έδρες ενώ αν έχουμε μικρή συμμετοχή τότε έχουμε λιγότερες έδρες.

Υπάρχουν δύο βασικές μέθοδοι για να επιτευχθεί η κατά το δυνατόν αναλογικότερη μετάβαση από τις ψήφους στις έδρες: α) η αναλογική των υπολοίπων και β) οι αναλογικές μέθοδοι με κοινό διαιρέτη.

Σύμφωνα με την **αναλογική των υπολοίπων**, στην κλασική παραλλαγή της, υπολογίζεται πρώτα το εκλογικό μέτρο, με τη διαίρεση του συνόλου των ψήφων δια του συνόλου των εδρών που πρόκειται να κατανεμηθούν. Κάθε συνδυασμός καταλαμβάνει τόσες έδρες όσες φορές η εκλογική του δύναμη καλύπτει το εκλογικό μέτρο. Στην συνέχεια υπολογίζονται τα υπόλοιπα των ψήφων που δεν χρησιμοποιήθηκαν κάθε συνδυασμού. Όσες έδρες απομένουν αδιάθετες προσκυρώνονται κατά σειρά στους συνδυασμούς που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα υπόλοιπα. Έτσι κάθε συνδυασμός κερδίζει όσες έδρες του αντιστοιχούν με βάση το εκλογικό μέτρο⁵⁰. Η αναλογική των υπολοίπων παρουσιάζει και ορισμένα μειονεκτήματα που οδηγούν σε παράδοξα και αντινομίες, όπως για παράδειγμα το ενδεχόμενο μετατροπής της πλειοψηφίας σε μειοψηφία. Επίσης το γεγονός ότι ευνοεί τις διασπάσεις. Και τέλος το

⁵⁰ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 51. Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2005, σελ. 127, Τσάτσος Δ., Συνταγματικό Δίκαιο – τόμος β, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993.

γνωστό παράδοξο της Αλαμπάμα, όπου η αύξηση των εδρών μπορεί να προκαλέσει μείωση της εκπροσώπησης ενός συνδυασμού⁵¹.

Οι **αναλογικές μέθοδοι με κοινό διαιρέτη** διακρίνονται στην αναλογική του ισχυρότερου μέσου όρου και την αναλογική των μονών αριθμών. Κατά τη μέθοδο του ισχυρότερου μέσου όρου, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, ο αριθμός των ψήφων κάθε κόμματος διαιρείται με τις έδρες που έχει κερδίσει αυξανόμενες κατά μία μονάδα. Το μεγαλύτερο πηλίκο καταλαμβάνει ανά μια τις αδιάθετες έδρες. Δηλαδή, οι πράξεις επαναλαμβάνονται μέχρι να εξαντληθεί ο αριθμός των εδρών. Οι αδιάθετες λοιπόν έδρες δίδονται στα κόμματα των οποίων οι έδρες αντιστοιχούν στον ισχυρότερο μέσο όρο ψήφων μετά την πλασματική προσκύρωση κάθε αδιάθετης έδρας⁵². Κατά την αναλογική των μονών αριθμών οι ψήφοι κάθε συνδυασμού διαιρούνται διαδοχικά με τους ν πρώτους μονούς αριθμούς και οι έδρες παραχωρούνται κατά σειρά στους συνδυασμούς που παρουσιάζουν τα ν μεγαλύτερα πηλικά.

Πιο αναλυτικά κάποιες μέθοδοι υπολογισμού του εκλογικού μέτρου των αναλογικών εκλογικών συστημάτων είναι οι εξής:

1. Το σύστημα Hagenbach- Bischof

Για να μη μένουν πολλές αδιάθετες έδρες, ο Hagenbach- Bischof, Ελβετός καθηγητής μαθηματικών και φυσικής, επινοεί μία παραλλαγή της μεθόδου του εκλογικού μέτρου στο επίπεδο των εκλογικών περιφερειών. Στη διαίρεση για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου προσθέτει μία μονάδα στον διαιρέτη, που είναι ο αριθμός των εδρών της περιφέρειας⁵³.

Εκλογικό μέτρο = $\frac{\text{έγκυρες ψήφοι}}{\text{έδρες} + 1}$

Η ρήτρα του + 1 μικραίνει το εκλογικό μέτρο και γι' αυτό ευνοεί συνήθως τα μικρότερα κόμματα.

⁵¹ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 53 – 54

⁵² Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2005, σελ. 127

⁵³ Στο ίδιο σελ. 127

2. Το σύστημα d'Hondt

Το σύστημα επινοήθηκε από τον Βέλγο μαθηματικό Victor d' Hondt και σήμερα χρησιμοποιείται στο Βέλγιο, την Αυστρία, την Δημοκρατία της Τσεχίας, στην Δανία, τη Φιλανδία, το Ισραήλ, την Ολλανδία, την Σκωτία, την Ουαλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιαπωνία, την Κολομβία κ.α. Το σύστημα αυτό καταλήγει σε αποτελέσματα όμοια με το σύστημα Hagenbach- Bischof χωρίς τη ρήτρα του $+ 1$ και με κατανομή των αδιάθετων εδρών κατά τη μέθοδο του ισχυρότερου μέσου όρου. Διαιρούμε τον αριθμό των ψήφων κάθε συνδυασμού διαδοχικώς δια 1, 2, 3...μέχρι να συμπληρωθεί ο αριθμός των εδρών της περιφέρειας. Εν συνεχεία κατατάσσουμε τα πηλικά κατά σειρά φθίνουσα μέχρι να συμπληρωθεί πάλι ο αριθμός των εδρών της περιφέρειας. Το μικρότερο από αυτά τα πηλικά ονομάζεται κοινός διαιρέτης. Κάθε συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες όσες φορές ο κοινός διαιρέτης περιέχεται στον αριθμό των ψήφων του. Όσα πηλικά είναι μικρότερα από τον κοινό διαιρέτη τα αγνοούμε. Έτσι ο κάθε συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες όσα πηλικά έχει στην κατάταξη⁵⁴.

3. Το σύστημα Sainte- Laque

Το σύστημα αυτό Δημιουργήθηκε από τον Γάλλο μαθηματικό Andre' Sainte-Laguë και εφαρμόζεται στη Νέα Ζηλανδία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία, τη Βοσνία Ερζεγοβίνη, τη Λετονία και το Κόσσοβο. Είναι δυσμενές για τα μικρά κόμματα, εκτός αν οι εκλογικές περιφέρειες έχουν πολλές έδρες. Το σύστημα αυτό είναι όμοιο με το σύστημα d'Hondt, μόνο που ως διαιρέτες χρησιμοποιεί αποκλειστικά τους περιττούς αριθμούς, ώστε να είναι αναλογικότερο⁵⁵.

4. Το σύστημα Hare

Το σύστημα αυτό δε λαμβάνει υπ' όψη του τον κομματικό δεσμό των υποψηφίων. Οι ψήφοι δίδονται προς άτομα και ποτέ προς κόμματα. Εφαρμόζεται κυρίως στην Ιρλανδία. Οι εκλογικές περιφέρειες έχουν συνήθως τρεις έως πέντε έδρες και σε κάθε περιφέρεια υπάρχει μόνο ένα ψηφοδέλτιο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων από όλα τα κόμματα. Ο εκλογέας ψηφίζει μόνον υπέρ ενός υποψηφίου, αλλά μπορεί να κατατάξει κατά σειρά φθίνουσα στο ψηφοδέλτιό του και άλλους

⁵⁴ Στο ίδιο σελ. 128

⁵⁵ Στο ίδιο σελ. 129

υποψηφίους από οποιοδήποτε κόμμα. Εκλέγεται όποιος καλύψει το εκλογικό μέτρο, που είναι το πηλίκο της διαίρεσης του συνόλου των ψήφων γενικά προς το σύνολο των εδρών. Όταν ο πρώτος υποψήφιος εκλέγεται, όσες ψήφοι του δε δικαιολογούν εκλογή μεταβιβάζονται υπέρ του δεύτερου υποψηφίου κατά τη σειρά που όρισαν οι εκλογείς. Οι δεύτερες προτιμήσεις σε ψηφοδέλτια υπέρ εκλεγέντων μεταβιβάζονται όλες. Αλλά μόνο κατά το ποσοστό που υπερβαίνουν το εκλογικό μέτρο⁵⁶.

5. Το σύστημα της κομματικής λίστας

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό η επικράτεια χωρίζεται σε πολυεδρικές εκλογικές περιφέρειες ή αποτελεί η ίδια μια εκλογική περιφέρεια. Κάθε κόμμα συνθέτει μια λίστα με υποψηφίους κατά φθίνουσα σειρά και οι ψηφοφόροι επιλέγουν μόνο κόμμα. Κάθε κόμμα λαμβάνει τις έδρες που αντιστοιχούν στις ψήφους του και οι οποίες κατανέμονται στους βουλευτές της κομματικής λίστας. Τέλος, υπάρχει περίπτωση να επιβάλλεται ρήτρα ορίου εκπροσώπησης⁵⁷.

6. Σύστημα Niemeyer (σύστημα μαθηματικής αναλογικής)

Για τον υπολογισμό των εδρών που δικαιούται κάθε συνδυασμός πολλαπλασιάζεται το άθροισμα των ψήφων κάθε κόμματος επί το συνολικό αριθμό των εδρών και στη συνέχεια το γινόμενο αυτό διαιρείται προς το συνολικό αριθμό των ψήφων όλων των κομμάτων. Οι τυχόν αδιάθετες έδρες παραχωρούνται στα κόμματα κατά τη σειρά των μεγαλύτερων υπολοίπων που προκύπτουν από την ίδια διαίρεση.

Πλεονεκτήματα αναλογικών συστημάτων:

Η αρχή της αναλογίας δίνει τη δυνατότητα εκπροσώπησης σε όλα τα κόμματα ακόμα και στα κόμματα της μειοψηφίας. Κατ' αυτό τον τρόπο, εκπροσωπούνται οι διάφορες λαϊκές θελήσεις που υπάρχουν στο κράτος και ευνοείται ο πλουραλισμός στο κοινοβούλιο. Ακόμα η διαθεσιμότητα πολλών βουλευτών συνεπάγεται ότι οι κάτοικοι των εκλογικών

⁵⁶ Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2005, σελ.130

⁵⁷ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καραμπέλας, εκδ. Πόλις,

περιφερειών απευθύνονται σε κάποιο συγκεκριμένο βουλευτή για τα προβλήματα που τους απασχολούν⁵⁸. Πρόκειται για ένα δίκαιο σύστημα που ανταποκρίνεται πληρέστερα στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας⁵⁹.

Μειονεκτήματα αναλογικών συστημάτων:

Το αναλογικό εκλογικό σύστημα εμφανίζει καταρχάς το μειονέκτημα πως η δημιουργία σταθερής και ισχυρής κυβέρνησης είναι δύσκολη υπόθεση όπως και σε πολλές περιπτώσεις η δημιουργία αυτοδύναμης κυβέρνησης. Αυτό συνεπάγεται από το γεγονός πως εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα. Παρά τη θετική χροιά αυτού του στοιχείου, μπορεί δυστυχώς να οδηγήσει σε κατακερματισμό των λαϊκών θελήσεων καθώς με την ισχύ του αμιγούς αναλογικού συστήματος εισέρχονται στο κοινοβούλιο κόμματα με εξτρεμιστικές και ακραίες ιδεολογίες. Τέλος, ο βουλευτής που εκλέγεται σε μία εκλογική περιφέρεια, η οποία κατά κανόνα στο αναλογικό σύστημα είναι πολυεδρική, έχει άμεση σχέση όχι με αυτή, αλλά απέναντι στον συγκεκριμένο αριθμό κατοίκων που τον εξέλεξαν. Κατ' αυτό τον τρόπο γεννιούνται σχέσεις συμφερόντων, πελατειακές σχέσεις.

⁵⁸ Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καραμπέλας, εκδ. Πόλις, σελ.333

⁵⁹ Δημητρόπουλος Α, «Οργάνωση και Λειτουργία του κράτους», εκδ. Σάκκουλας 2009 , σελ. 156

A.3.3 ΜΙΚΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα μικτά εκλογικά συστήματα αποτελούν συνένωση των δύο κυρίαρχων εκλογικών συστημάτων, του πλειοψηφικού και του αναλογικού συστήματος. Κάθε μικτό εκλογικό σύστημα διαθέτει μια συγκεκριμένη πλειοψηφική ή αναλογική βάση και κάποια επιπρόσθετα σημαντικά στοιχεία του αντίθετου συστήματος. Τα μικτά εκλογικά συστήματα συνετέθησαν για να εξαλείψουν τα μειονεκτήματα που προκαλούνται από την αμιγή εφαρμογή του αναλογικού και του πλειοψηφικού συστήματος, αφού συνειδητοποιήσαν ότι κανένα αμιγώς αναλογικό ή πλειοψηφικό σύστημα δεν συμβάλλει στην ειρηνική διακυβέρνηση από σταθερές κυβερνήσεις. Στα μεν αναλογικά, διότι αποκτούν λόγο ακραίες ιδέες και το πρώτο σε έδρες κόμμα δεν διαθέτει την δύναμη να τις αποκρούσει και στα δε πλειοψηφικά δεν υπάρχει ικανοποιητική αντιπροσώπευση των πολιτών στο κοινοβούλιο. Είναι, επομένως, κατανοητή η αναζήτηση μίας μέσης λύσης, την οποία αποτελούν τα μικτά εκλογικά συστήματα. Σήμερα σχεδόν σε όλες τις δημοκρατικές χώρες εφαρμόζονται αναλογικά ή μικτά εκλογικά συστήματα με εξαιρέσεις ορισμένες από τις πρώην βρετανικές αποικίες, όπου χρησιμοποιούνται πλειοψηφικά.

Κάποια είδη των μικτών συστημάτων είναι τα εξής:

1. Το βελτιωμένο πλειοψηφικό.

Σύμφωνα με αυτό το σύστημα σε κάθε εκλογική περιφέρεια οι περισσότερες έδρες παραχωρούνται στο κόμμα που έχει λάβει τη σχετική πλειοψηφία ενώ οι υπόλοιπες λαμβάνονται από το ισχυρότερο κόμμα της μειοψηφίας ή κατανέμονται μεταξύ των κομμάτων της μειοψηφίας κατ' αναλογία της εκλογικής τους δύναμης⁶⁰.

⁶⁰ Δημητρόπουλος Α, «Οργάνωση και Λειτουργία του κράτους», εκδ. Σάκκουλας 2009 , σελ. 157

2. Το γερμανικό εκλογικό σύστημα.

Η επικράτεια χωρίζεται σε μονοεδρικές περιφέρειες όπου αντιστοιχούν οι μισές βουλευτικές έδρες. Σε μια δεύτερη φάση, χωρίζεται σε πολυεδρικές περιφέρειες οι οποίες συμπίπτουν γεωγραφικά και αριθμητικά με τα ομόσπονδα κρατίδια στις οποίες διανέμονται οι υπόλοιπες βουλευτικές έδρες. Υπάρχουν, λοιπόν, δύο ψηφοφορίες από τις οποίες η πρώτη βασίζεται στο πλειοψηφικό και η δεύτερη στο αναλογικό σύστημα. Ο κάθε ψηφοφόρος συμπληρώνει ένα ψηφοδέλτιο και για τις δύο κατανομές. Προκειμένου ένα κόμμα να συμμετάσχει στην δεύτερη αναλογική κατανομή των εδρών, η οποία είναι αυτή που μετράει για τη σύνθεση του κοινοβουλίου, θα πρέπει να έχει λάβει τουλάχιστον ένα ποσοστό 5% επί του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων στην επικράτεια ή να έχει λάβει τρεις έδρες από τις μονοεδρικές περιφέρειες στην πρώτη κατανομή. Στη δεύτερη κατανομή δεν λαμβάνονται υπόψη οι έδρες που παραχωρήθηκαν στο κάθε κόμμα από την πρώτη κατανομή. Αν ένα κόμμα κερδίζει, σε ένα κρατίδιο, περισσότερες μονοεδρικές από όσες έδρες δικαιούται κατά τις δεύτερες ψήφους, οι επιπλέον έδρες παραμένουν στο κόμμα και αυξάνεται αναλόγως ο αριθμός των εδρών του κρατιδίου στη βουλή, η οποία έτσι δεν έχει σταθερό αριθμό εδρών⁶¹. Το σύστημα λοιπόν που χρησιμοποιεί η Γερμανία είναι κατά βάση αναλογικό, ωστόσο χρησιμοποιεί τρία στοιχεία που το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα. Πρώτον υπάρχει το όριο του 5% των ψήφων της επικράτειας ή των τριών απαραίτητων εδρών στις μονοεδρικές περιφέρειες που επιτρέπει στα κόμματα να συμμετέχουν στην κατανομή εδρών. Άξιο παρατήρησης είναι το ότι μέτρο αυτό δεν ισχύει για κόμματα μειονοτήτων. Δεύτερον το σύνολο των εδρών της Ομοσπονδιακής Βουλής μεταβάλλεται και τρίτον στις πολυεδρικές περιφέρειες επικρατεί το σύστημα των δεσμευμένων συνδυασμών.

3. Η ενισχυμένη αναλογική

Η χώρα είναι χωρισμένη σε περιφέρειες σύμφωνα με τα γεωγραφικά όρια των νομών. Κάθε συνδυασμός μπορεί να συμπεριλάβει στο ψηφοδέλτιο μιας περιφέρειας τόσους υποψηφίους όσες και οι έδρες που μοιράζονται στη συγκεκριμένη περιφέρεια αυξημένοι με 2,3 ή 4 υποψηφίους ανάλογα με το αν στην περιφέρεια αυτή ψηφίζονται 1-7, 8-12 ή περισσότεροι από 13 βουλευτές αντίστοιχα. Ο αριθμός των

⁶¹ Παντελής Αντ, «Εγχειρίδιο Συνταγματικού δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία», εκδ. Α.Α Λιβάνη Αθήνα 2005, σελ. 132

αντιπροσώπων κάθε περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα. Ο εκλογέας ψηφίζει κάποιον υποψήφιο τοποθετώντας ένα σταυρό δίπλα στο όνομά του. Ο αριθμός των σταυρών ποικίλει, στις περιφέρειες που εκλέγονται 1-3 βουλευτές κάθε ψηφοφόρος μπορεί να δώσει μόνο ένα σταυρό, στις περιφέρειες που εκλέγονται 4-7 μπορεί να δώσει μέχρι δύο σταυρούς, όπου εκλέγονται 8-12 μέχρι τρεις σταυρούς και όπου εκλέγονται περισσότεροι από 13 μέχρι τέσσερις σταυρούς. Οι υποψήφιοι καταλαμβάνουν τις έδρες ανάλογα με τη σειρά συγκέντρωσης σταυρών. Όποιος κατέλαβε τους περισσότερους σταυρούς σε ένα συνδυασμό λαμβάνει την πρώτη έδρα, ο επόμενος τη δεύτερη έδρα κτλ. Σε περίπτωση ισοψηφίας διενεργείται κλήρωση από την Ανώτατη Εφορευτική Επιτροπή(ΑΕΕ) σε δημόσια συνεδρίαση και το κόμμα που εμφανίζεται στον κλήρο αποκλείεται από την διαδικασία. Στις μονοεδρικές περιφέρειες εφαρμόζεται το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας, ο συνδυασμός με τα περισσότερα έγκυρα ψηφοδέλτια λαμβάνει την έδρα και συγκεκριμένα ο υποψήφιος του συνδυασμού αυτού με τους περισσότερους σταυρούς προτίμησης. Σε περίπτωση ισοψηφίας υποψηφίων από τον ίδιο συνδυασμό γίνεται κλήρωση από το Πρωτοδικείο σε δημόσια διαδικασία και καταλαμβάνει την έδρα αυτός που κληρώνεται. Αρχικά ένα κόμμα για να συμμετάσχει στην κατανομή των εδρών πρέπει να έχει συγκεντρώσει οπωσδήποτε το 3% των συνολικών έγκυρων ψηφοδελτίων. Οι έδρες που δικαιούται υπολογίζεται από τον πολλαπλασιασμό του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων του κόμματος στην επικράτεια επί 260 και έπειτα τη διαίρεση του γινομένου αυτού με το άθροισμα των έγκυρων ψηφοδελτίων όλων των κομμάτων που υπερέβησαν το 3% των ψήφων στην επικράτεια. Από το αποτέλεσμα αυτών των πράξεων λαμβάνεται υπόψη μόνο το ακέραιο μέρος. Αν το άθροισμα των εδρών όλων των κομμάτων που προκύπτει από αυτές τις πράξεις είναι μικρότερο του 260, παραχωρείται σε κάθε συνδυασμό μία έδρα κατά σειρά δεκαδικών υπολοίπων, ξεκινώντας από το μεγαλύτερο και καταλήγοντας στο μικρότερο, μέχρι τη συμπλήρωση των 260 εδρών. Στο πρώτο σε ψήφους κόμμα δίνονται επιπλέον 40 έδρες, που προέρχονται από περιφέρειες με αδιάθετες έδρες. Με το μέτρο αυτό ενισχύεται η κυβερνητική σταθερότητα. Αν κάποιος συνδυασμός έχει λάβει λιγότερες από τις έδρες που δικαιούται, τις συμπληρώνει αφαιρώντας έδρες από το πρώτο σε συγκέντρωση έγκυρων ψηφοδελτίων κόμμα.

Για την κατανομή των εδρών στις πολυεδρικές περιφέρειες απαιτείται εκλογικό μέτρο, που αποτελεί το πηλίκο της διαίρεσης του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων των κομμάτων ανεξάρτητα από το όριο του 3% προς το σύνολο των εδρών της περιφέρειας. Ύστερα διαιρείται το

σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων ενός κόμματος στην περιφέρεια προς το εκλογικό μέτρο αυτής για τον υπολογισμό των εδρών που δικαιούται αυτός ο συνδυασμός στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Συνδυασμός που του αναλογούν περισσότερες έδρες από τους υποψηφίους που διαθέτει, καταλαμβάνει τόσες όσοι και οι υποψήφιοι του, ενώ οι υπόλοιπες κατανέμονται ως εξής: από τις έδρες που δικαιούται αφαιρούνται οι έδρες που έχουν διατεθεί μαζί με αυτές των βουλευτών επικρατείας. Έπειτα υπολογίζονται τα 25 χρησιμοποιήτα υπόλοιπα των κομμάτων ανά περιφέρεια, τα οποία προκύπτουν από τη διαίρεση του συνόλου των ψήφων ενός κόμματος στην επικράτεια προς το γινόμενο των εδρών που κατέλαβε το κόμμα στην περιφέρεια επί το εκλογικό μέτρο αυτής. Οι έδρες μοιράζονται ανά μία στα κόμματα, ξεκινώντας από αυτό με το μεγαλύτερο χρησιμοποιήτο υπόλοιπο και καταλήγοντας σε αυτό με το μικρότερο. Αν κάποιο κόμμα λάβει περισσότερες έδρες από αυτές που του αναλογούν, οι πλεονάζουσες έδρες αφαιρούνται πρώτα από τις τριεδρικές, ύστερα από τις διεδρικές περιφέρειες, όπου το κόμμα παρουσιάζει τα μικρότερα υπόλοιπα. Εφόσον υπάρχουν επιπλέον αδιάθετες έδρες, οι περιφέρειες αυτών τοποθετούνται κατά φθίνουσα σειρά ανάλογα με τα χρησιμοποιήτα υπόλοιπα των κομμάτων με τα λιγότερα έγκυρα ψηφοδέλτια, που ξεπερνούν το όριο του 3% δικαιούνται έδρα. Στο κόμμα με τη μικρότερη συγκέντρωση έγκυρων ψηφοδελτίων στην επικράτεια δίνεται μία έδρα ανά περιφέρεια, μέχρι να συμπληρώσει τον αριθμό των εδρών που δικαιούται συνολικά. Η διαδικασία συνεχίζεται με το κόμμα με τις αμέσως επόμενες λιγότερες ψήφους, έως ότου κατανεμηθούν όλες οι έδρες.

Αποτέλεσμα της ενισχυμένης αναλογικής είναι η δυσανάλογα μεγάλη εκπροσώπηση του πρώτου συνδυασμού στη βουλή εις βάρος των υπολοίπων (και κυρίως των μικρών), αλλοιώνοντας τη βασική δημοκρατική αρχή ότι κάθε ψήφος μετράει το ίδιο. Ως επιχείρημα προβάλλεται πάντα ότι η ενισχυμένη αναλογική εξασφαλίζει ευκολότερες αυτοδυναμίες, οδηγώντας σε σταθερές κυβερνήσεις. Ο όρος της ενισχυμένης αναλογικής είναι ψευδεπίγραφος, αφού στην πραγματικότητα αυτό το σύστημα είναι αποδυναμωμένη αναλογική. Ονομάζεται, όμως, έτσι επειδή ενισχύει το πρώτο σε ψήφους κόμμα⁶². Η ενίσχυση επιτυγχάνεται κυρίως με δύο τρόπους. Είτε με υψηλά ποσοστά για τη συμμετοχή των κομμάτων στη δεύτερη και τρίτη κατανομή των εδρών είτε με τον υπολογισμό στη δεύτερη και τρίτη κατανομή όχι των

⁶² www.wikipedia.org

αχρησιμοποίητων ψήφων από την πρώτη κατανομή αλλά του συνόλου των ψήφων των κομμάτων της δεύτερης κατανομής⁶³.

4. Το σύστημα των τριών κατανομών

Στην πρώτη κατανομή έχουμε ελάσσονες ή πρωτοβάθμιες εκλογικές περιφέρειες. Σε κάθε νομό διαιρούμε τον αριθμό των εδρών με τον πραγματικό αριθμό των εγκύρων ψήφων για να βρούμε το εκλογικό μέτρο. Όσες φορές χωράει στις ψήφους που πήρε το κάθε κόμμα τόσες έδρες θα πάρει. Στη δεύτερη κατανομή έχουμε μείζονες ή εφετειακές εκλογικές περιφέρειες. Διαιρούμε το σύνολο των εγκυρων ψήφων όλων των κομμάτων δια τον αριθμό των εδρών που δεν μοιράστηκαν. Στην τρίτη κατανομή όλη η χώρα είναι μια κατανομή. Το κόμμα που ήρθε πρώτο στη χώρα θα πάρει και την έδρα στο νομό που ήρθε πρώτο.

⁶³ Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2005, σελ.131

A.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Κάθε βουλευτής αντιπροσωπεύει τα γενικά συμφέροντα των εκλογέων, τα οποία αποτελούν μια σύνθεση των ειδικότερων συμφερόντων τους. Ένας εργάτης, για παράδειγμα, έχει συμφέρον στην λειτουργία του εργοστασίου όπου εργάζεται για να διασφαλιστεί από τη απειλή της ανεργίας αλλά ταυτόχρονα έχει και συμφέρον να ζει σε ένα ανθρώπινο περιβάλλον, το οποίο προϋποθέτει την επιβολή κάποιων ενδεχομένως περιορισμών στη λειτουργία του εργοστασίου. Τα πολιτικά κόμματα λοιπόν είναι υποχρεωμένα να προβούν σε μια στάθμιση μεταξύ των ειδικότερων αυτών συμφερόντων προκειμένου να παρουσιάσουν στους εκλογείς μια συνολική πρόταση εξουσίας, ένα πολιτικό πρόγραμμα⁶⁴.

Σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, η βουλή πρέπει να αντιπροσωπεύει όλες τις υπαρκτές πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις και τάσεις. Το αναλογικό σύστημα ανταποκρίνεται περισσότερο προς την έννοια της αντιπροσώπευσης και είναι συνταγματικά ενδεδειγμένο. Η αναλογική αρχή βρίσκεται πιο κοντά στον κοινωνικό και πολιτικό πλουραλισμό. Βέβαια ενδέχεται οι ειδικότερες ρυθμίσεις ενός αναλογικού συστήματος να είναι τέτοιες ώστε να απορρέει απ' αυτές ισχυρότατη περιοριστική επίδραση. Άλλωστε δεν είναι βέβαιο ότι η εφαρμογή πλειοψηφικού συστήματος θα αποκλείσει την δυνατότητα αντιπροσώπευσης των απόψεων και συμφερόντων πολιτικών και κοινωνικών μειοψηφιών. Η εκπροσώπηση καταντά οφθαλμαπάτη αν δεν συνδυάζεται προς τη δυνατότητα ουσιαστικής συμμετοχής στο πολιτικό γίγνεσθαι. Μπορεί μέσω του εκλογικού συστήματος συγκεκριμένες πολιτικές δυνάμεις να απωθούνται στο περιθώριο με την έννοια ότι καθίσταται αδύνατη η συμμετοχή τους στο σχηματισμό κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας περίπου υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Αυτό συμβαίνει όταν για παράδειγμα, εξασφαλίζεται η ύπαρξη μονοκομματικής πλειοψηφίας ακόμη και με πολύ μικρό ποσοστό ψήφων του πρώτου κόμματος ή με τελείως οριακή διαφορά από το δεύτερο κόμμα ή απαγορεύονται ουσιαστικά οι προεκλογικοί συνασπισμοί. Τότε η απλή εκπροσώπηση των μικρότερων πολιτικών σχηματισμών στη βουλή έχει τυπικό χαρακτήρα⁶⁵.

Σε ότι αφορά το πλειοψηφικό σύστημα δεν υπάρχει αμφιβολία ότι επιτρέπει μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των ψήφων κάθε κόμματος και των εδρών που κατακτά στη βουλή. Κάποιες παραλλαγές του πλειοψηφικού συστήματος προσκρούουν στην αρχή της ισότητας της ψήφου οι οποίες

⁶⁴ Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 171 – 172

⁶⁵ Στο ίδιο, σελ. 173 – 176

όταν εφαρμόζονται μπορεί να οδηγήσουν σε πλήρη σχεδόν εξαφάνιση της αντιπολίτευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πλειοψηφικό ενός γύρου με ευρεία (πολυεδρική) περιφέρεια. Σε αυτό όλες οι έδρες της περιφέρειας προσκυρώνονται στον σχετικά πλειοψηφήσαντα συνδυασμό⁶⁶. Σε τέτοιες περιπτώσεις όμως δημιουργούνται προβλήματα λειτουργίας του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, αφού η αντιπολίτευση στερείται ελεγκτικών δικαιωμάτων όπως η υποβολή πρότασης μομφής, η οποία πρέπει να υπογράφεται από το ένα έκτο των βουλευτών ή η πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής που απαιτεί το ένα πέμπτο του όλου αριθμού των βουλευτών. Αντίθετα δεν μπορεί να αποκλειστεί ως αντισυνταγματικό το πλειοψηφικό σύστημα με μονοεδρική περιφέρεια, η οποία επιτρέπει δικαιότερη εκπροσώπηση των κομμάτων γιατί μικρά κόμματα ενδέχεται σε μικρές μονοεδρικές περιφέρειες να μπορούν να διεκδικήσουν την πλειοψηφία. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι η χάραξη των εκλογικών περιφερειών και η γεωγραφία των πολιτικών δυνάμεων να επιτρέπουν την εκπροσώπηση των μικρών κομμάτων. Τέλος συνταγματικά θεμιτό πρέπει να θεωρηθεί το πλειοψηφικό σύστημα με πολυεδρική περιφέρεια, όταν ο ψηφοφόρος έχει δικαίωμα να ψηφίσει υπέρ αριθμού υποψηφίων αρκετά μικρότερου από τον αριθμό των εδρών της περιφέρειας⁶⁷. Το σημαντικότερο μειονέκτημα ενός πλειοψηφικού συστήματος είναι το ενδεχόμενο να μετατραπεί η πλειοψηφία σε μειοψηφία και ταυτόχρονα η μειοψηφία σε πλειοψηφία.

Θα λέγαμε λοιπόν ότι το πλειοψηφικό ενός γύρου ευνοεί τον δικομματισμό και εξαιρετικά έντονη περιοριστική επίδραση, αφού υψώνει μεγάλους φραγμούς για την εμφάνιση και σταθεροποίηση νέων κομμάτων. Αντίθετα το πλειοψηφικό δύο γύρων ευνοεί την ύπαρξη πολλών κομμάτων, έχει επομένως μικρότερη περιοριστική επίδραση. Έχει όμως ιδιαίτερα έντονη στρεβλωτική επίδραση αφού τα σχετικώς μεγαλύτερα κόμματα επωφελοούνται από τη μεταφορά ψήφων στον δεύτερο γύρο⁶⁸.

Η άποψη ότι το εκλογικό σύστημα είναι συνταγματικά επιβεβλημένη, χωρίς παραπέρα εξειδίκευση, έχει περιορισμένο πρακτικό αντίκρισμα διότι το αποτέλεσμα εξαρτάται από τη συγκεκριμένη μορφή αναλογικής η οποία θα υιοθετηθεί. Η εφαρμογή ενός απόλυτα αναλογικού συστήματος με την επικράτεια να αποτελεί μια ενιαία εκλογική περιφέρεια και

⁶⁶ Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 201

⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 204

⁶⁸ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 37

κατανομή των εδρών με βάση τη μέθοδο Hare – Niemeyer χωρίς καμία ρήτρα αποκλεισμού, θα καθιστούσε τη σύνθεση της βουλής πιστό αντίγραφο της εικόνα του εκλογικού σώματος. Στο εκλογικό σώμα όμως σπάνια διαμορφώνεται απόλυτη πλειοψηφία και κατά συνέπεια θα υπήρχε ανάγκη σχηματισμού συμμαχιών δύο ή περισσότερων κομμάτων. Τα κομματικά συστήματα είναι κατά βάση παγιωμένα τις τελευταίες δεκαετίες και οι μετακινήσεις ψηφοφόρων είναι μάλλον οριακές. Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της παγίωσης του κομματικού συστήματος είναι η παγίωση του κυβερνητικού σχήματος. Έτσι είτε βασικός κορμός όλων των κυβερνήσεων συνασπισμού παραμένει το ίδιο κόμμα, είτε μικρότερα κόμματα αναλαμβάνουν το ρόλο του ρυθμιστή με μόνη εναλλαγή το μεγαλύτερο κυβερνητικό εταίρο. Εκμεταλλευόμενο τον ρυθμιστικό του ρόλο ένα μικρό κόμμα μπορεί να φτάσει να δυναστεύει την πολιτική ζωή της χώρας και η πολιτική αξία μιας ψήφου προς το κόμμα αυτό μπορεί να καταλήξει να είναι πολλαπλάσια μιας ψήφου προς ένα μεγαλύτερο κόμμα. Είτε στη μία είτε στην άλλη περίπτωση δεν αναμένονται δραματικές πολιτικές αλλαγές⁶⁹.

Η ουσία της «ενισχυμένης» αναλογικής είναι ότι εξασφαλίζει μια περιορισμένη, σε σύγκριση με το ποσοστό ψήφων τους, εκπροσώπηση των μικρών κομμάτων στη βουλή και μια αντίστοιχη πριμοδότηση του πρώτου κόμματος. Αυτό διευκολύνει έτσι ώστε να επιτύχει απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Το σύστημα αυτό πάσχει από αντισυνταγματικότητα στον υπολογισμό κατά τη δεύτερη και τρίτη κατανομή καθώς υπολογίζει εκ νέου το σύνολο των ψήφων των κομμάτων αντί να υπολογίζει το υπόλοιπο των αχρησιμοποίητων στην πρώτη κατανομή ψήφων⁷⁰. Συστήματα αναλογικής εκλογής προξενούν έναν κατακερματισμό του κομματικού συστήματος και έτσι μια κυβερνητική αστάθεια ενώ συστήματα πλειοψηφικής εκλογής μια συγκέντρωση⁷¹ και μια κυβερνητική σταθερότητα.

Η κυβερνητική σταθερότητα όμως δεν αποτελεί στοιχείο του κλασσικού κοινοβουλευτισμού⁷². Η εκλογίκευση του κοινοβουλευτικού συστήματος συνίσταται στην πρόβλεψη μηχανισμών νομικού καταναγκασμού στο

⁶⁹ Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 236 – 238

⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 253

⁷¹ Wildenmann Rudolf « Η εκλογική έρευνα. Συμπεριφορά του εκλογικού σώματος και ανάλυση εκλογών», μτφ. Βασιλική Γεωργιάδου, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1998, σελ 29

⁷² «Κοινοβουλευτικό σύστημα είναι το κυβερνητικό σύστημα κατά το οποίο η κυβέρνηση εξαρτάται από το κοινοβούλιο, δηλαδή αναδεικνύεται και διατηρείται από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, ελεγχόμενη κατά τη διάρκεια του βίου της από τη μειοψηφία». Το κοινοβουλευτικό σύστημα αποτελεί μορφή της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Αυτό σημαίνει πως το κοινοβουλευτικό σύστημα δεν είναι η αποκλειστική μορφή πολιτεύματος που εξειδικεύει τη δημοκρατική αρχή, δεν αποτελεί επομένως συστατικό στοιχείο της Δημοκρατίας.

σύνταγμα για να επιτευχθεί η κυβερνητική σταθερότητα παρόλο που λείπει η ουσιαστική πολιτική βάση της που είναι η συμπαγής κοινοβουλευτική πλειοψηφία⁷³. Στα πλαίσια του κλασσικού κοινοβουλευτικού συστήματος η αποδοχή μιας πρότασης δυσπιστίας από τη Βουλή είναι τι αποτελεσματικότερο μέσο έκφρασης της δυσπιστίας της απέναντι στην κυβέρνηση. Ο στόχος των εμπνευστών του εκλογικευμένου κοινοβουλευτισμού είναι η δημιουργία μιας αυστηρά οργανωμένης διαδικασίας έξω από την οποία κάθε αρνητική ψήφος δεν επιφέρει την παραίτηση της κυβέρνησης όπως στον κλασσικό κοινοβουλευτισμό. Στον εκλογικευμένο κοινοβουλευτισμό μια κυβέρνηση ανατρέπεται μόνο αν καταψηφιστεί από την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών της Βουλής. Οι απέχοντες τεκμαίρονται ευνοϊκά διακείμενοι προς την κυβέρνηση. Πρόκειται για ένα τέχνασμα που αποσκοπεί στην κυβερνητική σταθερότητα, η οποία όμως δεν έχει θετικό κοινοβουλευτικό υπόβαθρο⁷⁴. Η εκλογίκευση του κοινοβουλευτισμού διαφαίνεται κυρίως στην εισαγωγή διατάξεων που καθιστούν δυσχερέστερη την ενεργοποίηση της κυβερνητικής ευθύνης απέναντι στη Βουλή και ρυθμίζουν με αυστηρότερο τρόπο τις δυνατότητες υποβολής πρότασης δυσπιστίας. Σύμφωνα με το άρθρο 84§6 η κυβέρνηση στέκεται στην εξουσία με την θετική ψήφο 120 βουλευτών ενώ αν η αντιπολίτευση καταθέσει πρόταση δυσπιστίας⁷⁵ απαιτείται η συγκέντρωση το ελάχιστον 151 αρνητικών προς την κυβέρνηση ψήφων, για να υποχρεωθεί αυτή να παραιτηθεί⁷⁶. Επίσης η νομοθετική πρωτοβουλία ανήκει στη Βουλή και την κυβέρνηση, αλλά στην πολιτική πρακτική ο κύριος κάτοχος της νομοθετικής πρωτοβουλίας είναι η κυβέρνηση και αυτό οφείλεται στο πλειοψηφικό φαινόμενο και την κομματική πειθαρχία⁷⁷. Εύκολα συμπεραίνουμε ότι η εκλογίκευση του κοινοβουλευτισμού οδήγησε στην υποβάθμιση του ρόλου της βουλής αφού τη μετέτρεψε σε συνέλευση καταγραφής των κυβερνητικών αποφάσεων. Έτσι ενώ θα έπρεπε η κυβέρνηση να ελέγχεται από τη Βουλή συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο και η κυβέρνηση ελέγχει τη Βουλή.

⁷³ Νικολόπουλος Ηλ. «Ο εκλογικευμένος κοινοβουλευτισμός», τετράδια εργασίας, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 1997, σελ. 3

⁷⁴ Νικολόπουλος Ηλ. «Ο εκλογικευμένος κοινοβουλευτισμός», τετράδια εργασίας, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 1997, σελ. 8 – 9

⁷⁵ Απαγορεύεται η πρόταση δυσπιστίας πριν την πάροδο εξαμήνου από την απόρριψη τέτοιας πρότασης από τη Βουλή, εκτός αν υπογραφεί από την απόλυτη πλειοψηφία των βουλευτών, πράγμα εξαιρετικά δύσκολο. Για την υποβολή πρότασης δυσπιστίας απαιτείται η υπογραφή του ενός έκτου τουλάχιστον των βουλευτών.

⁷⁶ Νικολόπουλος Ηλ. «Ο εκλογικευμένος κοινοβουλευτισμός», τετράδια εργασίας, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 1997, σελ.15

⁷⁷ Στο ίδιο σελ. 16

ΜΕΡΟΣ Β΄

Β. ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Β.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το ισχύον Σύνταγμα στο άρθρο 54 προβλέπει ότι « το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών. Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας που προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια, όπως ο νόμος ορίζει. Τα αποτελέσματα της απογράφης θεωρείται ότι έχουν δημοσιευθεί με βάσει τα στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας μετά την πάροδο ενός έτους από την τελευταία ημέρα διεξαγωγής της⁷⁸.

Όπως είναι εμφανές το Σύνταγμα δεν καθιερώνει ρητά κάποιο συγκεκριμένο εκλογικό σύστημα παρά το αφήνει στην κρίση του κοινού νομοθέτη, το οποίο ίσως κάτω από ανώμαλες συνταγματικοπολιτικές συνθήκες καταστεί ριψοκίνδυνο. Παρ' όλα αυτά, ο συντακτικός νομοθέτης ορίζει ρητά κάποια στοιχεία τα οποία οδηγούν σε μερικότερα συμπεράσματα. Η επικράτεια νοείται ως περιφέρεια μόνο στο επίπεδο της εκλογής των βουλευτών επικρατείας. Το μεγαλύτερο όμως μέρος των βουλευτών εκλέγεται σε εκλογικές περιφέρειες όπως ρητά ορίζει το Σύνταγμα, που τοποθετεί τις συγκεκριμένες λέξεις στον πληθυντικό αριθμό. Σύμφωνα με κάποια ερμηνεία και σύμφωνα με την πιο έγκυρη και ευαίσθητη ερμηνεία του Συντάγματος, ο συντακτικός νομοθέτης οδηγεί τον κοινό νομοθέτη στη θέσπιση ενός αναλογικού συστήματος, καθώς δεδομένης της αρχής της αναλογίας, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο πάνω στον οποίο βασίζεται το αναλογικό σύστημα και των επίσης δεδομένων θεμελιωδών διατάξεων του Συντάγματος, όπως της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας(Σ1 παρ.2) που αποτελεί διάταξη που ανήκει στη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, της αρχής της ισοδυναμίας της ψήφου(Σ4) και της αρχής της ανόθευτης εκδήλωσης της λαϊκής θέλησης, βάσει της συστηματικής ερμηνείας αυτή η θέση μπορεί

⁷⁸ Αναθεώρηση, Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων.

να θεωρηθεί έγκυρη⁷⁹. Το αναλογικό σύστημα δεν παρουσιάζει προβλήματα ως προς τη δημιουργία σταθερών κυβερνήσεων. Η τέλεια αρχή της δεδηλωμένης θεραπεύεται μέσα από διατάξεις του ιδίου του Συντάγματος. Η πρόταση για διερευνητικές εντολές και για σχηματισμό οικουμενικής και υπηρεσιακής κυβέρνησης(Σ37), όπως και οι λύσεις που προτείνονται να αντιμετωπιστεί πρόβλημα κυβερνητικής αστάθειας (Σ41)αποτελούν απόδειξη της δυνατότητας δημιουργίας σταθερών κυβερνήσεων.

⁷⁹ Γ. Αναστασιάδης, Εκλογικός νόμος και Σύνταγμα,σ.13

B.2 ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ο λαός εκφράζει τη βούλησή του με την ψήφο κάθε μέλους και εκλέγει τους αντιπροσώπους του. Ψήφος είναι η έκφραση της βουλήσεως του εκλογέα ως μέλος του εκλογικού σώματος. Για να είναι η ψήφος δημοκρατική πρέπει να έχει πέντε χαρακτηριστικά, να είναι καθολική, ίση, ατομική, άμεση και μυστική. Η ψήφος είναι καθολική όταν μπορούν να ψηφίσουν όλοι οι ώριμοι πολίτες. Είναι ίση όταν κάθε εκλογέας έχει μόνο μία που έχει την ίδια νομική δύναμη για τη διαμόρφωση του νομικού αποτελέσματος. Είναι ατομική όταν ο εκλογέας εκφράζεται νομικώς ως άτομο. Είναι άμεση όταν ο ίδιος ο εκλογέας εκλέγει απ' ευθείας τον αντιπρόσωπο του, χωρίς παρεμβολή άλλου. Τέλος είναι μυστική όταν δεν επιτρέπεται να γνωρίζει το περιεχόμενό της κανένας εκτός από εκείνον που ψηφίζει.

Το εκλογικό σώμα είναι άμεσο συλλογικό όργανο του κράτους που απαρτίζεται από τους ενεργούς πολίτες, τους εκλογείς⁸⁰. Η συγκρότηση του εκλογικού σώματος θεμελιώνεται στις αρχές της καθολικότητας, της ισότητας και της ατομικότητας⁸¹. Η καθολική ψηφοφορία είναι ο θεσμικός πυρήνας του δημοκρατικού πολιτεύματος⁸². Τόσο ο θεσμός της καθολικής ψηφοφορίας όσο και οι αντιπροσωπευτικοί κοινοβουλευτικοί θεσμοί που συνυφάνθηκαν με αυτήν δεν ήταν μονοσήμαντοι και μονοδρομικοί μηχανισμοί περιορισμού της, στο βαθμό που οι κυβερνώνμενοι μπορούσαν να τους χρησιμοποιούν ως ερείσματα, ώστε μέσα από αυτούς να προωθούν τις κοινωνικοπολιτικές διεκδικήσεις τους και να διευρύνουν και ουσιαστικοποιούν τον έλεγχό τους επί των κυβερνώντων. Οι συνταγματικοί θεσμοί λειτουργούν διαλεκτικά. Με το κανονιστικό τους περιεχόμενο κατοχυρώνουν μεν την εξουσία αλλά παράλληλα την υποχρεώνουν να ασκείται υπό όρους, οι οποίοι παρέχουν στους εξουσιαζόμενους δυνατότητες να την ελέγχουν και να την αμφισβητούν⁸³.

Η καθολικότητα του εκλογικού σώματος κατοχυρώνεται ως συνταγματική αρχή με το άρθρο 66 του συντάγματος του 1864 το οποίο

⁸⁰ Ράϊκος Αθ. «Συνταγματικό Δίκαιο. Εισαγωγή – οργανωτικό μέρος» τόμος Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 217, Γεωργόπουλος Κ. «Στοιχεία συνταγματικού δικαίου», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Γεωργόπουλος Κ. «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996

⁸¹ Σπυρόπουλος Φ. «Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 2006, σελ.172 – 175, Τσάτσος Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο» τόμος β, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993.

Τσάτσος Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο» τόμος α θεωρητικό θεμέλιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1994

⁸² Σωτηρέλης Γ. « Σύνταγμα και εκλογές στην Ελλάδα. 1864 – 1909. Ιδεολογία και πράξη της καθολικής ψηφοφορίας », εκδ. Θεμέλιο, 2003, σελ. 12 – 13

⁸³ Στο ίδιο σελ. 12 – 13

όριζε : « η βουλή σύγκεται εκ βουλευτών εκλεγομένων υπό των εχόντων προς τούτο δικαίωμα πολιτών δι' αμέσου, καθολικής, μυστικής και διασφαιριδίων ψηφοφορίας κατά τον υπό της Συνελεύσεως επιψηφισθησόμενον εκλογικόν νόμον, υποκείμενον κατά τα λοιπά εις τροποποιήσεις...»⁸⁴. Έκτοτε επαναλαμβάνεται σε όλα τα ελληνικά συντάγματα, όπως και στο ισχύον στο άρθρο 51.3⁸⁵.

Κάποιες άλλες αρχές που διέπουν την ψηφοφορία είναι⁸⁶ : Η αρχή της υποχρεωτικής ψηφοφορίας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 καταργήθηκε η πρόβλεψη για νόμο που θα επιβάλει ποινικές κυρώσεις στον εκλογέα που δεν θα λάβει μέρος στις εκλογές. Η αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των εκλογών σε ολόκληρη την Επικράτεια. Με το αναθεωρημένο άρθρο 51 παρ. 4 του Συντάγματος, η αρχή αυτή μπορεί να καμφθεί για εκλογείς που βρίσκονται στο εξωτερικό, αρκεί να τηρείται η αρχή της ταυτόχρονης καταμέτρησης και ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων. Η αρχή της αυτοπρόσωπης άσκησης του εκλογικού δικαιώματος ισχύει, πλέον, μόνον για τους εκλογείς που βρίσκονται στην Επικράτεια. Το αναθεωρημένο άρθρο 51 παρ. 4 του Συντάγματος προβλέπει τη δυνατότητα στους εκλογείς που βρίσκονται στο εξωτερικό να ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα “με επιστολική ψήφο ή άλλο πρόσφορο μέσο”.

⁸⁴ Η συνταγματική καθιέρωση ήταν καρπός της πρωτοβουλίας των Επτανησίων βουλευτών, που από το 1850 είχαν αρχίσει αγώνα για την καθολικότητα στη βουλή των Ιονίων Νήσων και άσκησαν σχετικά με το θέμα μεγάλη επιρροή στην Β' Εθνική Συνέλευση που κατάρτισε το σύνταγμα του 1864. Αρχικά η καθολικότητα του εκλογικού δικαιώματος αφορούσε τους άρρενες. Ο νόμος 2159/1952 καθιέρωσε την πλήρη ισοπολιτεία των γυναικών ως εκλογέων και εκλογίμων

⁸⁵ Άρθρο 51.3 : «οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει...»

⁸⁶ Σπυρόπουλος Φ. «Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 2006, σελ.172 - 175

Β.3 ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ

Στη σύγχρονη δημοκρατία την εξουσία τη διασφαλίζουν τα πολιτικά κόμματα με τις εκλογές. Πολιτικό κόμμα είναι η εκούσια διαρκής ένωση Ελλήνων πολιτών η οποία έχει οργάνωση και πρόγραμμα και επιδιώκει να συμπράττει στο σχηματισμό της πολιτικής θέλησης του λαού και κυρίως να μετέχει στις κάθε φορά διενεργούμενες κοινοβουλευτικές εκλογές για την πραγματοποίηση του πολιτικού προγράμματός της⁸⁷. Σύμφωνα με το Ν. 3023/2002⁸⁸: «το πολιτικό κόμμα πριν αναλάβει δραστηριότητα καταθέτει ιδρυτική δήλωση στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Τη δήλωση καταθέτει ο πρόεδρος ή η διοικούσα επιτροπή του και σε αυτή αναφέρεται ότι η οργάνωση και η δράση του εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου γνωστοποιούνται επίσης το όνομα, το έμβλημα και η έδρα του πολιτικού κόμματος και υποβάλλονται το καταστατικό ή η ιδρυτική του διακήρυξη, που υπογράφονται από διακόσιους, τουλάχιστον, πολίτες με δικαίωμα ψήφου». Σύμφωνα με το άρθρο 29 του ελληνικού συντάγματος κάθε Έλληνας πολίτης έχει το δικαίωμα να ιδρύει και να συμμετάσχει σε πολιτικά κόμματα που η οργάνωση και η δράση τους οφείλουν να εξυπηρετούν το δημοκρατικό πολίτευμα της χώρας.

Τα πολιτικά κόμματα έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από το Κράτος για τις εκλογικές τους λειτουργίες και δαπάνες. Αυτό δεν γίνεται αυθαίρετα αλλά με εγγυήσεις διαφάνειας (σύμφωνα με νόμο) που καταθέτει το πολιτικό κόμμα⁸⁹. Επίσης με νόμο επιβάλλεται για ένα πολιτικό κόμμα το ανώτατο όριο δαπανών που μπορεί να κάνει όπως και με νόμο απαγορεύονται ορισμένες μορφές πολιτικής προβολής. Ο ν.3023/2002 καθιερώνει την γενική κρατική χρηματοδότηση και την διακρίνει σε τακτική και εκλογική⁹⁰. Η τακτική χρηματοδότηση

⁸⁷ Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2005, σελ.118, Ράϊκος Αθ. «Συνταγματικό Δίκαιο. Εισαγωγή – οργανωτικό μέρος» τόμος Α΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 260

⁸⁸ ΦΕΚ 146/26.6.2002 τ.Α΄

⁸⁹ Τσάτσος Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο», εκδ. Σάκκουλας 1994, Μανιτάκης Αντ. «Ερμηνεία του συντάγματος και λειτουργία του πολιτεύματος», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1996

⁹⁰ Ράϊκος Αθ. «Συνταγματικό Δίκαιο. Εισαγωγή – οργανωτικό μέρος» τόμος Ι, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2009, σελ. 347

καταβάλλεται κατ' έτος και ανέρχεται σε ποσοστό 1,02‰ των τακτικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού του αντίστοιχου οικονομικού έτος. Η εκλογική χρηματοδότηση χορηγείται κάθε φορά που διεξάγονται γενικές βουλευτικές εκλογές ή εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ανέρχεται σε ποσοστό έως 0,2‰ των τακτικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού του οικονομικού έτους, κατά τη διάρκεια του οποίου διεξάγονται οι εκλογές. Αν διεξαχθούν περισσότερες της μιας εκλογές κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, η συνολική χρηματοδότηση δεν επιτρέπεται να υπερβεί αθροιστικά το παραπάνω ποσοστό. Τακτική χρηματοδότηση δικαιούνται:

1) τα πολιτικά κόμματα και συνασπισμοί, που εκπροσωπούνται στη βουλή με βουλευτές εκλεγμένους στις γενικές βουλευτικές εκλογές από τους συνδυασμούς του ίδιου κόμματος ή συνδυασμού.

2) τα πολιτικά κόμματα και συνασπισμοί, από τους συνδυασμούς των οποίων έχουν εκλεγεί αντιπρόσωποι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

3) τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί, τα οποία στις τελευταίες γενικές βουλευτικές εκλογές είχαν καταρτίσει πλήρεις συνδυασμούς, τουλάχιστον, στο 70% των εκλογικών περιφερειών της χώρας και συγκεντρώσει αριθμό ψήφων, τουλάχιστον, ίσο με 1,5% του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων όλης της επικράτειας. Υπό τις ίδιες προϋποθέσεις δικαιούνται τα πολιτικά κόμματα την εκλογική χρηματοδότηση.

Ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών γίνεται από ειδικό όργανο που συγκροτείται με την συμμετοχή ανώτατων δικαστικών λειτουργών. Στους δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφή εκδήλωσης υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος αλλά και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας. Στους δημόσιους υπάλληλους απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφή εκδήλωσης υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Η νομική θέση των κομμάτων καθορίζεται απευθείας από το σύνταγμα. Τα κόμματα είναι αναγκαία για τη λειτουργία του ελεύθερου δημοκρατικού πολιτεύματος. Τα κόμματα επιτελούν ένα δημόσιο λειτούργημα, συμπράττοντας στο

σχηματισμό της πολιτικής θέλησης του λαού⁹¹. Ένα κόμμα μπορεί να διαλύεται είτε εκούσια είτε αναγκαστικά. Το ελληνικό δίκαιο επιτρέπει μόνο την εκούσια διάλυση ενός κόμματος.

Η σύγχρονη δημοκρατία έχει γίνει κομματική. Ο βουλευτής δεν εκλέγεται παρά ως μέλος κόμματος και ο λαός επιλέγει ουσιαστικώς κόμματα και μόνο δευτερευόντως άτομα.

Οι εκλογές για την ανάδειξη του μεγαλύτερου μέρους των μελών της βουλής διεξάγονται κατά εκλογικές περιφέρειες. Η χώρα κατανέμεται σε περιφέρειες και οι εκλογείς αναδεικνύουν σε αυτές τους αντιπροσώπους τους που θα γίνουν μέλη της βουλής, σε αριθμό που αντιστοιχεί στο νόμιμο πληθυσμό της οικείας περιφέρειας⁹². Περιφέρεια για την εκλογή βουλευτών ορίζεται ο νομός. Κατ' εξαίρεση ο νομός Αττικής διαιρείται σε 5 εκλογικές περιφέρειες⁹³ και ο νομός Θεσσαλονίκης⁹⁴ σε 2. Ο αριθμός των βουλευτικών εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται κάθε φορά με βάση το νόμιμο πληθυσμό της, όπως αυτός προκύπτει από το αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής, της οποίας τα επίσημα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Μέτρο για τον υπολογισμό του αριθμού των βουλευτικών εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας είναι το πηλίκο της διαίρεσης του συνολικού αριθμού των δημοτών της επικράτειας δια του συνολικού αριθμού των βουλευτικών εδρών, οι οποίες κατανέμονται στις εκλογικές περιφέρειες. Το πηλίκο της διαίρεσης του αριθμού των δημοτών δια του εκλογικού μέτρου, αποτελεί τον αριθμό των βουλευτικών εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας. Οι έδρες που απομένουν αδιάθετες προστίθενται ανά μία ώσπου να συμπληρωθεί ο συνολικός αριθμός των διακοσίων ογδόντα οκτώ (288) εδρών στις εκλογικές περιφέρειες που παρουσιάζουν κατά σειρά το

⁹¹ Ραΐκος Αθ. «Συνταγματικό Δίκαιο. Εισαγωγή – οργανωτικό μέρος» τόμος Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 255

⁹² Γεωργόπουλος Κ. «επίτομο συνταγματικό δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 256

⁹³ Α' Εκλογική Περιφέρεια Αθηνών, που αποτελείται από το Δήμο Αθηναίων, Β' Εκλογική Περιφέρεια Αθηνών, που αποτελείται από τους υπόλοιπους δήμους και κοινότητες, που περιλαμβάνονταν στην περιφέρεια του πρώην Δήμου Αθηναίων, Α' Εκλογική Περιφέρεια Πειραιώς, που αποτελείται από το Δήμο Πειραιώς, το Δήμο Σπετσών και από τις επαρχίες Αίγινας, Κυθήρων, Τροιζηνίας και Ύδρας, Β' Εκλογική Περιφέρεια Πειραιώς, που αποτελείται από τους υπόλοιπους δήμους και κοινότητες που περιλαμβάνονταν στην περιφέρεια του πρώην Δήμου Πειραιώς και τη Νήσο Σαλαμίνα και Εκλογική Περιφέρεια του Νομού Αττικής

⁹⁴ Α' Εκλογική Περιφέρεια Θεσσαλονίκης, που αποτελείται από τον πρώην Δήμο Θεσσαλονίκης και Β' Εκλογική Περιφέρεια Θεσσαλονίκης, που αποτελείται από το υπόλοιπο του Νομού Θεσσαλονίκης.

μεγαλύτερο υπόλοιπο⁹⁵. Για την ευκολότερη διεξαγωγή των εκλογών κάθε εκλογική περιφέρεια διαιρείται σε εκλογικά τμήματα

Η πρώτη φάση της εκλογικής διαδικασίας είναι η υποβολή των υποψηφιοτήτων και η ανακήρυξη των υποψηφίων. Η ανακήρυξη των υποψηφίων γίνεται από το αρμόδιο δικαστήριο (το πρωτοδικείο που εδρεύει στην πρωτεύουσα του νομού) σε δημόσια συνεδρίαση έντεκα ημέρες μετά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου. Η δεύτερη φάση της εκλογικής διαδικασίας είναι η διεξαγωγή της ψηφοφορίας. Ως μέσο ψηφοφορίας χρησιμοποιείται το ψηφοδέλτιο. Σε κάθε εκλογικό τμήμα η όλη διαδικασία διευθύνεται από την εφορευτική επιτροπή που αποτελείται από τον αντιπρόσωπο της δικαστικής αρχής ως πρόεδρο και τέσσερα λαϊκά μέλη που ορίζονται με κλήρωση από το αρμόδιο πρωτοδικείο μεταξύ των γραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους του δήμου όπου ανήκει το τμήμα. Η τρίτη φάση της εκλογικής διαδικασίας είναι η ανακήρυξη των επιτυχόντων. Για να πραγματοποιηθεί η ανακήρυξη αυτή τα αποτελέσματα όλων των τμημάτων κάθε εκλογικής περιφέρειας διαβιβάζονται στο πρωτοδικείο της έδρας του νομού με την σφραγίδα του δικαστικού αντιπροσώπου και της εφορευτικής επιτροπής. Το πρωτοδικείο συντάσσει πίνακα των αποτελεσμάτων της εκλογικής περιφέρειας τον οποίο διαβιβάζει στην ανώτατη εφορευτική επιτροπή που εδρεύει στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η επιτροπή αυτή καταρτίζει τον γενικό οριστικό πίνακα των αποτελεσμάτων σ' ολόκληρη την επικράτεια για όλες τις κατανομές και διαβιβάζει τις αποφάσεις της για κάθε εκλογική περιφέρεια στα αρμόδια πρωτοδικεία που προβαίνουν στην ανακήρυξη των βουλευτών με βάση αυτές τις αποφάσεις⁹⁶.

⁹⁵ www.archive.in.gr

⁹⁶ Γεωργόπουλος Κ. «επίτομο συνταγματικό δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ 267

Β.4 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί και τα τρία εκλογικά συστήματα (πλειοψηφικό, αναλογικό και μικτό).

Από το 1844, όταν καθιερώθηκε ουσιαστικά η καθολική ψηφοφορία, η Ελλάδα είχε πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα. Το αναλογικό εκλογικό σύστημα εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1926. Η βουλή της 7^{ης} Νοεμβρίου 1926 στηρίζει τη λεγόμενη οικουμενική κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη αλλά όταν αυτή κλονίζεται, οι επόμενες εκλογές της 19^{ης} Αυγούστου 1928 γίνονται με πλειοψηφικό σύστημα, το οποίο εισήγαγε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Οι εκλογές της 25^{ης} Σεπτεμβρίου 1932 έγιναν με αναλογικό σύστημα, το οποίο επανέφερε ο Βενιζέλος αφού λόγω των σκανδάλων αισθανόταν ότι έχανε τη δημοτικότητά του. Η αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης οδήγησε σε πρόωρες εκλογές με πλειοψηφικό στις 5 Μαρτίου 1933. Η βουλή της 26^{ης} Ιανουαρίου 1936 εκλέγεται με αναλογική μετά το αποτυχημένο κίνημα του 1935 και την παλινόρθωση της βασιλείας. Επτά μήνες αργότερα κηρύσσεται η δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου.

Οι εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1950 γίνονται με αναλογική για να καταγραφούν οι πολιτικές δυνάμεις μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Η βουλευτική περίοδος είναι σύντομη και γίνονται πάλι εκλογές με μια ιδιόμορφη ενισχυμένη αναλογική⁹⁷ στις 9 Σεπτεμβρίου 1951. Για πρώτη φορά σε βουλευτικές εκλογές εφαρμόζεται ένα μικτό εκλογικό σύστημα. Το σύστημα αυτό ονομάστηκε κατά τρόπο ψευδεπίγραφο ενισχυμένη αναλογική, αντί του ορθού στρεβλωμένη ή εξουθενωμένη αναλογική, αφού στόχος αυτών των συστημάτων δεν είναι η ενίσχυση της αναλογικής αλλά η διεύρυνση της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης των μεγάλων κομμάτων⁹⁸. Στις 16 Νοεμβρίου 1952 οι εκλογές γίνονται με

⁹⁷ Το κυριότερο χαρακτηριστικό της ενισχυμένης αναλογικής του 1951 ήταν η αυθαίρετη καθιέρωση εξαιρετικά υψηλών φραγμών για την είσοδο ενός εκλογικού σχηματισμού στη β' κατανομή : τρία το πολύ κόμματα ή συνασπισμοί είχαν δικαίωμα να συμμετάσχουν στη β' κατανομή και εφόσον συγκέντρωναν τα μεν κόμματα το 17% του συνόλου των ψήφων, οι δε συνασπισμοί το 20%, διαφορετικά συμμετείχαν μόνο δύο.

⁹⁸ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 37

πλειοψηφικό σύστημα. Το λεγόμενο τριφασικό⁹⁹ εκλογικό σύστημα των εκλογών της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1956 δίδει πλειοψηφία στο δεύτερο σε δύναμη κόμμα την ΕΡΕ του Καραμανλή, αλλά οι νικημένοι αποδέχονται την ήττα τους. Το 1958 γίνονται εκλογές με ενισχυμένη αναλογική¹⁰⁰. Το 1961 οι εκλογές γίνονται με μια αναλογικότερη παραλλαγή της ενισχυμένης αναλογικής. Ο ν. 4173/1961 προέβλεπε την καθιέρωση της ρήτρας του +1 για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου στις α' κατανομής, τη μείωση από 17% σε 15% του απαιτούμενου ποσοστού για συμμετοχή ενός αυτοτελούς κόμματος στη β' κατανομή και τη συμμετοχή στη β' κατανομή και του τρίτου κατά σειρά κόμματος, ανεξαρτήτως ποσοστού. Το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής μεταβλήθηκε και πάλι το 1963 με το ν. 4322/1963. Η κυριότερη τροποποίηση του εκλογικού συστήματος αφορούσε την καθιέρωση τρίτης κατανομής, στην οποία μεταφέρονται οι έδρες που δεν είχαν παραχωρηθεί κατά τη δεύτερη. Το σύνολο της επικράτειας αποτελεί την ενιαία, τριτοβάθμια εκλογική περιφέρεια και δικαίωμα συμμετοχής είχαν οι εκλογικοί σχηματισμοί οι οποίοι συμμετείχαν και στη β' κατανομή, ενώ η παραχώρηση των εδρών γίνονταν με βάση το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσαν σε όλη την επικράτεια οι εκλογικοί σχηματισμοί που συμμετείχαν στην γ' κατανομή¹⁰¹. Επίσης συμμετείχαν στη β' κατανομή τα αυτοτελή κόμματα, ανεξαρτήτως εθνικού ποσοστού, σε όποιες εφετειακές περιφέρειες είχαν συγκεντρώσει το 10% των ψήφων ή είχαν κερδίσει μία τουλάχιστον έδρα από την α' κατανομή. Το εκλογικό

⁹⁹ Η κυβέρνηση χαρακτήρισε το προτεινόμενο εκλογικό σύστημα «πλειοψηφικό με περιορισμένη εκπροσώπηση της μειοψηφίας», αλλά η αντιπολίτευση του έδωσε την προσωνυμία τριφασικό, λόγω των τριών διαφορετικών τρόπων που προέβλεπε για την κατανομή των βουλευτικών εδρών. Στις περιφέρειες που εξέλεγαν έως 3 βουλευτές ως εκλογικό σύστημα οριζόταν το πλειοψηφικό, στις περιφέρειες που εξέλεγαν από 4 έως 10 ως εκλογικό σύστημα οριζόταν το πλειοψηφικό με περιορισμένη εκπροσώπηση του δεύτερου κόμματος ή συνασπισμού, ενώ στις περιφέρειες όπου εκλέγονταν περισσότεροι από 10 βουλευτές, οι έδρες κατανέμονταν «αναλογικά» μεταξύ των δύο πρώτων εκλογικών σχηματισμών. Επίσης προβλεπόταν ότι για να έχει το δεύτερο κόμμα δικαίωμα στη διανομή των εδρών μιας εκλογικής περιφέρειας έπρεπε να συγκεντρώσει τουλάχιστον το 15% των εγκύρων ψηφοδελτίων και στη συγκεκριμένη περιφέρεια αλλά και στο σύνολο της χώρας..

¹⁰⁰ Το εκλογικό σύστημα που καθιέρωσε ο ν. 3822/1958 προέβλεπε την παραχώρηση των εδρών σε δύο κατανομές, με εξαιρετικά υψηλούς φραγμούς για τη συμμετοχή ενός κόμματος ή ενός συνασπισμού στη β' κατανομή (25% για κόμματα, 35% για συνασπισμό δύο κομμάτων και 40% για συνασπισμό περισσότερων από δύο κόμματα). Για την πρώτη κατανομή, το σύνολο της χώρας υποδιαιρέθηκε σε 55 πρωτοβάθμιες εκλογικές περιφέρειες και το εκλογικό μέτρο σε κάθε περιφέρεια υπολογιζόταν χωρίς τη ρήτρα του + 1. Για τη δεύτερη κατανομή το σύνολο της χώρας υποδιαιρείται σε εννέα μείζονες ή εφετειακές εκλογικές περιφέρειες. Η παραχώρηση των εδρών γίνεται με βάση όχι τα αξιοσημείωτα υπόλοιπα των ψήφων αλλά με το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσαν σε κάθε εφετειακή περιφέρεια.

¹⁰¹ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 88

σύστημα του 1963 εφαρμόστηκε χωρίς καμία αλλαγή και στις επόμενες εκλογές του 1964.

Αμέσως μετά την κατάρρευση της επτάχρονης δικτατορίας στις εκλογές της 17^{ης} Νοεμβρίου 1974 υιοθετήθηκε μια μορφή ενισχυμένης αναλογικής όμοια σχεδόν με εκείνη που ίσχυε το 1958. Οι μόνες αλλαγές της κυβέρνησης Καραμανλή αφορούσαν τη διατήρηση της Γ΄ κατανομής, την καθιέρωση του θεσμού των βουλευτών επικρατείας και την υιοθέτηση του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος για τις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες. Το άρθρο 24 του ν.δ. 65/1974 κατήργησε τη ρήτρα του + 1 στην πρώτη κατανομή. Το άρθρο 25 έθεσε όριο 17% των εγκύρων ψήφων σε όλη την επικράτεια για τα αυτοτελή κόμματα για τη συμμετοχή στη Β΄ κατανομή, 25% για συνασπισμούς δύο κομμάτων και 30% για συνασπισμούς περισσότερων των δύο κομμάτων. Επίσης προβλεπόταν ότι το δεύτερο σε δύναμη κόμμα μετέχει στη δεύτερη κατανομή ακόμα και αν το ποσοστό του είναι μικρότερο από 17%. Για πρώτη φορά καθιερώνεται στο άρθρο 3 η εκλογή δώδεκα βουλευτών από ενιαίο ψηφοδέλτιο επικρατείας, όχι με σταυρό προτίμησης αλλά κατά τη σειρά αναγραφής τους στη σχετική πρόταση του κόμματός τους. Πρόσβαση στις έδρες αυτές είχαν μόνο τα κόμματα που συμμετείχαν στη Β΄ κατανομή. Τα εκλογικά μέτρο υπολογιζόταν από τη διαίρεση του συνόλου των ψήφων αυτών των κομμάτων σε όλη την επικράτεια δια του 12, ενώ οι αδιάθετες έδρες περιέρχονταν σε όποιον είχε το μεγαλύτερο αχρησιμοποίητο υπόλοιπο¹⁰². Στις 20 Νοεμβρίου 1977 οι εκλογές έγιναν με ενισχυμένη αναλογική με τη μόνη αλλαγή να συνίσταται στην επαναφορά της ρήτρας του + 1 για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου της Α΄ κατανομής με το ν. 626/1977, γεγονός που μείωνε τη στρεβλωτική επίδραση του εκλογικού συστήματος. Ο αριθμός των εγκύρων ψηφοδελτίων διαιρείται με τον αριθμό των βουλευτικών εδρών της περιφέρειας προσαυξημένο κατά μία (η ρήτρα του +1). Το πηλίκο της διαιρέσεως, στο οποίο δε λαμβάνονται υπόψη τα κλάσματα, αποτελεί το εκλογικό μέτρο της περιφέρειας. Το άθροισμα των ψήφων κάθε συνδυασμού διαιρείται με το εκλογικό μέτρο και ο συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες, όσες φορές και το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη. Μεμονωμένη υποψηφιότητα θεωρείται

¹⁰² Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 256

επιτυχούσα, αν λάβει ψήφους ίσες ή ανώτερες από το εκλογικό μέτρο. Στις μονοεδρικές περιφέρειες η έδρα παραχωρείται στον υποψήφιο που έρχεται πρώτος σε ψήφους από τον πρώτο συνδυασμό. Στη Β' κατανομή συμμετέχουν τα κόμματα που έχουν συγκεντρώσει το 17 % των εγκύρων ψηφοδελτίων στην επικράτεια, οι συνασπισμοί δύο κομμάτων που έχουν το 25 % και οι συνασπισμοί περισσοτέρων από δύο κομμάτων που έχουν το 30 %. Σε κάθε μείζονα περιφέρεια αθροίζεται το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που έλαβαν τα κόμματα και οι συνασπισμοί της Β' κατανομής και το άθροισμα αυτό διαιρείται δια του αριθμού των αδιάθετων εδρών της συγκεκριμένης μείζονος περιφέρειας. Το ακεραιοποιημένο πηλίκο της διαιρέσεως αποτελεί το εκλογικό μέτρο της μείζονος περιφέρειας. Αυτό στη συνέχεια διαιρείται με τις ψήφους των συνδυασμών που συμμετέχουν στη Β' κατανομή και οι έδρες παραχωρούνται στους συνδυασμούς ανάλογα το πόσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική τους δύναμη. Οι τυχόν αδιάθετες έδρες από την Β' κατανομή παραχωρούνται με την Γ' κατανομή στο κόμμα ή το συνασπισμό κομμάτων που πλειοψήφησε σχετικώς σε όλη την επικράτεια.

Το ίδιο εκλογικό σύστημα εφαρμόστηκε και στις εκλογές της 18^{ης} Οκτωβρίου 1981 με μόνη μεταβολή την αύξηση του αριθμού των υποψηφίων που μπορούσε να παρουσιάσει ένα κόμμα σε μια εκλογική περιφέρεια. Η εκλογική νομοθεσία τροποποιήθηκε εκ νέου την περίοδο 1981-85. Αρχικά με το ν. 1224/1981, ο οποίος μείωσε το κατώτατο όριο ηλικίας για τη συμμετοχή στο εκλογικό σώμα που ήταν 20 έτη στα 18. Με το ν. 1303/1982 καταργήθηκε ο σταυρός προτίμησης και καθιερώθηκε η κλειστή λίστα. Το 1985 το ΠΑΣΟΚ, ξέρεi ότι θα έχει κάποια φθορά της εξουσίας λογική και φοβάται προφανώς τον κίνδυνο του να είναι μεν πρώτο κόμμα αλλά να μην έχει αυτοδυναμία. Χρειάζεται λοιπόν επείγοντως έναν νόμο που θα πριμοδοτεί αποκλειστικά και μόνο το πρώτο κόμμα. Ο νόμος Κουτσόγιωργα πετυχαίνει τον στόχο του αφού στις εκλογές του 1985 το ΠΑΣΟΚ κερδίζει και πάλι με αυτοδύναμη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ο ν. 1516/1985 μετέβαλε ελαφρώς το μηχανισμό κατανομής των εδρών. Κατήργησε τους υψηλούς φραγμούς που προβλεπόταν για τη συμμετοχή ενός εκλογικού σχηματισμού στη β' και γ' κατανομή αλλά οι έδρες στη β' κατανομή προσκυρώνονταν και πάλι με βάση το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσαν στην εφετειακή

περιφέρεια¹⁰³. Η γ' κατανομή χωρίστηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη, που αφορούσε τις αδιάθετες έδρες των πρωτοβάθμιων εκλογικών περιφερειών, το κόμμα που έλαβε τη σχετική πλειοψηφία στο σύνολο της χώρας λάμβανε και όλες τις έδρες. Η δεύτερη φάση αφορούσε μόνο τις υπόλοιπες αδιάθετες έδρες της γ' κατανομής και ακολουθούσε τον ίδιο μηχανισμό προσκύρωσης των εδρών που ίσχυε και προηγουμένως¹⁰⁴. Οι εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989 γίνονται με αναλογική. Το νέο εκλογικό σύστημα δεν ακολουθεί την αρχή της πλειοψηφίας αλλά υιοθετεί έστω και παραφθαρμένη την αρχή της αναλογίας¹⁰⁵. Ο Ανδρέας Παπανδρέου, βέβαιος υπό το βάρος των σκανδάλων και της σκανδαλογίας ότι θα χάσει τις εκλογές, επιβάλλει το αναλογικότερο σύστημα από τη μεταπολίτευση για να εμποδίσει τον μεγάλο αντίπαλο του Κωνσταντίνο Μητσοτάκη να δημιουργήσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Αποτέλεσμα ήταν η σχεδόν ακυβερνησία για ένα χρόνο. Η σκοτεινότερη περίοδος της μεταπολίτευσης είναι έργο δυο "μεγάλων" ανδρών. Σύμφωνα με το ν. 1847/1989 στην πρώτη κατανομή εφαρμόζεται η ρήτρα του + 1 για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου, ενώ στις μονοεδρικές διατηρείται το πλειοψηφικό σύστημα. Ο αριθμός των εγκύρων ψηφοδελτίων διαιρείται με τον αριθμό των βουλευτικών εδρών της περιφέρειας προσαυξημένο κατά μία (η ρήτρα του +1). Το πηλίκο της διαιρέσεως, στο οποίο δε λαμβάνονται υπόψη τα κλάσματα, αποτελεί το εκλογικό μέτρο της περιφέρειας. Το άθροισμα των ψήφων κάθε συνδυασμού διαιρείται με το εκλογικό μέτρο και ο συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες, όσες φορές και το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη. Καταργεί τους περιορισμούς για τη συμμετοχή των κομμάτων στη δεύτερη κατανομή. Η παραχώρηση των εδρών σε κάθε δευτεροβάθμια εκλογική περιφέρεια γίνεται με βάση τα αξιοσημείωτα υπόλοιπα όλων των εκλογικών σχηματισμών. Δε λαμβάνονται υπόψη τα αξιοσημείωτα υπόλοιπα των μονοεδρικών περιφερειών. Ο υπολογισμός του εκλογικού μέτρου γίνεται με το σύστημα Hare και οι έδρες που δεν προσκυρώνονται με βάση αυτό το εκλογικό μέτρο παραχωρούνται ανά μια στα κόμματα που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα

¹⁰³ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 93

¹⁰⁴ Στο ίδιο σελ. 94, Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 261

¹⁰⁵ Νικολακόπουλος Ηλ. «Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 94

υπόλοιπα ψήφων. Καταργείται έτσι η τρίτη κατανομή¹⁰⁶. Η χώρα χωρίζεται σε 13 γεωγραφικές περιφέρειες¹⁰⁷. Οι έδρες των βουλευτών επικρατείας κατανέμονται με τη μέθοδο d' Hondt και με βάση τις ψήφους που συγκέντρωσαν τα κόμματα στο σύνολο της χώρας. Καταργείται η κλειστή λίστα και επανέρχεται πάλι το σύστημα του σταυρού προτίμησης.

Το νέο αυτό εκλογικό σύστημα καθιστά δύσκολη την κατάκτηση της κοινοβουλευτικής αυτοδυναμίας. Έτσι στις εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989 κανένα κόμμα δεν καταφέρνει να εξασφαλίσει την πλειοψηφία των εδρών στη βουλή και σχηματίζεται κυβέρνηση συνεργασίας υπό τον Τζανή Τζαννετάκη. Στις 12 Οκτωβρίου 1989 αναλαμβάνει καθήκοντα η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Ιωάννη Γρίβα και οδηγεί τη χώρα σε νέες εκλογές. Κάνεις όμως δεν εξασφαλίζει και πάλι την πλειοψηφία των εδρών της βουλής. Συστήνεται έτσι οικουμενική κυβέρνηση υπό τον ακαδημαϊκό καθηγητή, Ξενοφών Ζολώτα. Στις εκλογές της 8^{ης} Απριλίου 1990 η Νέα Δημοκρατία λαμβάνει 150 έδρες και με τη στήριξη ενός βουλευτή της ΔΗΑΝΑ, ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης σχηματίζει κυβέρνηση και αποφασίζει να αφήσει πίσω του τον εκλογικό νόμο που τον δυσκόλεψε τόσο και σε μία στιγμή που ήταν ισχυρός πολιτικά αποφασίζει να τον αλλάξει. Ο νέος νόμος Κούβελα δίνει την δυνατότητα αυτοδυναμίας ακόμα και με 33%, αρκεί να υπάρχει διαφορά 4 με 5 μονάδων από το δεύτερο κόμμα. Για να μην προκαλέσει την αντίδραση της Αριστεράς όμως, υιοθετεί μία διάταξη που ονομάζεται «εξομάλυνση» και ευνοεί την είσοδο των μικρότερων κομμάτων στην Βουλή. Λίγο αργότερα όμως, αυτό το ποσοστό του 3% θα γυρίσει μπούμερανγκ στην ΝΔ του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, όταν ο Αντώνης Σαμαράς θα αποχωρήσει από την ΝΔ και θα σχηματίσει το κόμμα Πολιτική Άνοιξη. Ουσιαστικά, αυτός ο νόμος ευνοούσε τις διασπάσεις, εφόσον μια διάσπαση μπορούσε να ξεπεράσει το όριο του 3% . Στις 10 Οκτωβρίου 1993 λοιπόν διεξάγονται εκλογές με τον περίφημο νόμο Κούβελα, ν.

¹⁰⁶ Στο ίδιο σελ. 95

¹⁰⁷ Αττική (5 πρωτοβάθμιες εκλογικές περιφέρειες και 76 συνολικά έδρες), Στερεά Ελλάδα (5 περιφέρειες και 19 έδρες), Πελοπόννησος (5 περιφέρειες και 21 έδρες), Δυτική Ελλάδα (3 περιφέρειες και 21 έδρες), Ιόνια Νησιά (4 περιφέρειες και 6 έδρες), Ήπειρος (4 περιφέρειες και 13 έδρες), Θεσσαλία (4 περιφέρειες και 24 έδρες), Δυτική Μακεδονία (4 περιφέρειες και 11 έδρες), Κεντρική Μακεδονία (8 περιφέρειες και 47 έδρες), Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (5 περιφέρειες και 19 έδρες), Βόρειο Αιγαίο (3 περιφέρειες και 7 έδρες), Νότιο Αιγαίο (2 περιφέρειες και 7 έδρες) και Κρήτη (4 περιφέρειες και 15 έδρες)

1907/1990. Ενισχυμένη αναλογική με εξομάλυνση. Κλασική ενισχυμένη, δηλαδή, με τον όρο ότι τα κόμματα πρέπει να πάρουν το 70% των εδρών που θα τους αναλογούσε αν ίσχυε η απλή αναλογική. Αυτό το σύστημα είναι ίσως το μακροβιότερο. Το ίδιο εκλογικό σύστημα διατηρήθηκε και στις επόμενες τέσσερις εκλογικές αναμετρήσεις, στις εκλογές της 10^{ης} Οκτωβρίου 1993, στις εκλογές της 22^{ης} Σεπτεμβρίου 1996, στις εκλογές της 9^{ης} Απριλίου 2000 και τέλος στις εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 απαγορεύεται η αιφνιδιαστική αλλαγή του εκλογικού νόμου από το πρώτο κόμμα. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 54 παρ. 1 του Συντάγματος: «Το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών». Οι εκλογές της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2007 γίνονται με το νέο εκλογικό νόμο που είχε προτείνει ο Κώστας Σκανδαλίδης το 2004 και είχε ψηφιστεί από τη βουλή, ν.3231/2004. Το σύστημα αυτό ήταν μια ενισχυμένη αναλογική με υπερπριμοδότηση του πρώτου κόμματος, τέτοια που του επιτρέπει να δημιουργήσει αυτοδύναμη κυβέρνηση ακόμα και με διαφορά μιας ψήφου. Ο νόμος Σκανδαλίδη όχι μόνο δεν καταργεί την άδικη ρύθμιση του ορίου του 3%, αλλά ορίζει ουσιαστικά αυτό το όριο ως ρυθμιστή της αυτοδυναμίας ή μη του πρώτου κόμματος, αφού στην τελική κατανομή των εδρών το ποσοστό των κομμάτων που δεν αντιπροσωπεύεται στη βουλή δεν λαμβάνεται υπόψη. Το ίδιο σύστημα ίσχυσε και στις τελευταίες εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου 2009. Ο Προκόπης Παυλόπουλος εισήγαγε κάποιες τροποποιήσεις με τον ν. 3636/2008. Η σημαντικότερη είναι η πριμοδότηση του πρώτου κόμματος που αλλάζει από 40 σε 50 έδρες. Ο νέος νόμος Παυλόπουλου θα ισχύσει στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση.

B.5 ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα όλα τα εκλογικά συστήματα που έχουν εφαρμοστεί μετά τη μεταπολίτευση υπηρετούν ουσιαστικά έναν και μοναδικό στόχο, την ανάδειξη αυτοδύναμων κυβερνήσεων. Μερικές φορές στοχεύουν στην επιλεκτική και ελεγχόμενη ενίσχυση του δεύτερου πολιτικού κόμματος και πάντοτε στον έλεγχο του βαθμού εκπροσώπησης των μικρότερων κομμάτων. Με το νομικό όριο που τίθεται από τους εκλογικούς νόμους για την εκπροσώπηση ενός κόμματος στο ελληνικό κοινοβούλιο, η στόχευση είναι κυρίως η δυσκολία δημιουργίας πολιτικού κόμματος με μειονοτικά χαρακτηριστικά και δευτερευόντως η αποφυγή διασπάσεων των μεγάλων κομμάτων. Στις 13 βουλευτικές εκλογές που έγιναν μετά τη μεταπολίτευση, εφαρμόστηκαν 6 διαφορετικοί εκλογικοί νόμοι. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι :

- 1) Ν. 1847/1989
- 2) Ν. 1907/1990
- 3) Ν. 3231/2004
- 4) Ν. 3636/2008

B.5.1 Ο Ν. 1847/1989

Το 1989 η κυβέρνηση Παπανδρέου προτείνει στη βουλή το αναλογικότερο εκλογικό σύστημα μετά τη μεταπολίτευση. Ο ν.1847/1989 ψηφίστηκε στις 10 Απριλίου 1989 και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στις εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989. Ο ν. 1989/1989 επαναφέρει τον σταυρό προτίμησης, ο οποίος είχε αντικατασταθεί με τη λίστα. Η κατανομή των εδρών γίνεται σε δύο κατανομές. Στην πρώτη διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψήφων της εκλογικής περιφέρειας με τον αριθμό των εδρών της αυξημένο κατά μία μονάδα. Το πηλίκο της διαίρεσης αποτελεί το εκλογικό μέτρο. Κάθε συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη. Στην δεύτερη κατανομή, όπου έχουμε 13 μείζονες εκλογικές περιφέρειες αντί εννέα που προέβλεπε το π.δ. 152/85, διαιρείται το σύνολο των αχρησιμοποίητων υπολοίπων με τον αριθμό των αδιάθετων εκλογικών των περιφερειών. Αν παραμένουν αδιάθετες έδρες, αυτές παραχωρούνται με βάση το μέσο όρο έγκυρων ψηφοδελτίων ανά έδρα στα κόμματα και στους συνασπισμούς που δεν έχουν εξαντλήσει με την κατά τον προηγούμενο τρόπο κατανομή τον αριθμό εδρών που προσκυρώνονται σε αυτά. Για το σκοπό αυτό διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβε το κόμμα σε κάθε εκλογική περιφέρεια, στην οποία παραμένουν αδιάθετες έδρες, με τον αριθμό των εδρών της ίδιας περιφέρειας που παραχωρήθηκαν στο κόμμα από την πρώτη κατανομή, συνυπολογιζομένων των εδρών που παραχωρήθηκαν με τον παραπάνω τρόπο, αυξημένο κατά μία μονάδα, και το πηλίκο αποτελεί το μέσο όρο έγκυρων ψηφοδελτίων ανά έδρα του κόμματος στην εκλογική περιφέρεια. Η παραχώρηση των αδιάθετων εδρών γίνεται με βάση τους παραπάνω μέσους όρους όλων των κομμάτων σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες κατά φθίνουσα σειρά. Δηλαδή η πρώτη αδιάθετη έδρα παραχωρείται στο κόμμα που εμφανίζει το μεγαλύτερο μέσο όρο και στην εκλογική περιφέρεια που εμφανίζεται ο μεγαλύτερος μέσος όρος, εφ' όσον στην περιφέρεια αυτή υπάρχει αδιάθετη έδρα. Κόμματα που έχουν καταρτίσει συνδυασμούς στα $\frac{3}{4}$ του συνόλου των εκλογικών περιφερειών της χώρας, εφ' όσον συγκεντρώσουν σε όλη την επικράτεια ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο από το 2% των έγκυρων ψηφοδελτίων έχουν

δικαίωμα να λάβουν τρεις τουλάχιστον έδρες. Αν συγκεντρώσουν ποσοστό μικρότερο του 2% αλλά όχι και μικρότερο του 1%.έχουν δικαίωμα να λάβουν μία τουλάχιστον έδρα. Για το σκοπό αυτό τα κόμματα που δικαιούνται τρεις έδρες, αν δεν εξασφαλίσουν των αριθμό αυτών των εδρών κατά την πρώτη κατανομή, λαμβάνουν ανά μία στις μείζονες περιφέρειες που εμφανίζουν κατά φθίνουσα σειρά τη μεγαλύτερη σε ποσοστό εκλογική τους δύναμη, μέχρι να συμπληρώσουν τρεις έδρες συνολικά. Ο ν.1847/1989 θεσπίζει ουσιαστικά δύο εκλογικά συστήματα: Αναλογική για τις πολυεδρικές και πλειοψηφικό για τις μονοεδρικές περιφέρειες, όπου εκλέγεται όποιος συγκεντρώσει τη σχετική πλειοψηφία, ενώ τα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα των άλλων συνδυασμών από τις περιφέρειες αυτές δεν μεταφέρονται στις μείζονες εκλογικές περιφέρειες, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα των πολυεδρικών περιφερειών¹⁰⁸. Η αναλογική του 1989, από πολιτική άποψη, αποδείχθηκε αποτυχία με δυσμενείς επιπτώσεις για τη χώρα. Η χώρα βρέθηκε ουσιαστικά σε προεκλογική περίοδο για ένα χρόνο, κατά τη διάρκεια της οποίας απορρυθμίστηκε η δημόσια διοίκηση. Η πολιτική αποτυχία της αναλογικής του 1989 οφείλεται και στις συγκυρίες της εποχής, την οξύτητα της πολιτικής αντιπαράθεσης και την υποκειμενική ή αντικειμενική αδυναμία των κομμάτων να συνεργασθούν αποτελεσματικά για το σχηματισμό βιώσιμης κυβέρνησης¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 264

¹⁰⁹ Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 267 – 270

B.5.2 Ο Ν. 1907/1990

Το 1990 η κυβέρνηση Μητσοτάκη προτείνει ένα νέο εκλογικό νόμο. Εμπνευστής αυτού του νόμου ήταν ο Σωτήρης Κούβελας, υπουργός εσωτερικών, γι' αυτό και ο νόμος, ο οποίος είναι και ο μακροβιότερος, έμεινε γνωστός ως «νόμος Κούβελα».

Σύμφωνα με τον νομοθέτη στόχος της εφαρμογής αυτού του εκλογικού νόμου είναι η ανάδειξη ισχυρής και αυτοδύναμης κυβέρνησης με την λογική ότι το πρώτο κόμμα μπορεί να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση ακόμα και αν έχει διαφορά από το δεύτερο κόμμα μικρότερη του 1%.

Το 1989 το μουσουλμανικό κόμμα "Εμπιστοσύνη" παρουσίασε ένα ψηφοδέλτιο μόνο στο νομό Ροδόπης, όπου και επέτυχε το εκπληκτικό 32,62% και αν και στην επικράτεια αυτό αναλογεί στο 0,5% κατάφερε να εκλέξει ένα βουλευτή. Αυτό το γεγονός προβλημάτισε την κυβέρνηση Μητσοτάκη, η οποία κατέφυγε σε μια πονηριά των Τούρκων.

Οι Τούρκοι, υπό τον φόβο μιας ισχυρής ελληνικής και κουρδικής εκπροσώπησης στο δικό τους κοινοβούλιο επέβαλαν το όριο του 10%. Δηλαδή, ένα κόμμα για να μπορέσει να εκπροσωπηθεί στο κοινοβούλιο, θα πρέπει στην επικράτεια να έχει ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό το όριο. Η ελληνική κυβέρνηση, υπό το φόβο της αντίδρασης της αριστεράς, χαμήλωσαν αυτό το όριο στο 3% κι έτσι κατάφεραν να εκτοπίσουν από τα βουλευτικά έδρανα τον Αχμέτ Σαδίκ¹¹⁰. Η μπάλα σε

¹¹⁰ Ο Σαδίκ Αχμέτ ήταν πολιτικός (γιατρός στο επάγγελμα) από την Κομοτηνή. Γεννήθηκε στις 7 Ιανουαρίου 1947 και σκοτώθηκε σε τροχαίο δυστύχημα στις 24 Ιουλίου 1995 στο δρόμο έξω από το χωριό Σώστης, λίγα χιλιόμετρα έξω από την Κομοτηνή. Το 1989 ο Σαδίκ Αχμέτ εμφανίστηκε στο πολιτικό προσκήνιο, ιδρύοντας τον πολιτικό συνδυασμό «Εμπιστοσύνη» ο οποίος δραστηριοποιήθηκε στο νομό Ροδόπης. Εκμεταλλευόμενος τον ευνοϊκό για τα μικρά κόμματα εκλογικό σύστημα (μορφή απλής αναλογικής χωρίς το πλαφόν του 3%), ο συνδυασμός που ηγείτο κατέβηκε στις εκλογές του Ιουνίου του 1989 μόνο στο νομό Ροδόπης, απέσπασε 25.099 ψήφους (ποσοστό 32,67%), αναδείχθηκε πρώτο κόμμα στο νομό, ενώ ο ίδιος ο Αχμέτ συγκεντρώνοντας 22.216 σταυρούς προτίμησης (88,51% όλων ψήφισαν το συνδυασμό), εξελέγη βουλευτής. Στις βουλευτικές εκλογές του 1993 ο Σαδίκ Αχμέτ απέτυχε να επανεκλεγεί, παρ' ότι η «Εμπιστοσύνη» αναδείχτηκε και πάλι πρώτο κόμμα στη Ροδόπη (26.228 ψήφοι, ποσοστό 32,76%) και ο ίδιος απέσπασε 24.958 σταυρούς προτίμησης (ποσοστό 95,16% όλων ψήφισαν τον συνδυασμό). Όμως η καθιέρωση του πλαφόν 3% σε όλη την επικράτεια προκειμένου να εκπροσωπηθεί κάποιο κόμμα στη βουλή (νόμος που ψηφίστηκε ακριβώς για να μην εκλέγονται μειονοτικοί βουλευτές ως ανεξάρτητοι) τον άφησε εκτός του κοινοβουλίου.

αυτήν την περίπτωση πήρε και τον Συνασπισμό, ο οποίος έχασε τη δυνατότητα εκλογής για 0,06% των ψήφων¹¹¹.

Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του εκλογικού συστήματος είναι τα παρακάτω¹¹²:

- Για να εκπροσωπηθεί ένα κόμμα στη Βουλή πρέπει να συγκεντρώσει σε όλη την επικράτεια τουλάχιστον το 3% των έγκυρων ψηφοδελτίων.
- Η διανομή των εδρών γίνεται σε τρεις κατανομές:
 - Η Α' Κατανομή γίνεται με τη ρήτρα του +1. Διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψήφων της εκλογικής περιφέρειας με τον αριθμό των εδρών της αυξημένο κατά μία μονάδα. Το πηλίκο της διαίρεσης αποτελεί το εκλογικό μέτρο. Κάθε συνδυασμός λαμβάνει τόσες έδρες όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη.
 - Η Β' Κατανομή με τη χρησιμοποίηση του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων και των 13 από τις μείζονες εκλογικές περιφέρειες. Διαιρείται δηλαδή το σύνολο των έγκυρων ψήφων που έλαβαν οι συνδυασμοί σε κάθε μείζονα περιφέρεια (και όχι τα αχρησιμοποιήτα υπόλοιπα όπως κανονικά θα έπρεπε) με τον αριθμό των αδιάθετων εδρών
 - Η Γ' Κατανομή που έχει δύο φάσεις και ευνοεί σημαντικά το κόμμα που πλειοψήφησε. Οι αδιάθετες έδρες σε κάθε ελάσσονα περιφέρεια στο αυτοτελές κόμμα που προηγείται των λοιπών αυτοτελών κομμάτων στην εκλογική αυτή περιφέρεια και σε ολόκληρη την επικράτεια. Αν μείνουν και πάλι αδιάθετες έδρες τότε διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψήφων των συνδυασμών σε όλη την επικράτεια με τον αριθμό των αδιάθετων εδρών.

Η λεγόμενη «εξομάλυνση» της αντιστοιχίας ψήφων και εδρών αποτελεί μοναδική καινοτομία του εκλογικού συστήματος. Η ρύθμιση αυτή

¹¹¹ www.sisyfosgr.blogspot.com «14+1 εκλογικά συστήματα,(ή πώς να εξαθλιώσετε την δημοκρατική αντιπροσώπευση)»

¹¹² Χρυσόγονος Κ. «εκλογικό σύστημα και σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σελ. 276 – 279

εξασφαλίζει στα κόμματα που εκπροσωπούνται στη Βουλή το 70% των εδρών που θα ελάμβαναν αν το σύστημα ήταν απλή αναλογική.

Το κόμμα που δεν έχει εκλέξει τόσους βουλευτές, όσους αναλογούν στις ψήφους του, λαμβάνει επιπλέον τόσες έδρες, όσες απαιτούνται για να φτάσει το 70%. Η συγκεκριμένη ρύθμιση εφαρμόζεται πρώτα στο μικρότερο κόμμα που εισέρχεται στη Βουλή και το οποίο λαμβάνει τις επιπλέον έδρες από το αμέσως προηγούμενό του. Τις έδρες αυτές λαμβάνει στις εκλογικές περιφέρειες που έχει το μεγαλύτερο αχρησιμοποίητο, μετά την πρώτη κατανομή, αριθμό ψήφων και υπό την προϋπόθεση ότι δεν πήρε έδρα κατά τη δεύτερη κατανομή στην ελάχισσωνα αυτή περιφέρεια. Στην περίπτωση που έχει λάβει έδρα κατά τη δεύτερη κατανομή, την πρόσθετη έδρα λαμβάνει στην αμέσως επόμενη ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια που έχει το μεγαλύτερο αχρησιμοποίητο υπόλοιπο. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία για το μικρότερο συνεχίζεται για το αμέσως επόμενο κόμμα.

Στις μονοεδρικές περιφέρειες η μοναδική έδρα κερδίζεται από τον υποψήφιο που παίρνει τους περισσότερους σταυρούς από τον πρώτο σε ψήφους συνδυασμό.

Στην κατανομή των εδρών επικρατείας μετέχουν όλα τα κόμματα και οι συνασπισμοί εφόσον έχουν συγκεντρώσει τουλάχιστον το 3% επί των εγκύρων στο σύνολο της επικράτειας. Τα έγκυρα ψηφοδέλτια που έλαβε κάθε κόμμα ή συνασπισμός σε όλη την επικράτεια αθροίζονται και διαιρούνται δια του 12 (αριθμός εδρών επικρατείας). Το ακεραίο πηλίκο της διαιρέσεως αποτελεί το εκλογικό μέτρο με το οποίο διαιρείται η εκλογική δύναμη σε όλη την επικράτεια κάθε κόμματος ή συνασπισμού που μετέχει σε αυτή την κατανομή. Κάθε κόμμα ή συνασπισμός λαμβάνει τόσες έδρες, όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη. Οι έδρες που τυχόν μείνουν αδιάθετες παραχωρούνται στα κόμματα και τους συνασπισμούς που εμφανίζουν τον ισχυρότερο μέσο όρο εγκύρων ψηφοδελτίων σε ολόκληρη την επικράτεια ανά έδρα βουλευτή επικρατείας. Δηλαδή διαιρείται το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων κάθε κόμματος ή συνασπισμού με τον αριθμό εδρών επικρατείας που του έχουν παραχωρηθεί αυξημένο κατά μία μονάδα. Η πρώτη από τις αδιάθετες έδρες παραχωρείται στο κόμμα ή συνασπισμό που εμφανίζει το

μεγαλύτερο πηλίκο. Οι τυχόν υπόλοιπες παραχωρούνται στα κόμματα ή τους συνασπισμούς κομμάτων ανά μία διαδοχικά, αφού επαναληφθεί η ίδια διαδικασία.

B.5.3 Ο Ν. 3231/2004

Το 2004 ο τότε υπουργός εσωτερικών Κ. Σκανδαλίδης προτείνει ένα νέο εκλογικό νόμο. Ο νέος αυτός νόμος διατηρεί το όριο του 3% για την εκπροσώπηση ενός κόμματος στη βουλή. Για τον καθορισμό των εδρών που δικαιούται κάθε κόμμα το σύνολο των έγκυρων ψήφων που συγκέντρωσε στην επικράτεια πολλαπλασιάζεται με το 260 και το γινόμενο τους διαιρείται με το άθροισμα των έγκυρων ψηφοδελτίων που συγκέντρωσαν όσοι σχηματισμοί συμμετείχαν στην κατανομή των εδρών. Στο πρώτο κόμμα παραχωρούνται επιπλέον των εδρών που λαμβάνει, 40 ακόμη έδρες, οι οποίες προέρχονται από εκλογικές περιφέρειες στις οποίες έχουν παραμείνει αδιάθετες έδρες. Για την κατανομή των εδρών επικρατείας διαιρείται ο αριθμός των έγκυρων ψήφων που έλαβαν όλοι οι σχηματισμοί σε όλη την επικράτεια, δια του αριθμού των βουλευτών επικρατείας. Ο αριθμός των βουλευτών επικρατείας που αναδεικνύουν όσοι συμμετέχουν στην κατανομή εδρών προκύπτει από το ακέραιο μέρος του πηλίκου της διαίρεσης του συνόλου των εγκύρων ψηφοδελτίων, που έλαβαν στην επικράτεια, δια του εκλογικού μέτρου. Αδιάθετες έδρες επικρατείας κατανέμονται ανά μία σε όσους έχουν το μεγαλύτερο αξιοποιημένο υπόλοιπο, αρχίζοντας από το συνδυασμό με το μεγαλύτερο υπόλοιπο.

Για την κατανομή των 248 εδρών σε κάθε εκλογική περιφέρεια ως εκλογικό μέτρο λαμβάνεται το ακέραιο μέρος του πηλίκου που προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβαν μέρος στις εκλογές (ανεξάρτητα από το ποσοστό τους) δια του αριθμού των εδρών της. Για τον καθορισμό των εδρών που δικαιούται κάθε κόμμα σε κάθε εκλογική περιφέρεια διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβε στην περιφέρεια δια του εκλογικού μέτρου. Οι αδιάθετες έδρες των εκλογικών περιφερειών διατίθενται κατά σειρά ανά μία στο κόμμα που εμφανίζει σε κάθε μία από αυτές τα μεγαλύτερα αξιοσημείωτα υπόλοιπα οι εκλογικές περιφέρειες που εξακολουθούν να έχουν αδιάθετες έδρες διατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα αξιοσημείωτα υπόλοιπα του εκλογικού σχηματισμού με το μικρότερο αριθμό εγκύρων ψηφοδελτίων στην επικράτεια που δικαιούται έδρα. Στο κόμμα που έχει το μικρότερο αριθμό εγκύρων ψήφων στην επικράτεια παραχωρείται ανά μία έδρα από κάθε μία από αυτές τις εκλογικές περιφέρειες και ως τη συμπλήρωση του αριθμού των εδρών που το κόμμα δικαιούται¹¹³.

Πιο αναλυτικά ο παρών εκλογικός νόμος προβλέπει τα εξής¹¹⁴:

- Για να εισέλθει ένας συνδυασμός (κόμμα, συνασπισμός κομμάτων ή μεμονωμένος υποψήφιος) στο Κοινοβούλιο, πρέπει να λάβει ποσοστό τουλάχιστον 3% επί των εγκύρων ψηφοδελτίων της επικράτειας (Άρθρο 5 του νόμου). Στα έγκυρα δε συμπεριλαμβάνονται τα λευκά ψηφοδέλτια.
- Οι 260 από τις 300 έδρες διανέμονται με εκλογικό μέτρο το κλάσμα {άθροισμα ψήφων όσων ξεπέρασαν το 3%}:260. Για να καθορισθεί ο αριθμός των εδρών που λαμβάνει κάθε συνδυασμός, γίνεται η διαίρεση {ψήφοι συνδυασμού}:{εκλογικό μέτρο}, με το πηλίκο στρογγυλοποιημένο στον προηγούμενο ακέραιο (πχ εάν προκύπτει 95,9 ο συνδυασμός κερδίζει 95 έδρες). Εάν στο τέλος της διανομής μένουν αδιάθετες έδρες λόγω των

¹¹³ Ο ίδιος ο Κ. Σκανδαλίδης δηλώνει στην εκπομπή του ΣΚΑΙ «Νέοι Φάκελοι» : Ο δικός μου νόμος ενισχύει συνεργασίες τη δυνατότητα δηλαδή κομμάτων όμορων να κάνουν και προεκλογική και μετεκλογική συνεργασία γιατί επιτρέπει στις δυνάμεις να εκφράζονται με πολλούς βουλευτές στη Βουλή, με μεγάλη αναλογικότητα και άρα η δυνατότητα μιας πολυκομματικής βουλής σου δίνει και τη δυνατότητα των συνεργασιών.

¹¹⁴ <http://www.ekloges.gr>

στρογγυλοποιήσεων, αυτές παραχωρούνται στους συνδυασμούς με τα μεγαλύτερα υπόλοιπα από την παραπάνω διαίρεση. Με βάση αυτόν τον υπολογισμό κατανέμονται και οι έδρες των βουλευτών επικρατείας.

- Οι υπόλοιπες 40 έδρες παραχωρούνται στον πρώτο συνδυασμό, ανεξάρτητα από το ποσοστό του ή τη διαφορά του από το δεύτερο. Η διάταξη αυτή, η οποία είναι στοιχείο πλειοψηφικού συστήματος, έγινε με το αιτιολογικό ότι επιτρέπει τη δημιουργία σταθερής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Με βάση αυτή τη διάταξη, αρκεί το πρώτο κόμμα να λάβει γύρω στο 42% για να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση σε κάθε περίπτωση. Επειδή ως βάση για τον καθορισμό των εδρών του κάθε κόμματος σε όλη την επικράτεια λαμβάνονται μόνο οι ψήφοι των κομμάτων που ξεπέρασαν το όριο του 3%, όσο περισσότερα κόμματα μείνουν εκτός Βουλής, τόσο μικρότερο ποσοστό χρειάζεται το πρώτο κόμμα, για να κερδίσει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ανάλογα με τον συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων, μπορεί ένα κόμμα να κατακτήσει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών και με χαμηλότερο ποσοστό του 42%. Με βάση αυτόν τον υπολογισμό βρίσκεται το πόσες έδρες δικαιούται ένας συνδυασμός σε όλη την επικράτεια, όχι όμως και ποιες.
- Η κατανομή των συγκεκριμένων εδρών σε κάθε εκλογική περιφέρεια είναι πιο περίπλοκη διαδικασία. Για τον καθορισμό του εκλογικού μέτρου (του αριθμού ψήφων που αντιστοιχούν σε μια έδρα), λαμβάνεται ως βάση, σε αντίθεση με την προηγούμενη διαδικασία, το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που έλαβαν όλοι ανεξαιρέτως οι συνδυασμοί στην οικεία εκλογική περιφέρεια, ανεξάρτητα από το αν ξεπέρασαν το όριο του 3%. Το σύνολο των ψήφων αυτών (χωρίς τα άκυρα και τα λευκά) διά τον αριθμό των εδρών που αναλογούν στην περιφέρεια αυτήν δίνει το εκλογικό μέτρο της συγκεκριμένης εκλογικής περιφέρειας. Έτσι κάθε περιφέρεια έχει το δικό της εκλογικό μέτρο. Το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που έλαβε ένας συνδυασμός σε μια εκλογική περιφέρεια διαιρούμενο με το εκλογικό μέτρο δίνει τον

αριθμό των εδρών που λαμβάνει ο συνδυασμός στην εκλογική περιφέρεια αυτήν. Όπως και στη διαδικασία για όλη την επικράτεια, κατά την πρώτη κατανομή λαμβάνεται υπ' όψιν μόνο το ακέραιο μέρος του πηλίκου ($3,98 = 3$ έδρες). Το υπόλοιπο όμως, σε αντίθεση με τη διαδικασία για όλη την επικράτεια, δεν κατανέμεται αμέσως με βάση το δεκαδικό μέρος, αλλά οι έδρες που απομένουν λογίζονται ως αδιάθετες και ακολουθείται άλλη διαδικασία. Για τη διάθεση των αδιάθετων εδρών λαμβάνεται υπ' όψιν πλέον ο αριθμός των εδρών που δικαιούται ο κάθε συνδυασμός σε όλη την επικράτεια με βάση την πρώτη διαδικασία. Σε αυτό το στάδιο λαμβάνει και το πρώτο κόμμα τις 40 επιπλέον έδρες που του αναλογούν. Οι υπολειπόμενες αυτές έδρες, ώσπου να συμπληρωθεί ο αριθμός των εδρών που δικαιούται να λάβει το κόμμα σε όλη την επικράτεια, τού δίνονται στις περιφέρειες όπου έχει μεγαλύτερο υπόλοιπο ψήφων (μεγαλύτερο δεκαδικό μέρος στο πηλίκο της διαίρεσης σε κάθε εκλογική περιφέρεια)¹¹⁵.

¹¹⁵ Το βράδυ των εκλογών του 2007 και όταν αρχίζουν να ανακοινώνονται τα αποτελέσματα ο κ. Δαμιανάκης υποψήφιος βουλευτής του ΠΑΣΟΚ στα Χανιά θεωρεί ότι επανεκλέγεται, κερδίζοντας μία από τις 4 έδρες των Χανίων. Βλέποντας το προβάδισμα του ΠΑΣΟΚ, ο κ. Στέλιος Νικηφοράκης στο αντίπαλο στρατόπεδο της Νέας Δημοκρατίας δεν πιστεύει σε καμία περίπτωση ότι έχει ελπίδα να εκλεγεί. Κανείς όμως δεν έχει υπολογίσει τα παράδοξα του εκλογικού νόμου. Εκείνη τη νύχτα, θα παιχτεί ένα απίστευτο θρίλερ με τις έδρες να αλλάζουν ανά λεπτό ανάμεσα σε ΝΔ και ΠΑΣΟΚ. Μόλις τα ξημερώματα και ενώ όλοι οι υποψήφιοι έχουν πια κοιμηθεί γίνεται η μεγάλη ανατροπή. Το ΠΑΣΟΚ κερδίζει με διαφορά 6,2 μονάδων αλλά – περιέργως πώς - βγάζει μόνο έναν βουλευτή ενώ η ΝΔ τρεις. Ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ στην Κρήτη βλέπει να χάνει τους βουλευτές του εξαιτίας ενός εκλογικού νόμου που εμπνεύστηκε το ίδιο το κόμμα τους. Ο νόμος του δαιμονοποιήθηκε ακριβώς επειδή όλοι απέδωσαν σε αυτόν κυρίως την ευθύνη για την πρωτοφανή δυσαναλογία λαϊκής ψήφου και αντιπροσώπευσης η οποία σημειώθηκε στην συγκεκριμένη εκλογή. Αυτό που συνέβη ήταν πρωτοφανές! Ο Κώστας Σκανδαλίδης σε ερώτηση της κ. Παπαιωάννου Σοφίας αν θεωρεί ότι αυτό που γίνεται στις τετραεδρικές περιφέρειες είναι δίκαιο, απαντά: Όχι δεν είναι δίκαιο αλλά πρέπει να σας πω το εξής ότι η σύγκριση των εκλογικών νόμων είναι σχετική. Ο νόμος διανέμει τις 260 έδρες του κοινοβουλίου αναλογικά σε όλη την χώρα και αφήνει τις υπόλοιπες 40 να δοθούν ως μπόνους στο πρώτο κόμμα. Το 2007, πρώτο κόμμα αναδείχθηκε η ΝΔ. Το μεγάλο προβάδισμα λοιπόν του ΠΑΣΟΚ στα Χανιά εξοβελίστηκε προς χάριν του μπούνους αυτού. Αυτή η διόρθωση πρέπει κάπου να γίνει δεν γίνεται να είναι όλα δίκαια. Όταν χαρίζεις 40 έδρες στο πρώτο κόμμα είναι φανερό ότι από κάπου πρέπει να τις πάρει δεν μπορεί να είναι όλα δίκαια και απολύτως αναλογικά.

Ο νόμος περιλαμβάνει επίσης διατάξεις σχετικά με το τυπικό της διαδικασίας, τον αριθμό σταυρών προτίμησης, καθώς και τον τρόπο επανόδου στην υπηρεσία όσων δημοσίων υπαλλήλων παραιτούνται για να θέσουν υποψηφιότητα. Ορίζει ακόμα ότι σε περίπτωση διαδοχικών εκλογών, οι οποίες γίνονται πριν περάσουν 18 μήνες από τις προηγούμενες, αυτές δε θα γίνουν με σταυρό προτίμησης, αλλά με λίστα, όπως στις εκλογές του 1985.

B.5.4 Ο Ν. 3636/2008

Το 2008 ο υπουργός εσωτερικών Π. Παυλόπουλος προτείνει τον νόμο 3636/2008 ο οποίος ψηφίζεται από τη βουλή. Ο νέος αυτός εκλογικός νόμος μοιάζει με τον προηγούμενο, 3231/2004. Και εδώ η ελληνική επικράτεια χωρίζεται σε 56 εκλογικές περιφέρειες, από τις οποίες οι 50 είναι πολυεδρικές και οι 6 μονοεδρικές. Σ' αυτές ισχύει το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας. Οι 56 περιφέρειες συμπίπτουν με τους νομούς. Εκεί γίνεται η πρώτη κατανομή των εδρών. Η δεύτερη κατανομή γίνεται στο επίπεδο 13 περιφερειών που αποτελούν μόνο περιφέρειες κατανομής ενώ η τρίτη γίνεται στο επίπεδο της επικράτειας, η οποία αποτελεί η ίδια εκλογική περιφέρεια. Οι μόνες αλλαγές που επιφέρει είναι οι εξής:

1. Για τον καθορισμό των εδρών που δικαιούται κάθε εκλογικός σχηματισμός, το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσε στην Επικράτεια πολλαπλασιάζεται με τον αριθμό 250. Το γινόμενο τους διαιρείται με το άθροισμα των έγκυρων ψηφοδελτίων που συγκέντρωσαν στην Επικράτεια όσοι σχηματισμοί συμμετέχουν στην κατανομή των εδρών,

σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5. Οι έδρες που δικαιούνται κάθε σχηματισμός στην Επικράτεια είναι το ακέραιο μέρος του πηλίκου της διαίρεσης. Αν το άθροισμα των ως άνω ακέραιων μερών των πηλίκων υπολείπεται του αριθμού 250, τότε παραχωρείται, κατά σειρά, ανά μία έδρα και ως τη συμπλήρωση αυτού του αριθμού στους σχηματισμούς, των οποίων τα πηλικά εμφανίζουν τα μεγαλύτερα δεκαδικά υπόλοιπα.

2. Στο αυτοτελές κόμμα, που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο αριθμό έγκυρων ψηφοδελτίων στο σύνολο της Επικράτειας, παραχωρούνται, επιπλέον των εδρών που λαμβάνει, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πενήντα (50) ακόμη έδρες, οι οποίες προέρχονται από εκλογικές περιφέρειες στις οποίες έχουν παραμείνει αδιάθετες έδρες μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 8.

Η επιπλέον παραχώρηση πενήντα (50) εδρών γίνεται, επίσης, σε συνασπισμό συνεργαζόμενων κομμάτων, εφόσον ο μέσος όρος της δύναμης των κομμάτων, που τον απαρτίζουν, είναι μεγαλύτερος από τη δύναμη του αυτοτελούς κόμματος, που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο αριθμό έγκυρων ψηφοδελτίων. Ο μέσος όρος προκύπτει από τη διαίρεση του ποσοστού που έλαβε ο ανωτέρω συνασπισμός δια του αριθμού των κομμάτων που τον αποτελούν.

Από τους 300 βουλευτές οι 12 εκλέγονται ενιαία σε όλη την επικράτεια μέσω του συστήματος της κομματικής λίστας. Τη λίστα αυτή, συνθέτει κάθε κόμμα και η οποία πρέπει να περιλαμβάνει σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 του ΕΚ το πολύ 12 υποψήφιους. Οι βουλευτές επικρατείας αναδεικνύονται μέσω των έγκυρων ψηφοδελτίων του κόμματος στο οποίο ανήκουν. Με άλλα λόγια, οι ψήφοι που έλαβε το κάθε κόμμα στην επικράτεια θεωρούνται ως ψήφοι που δόθηκαν και για το ψηφοδέλτιο επικρατείας (ΕΚ 2 παρ.4). Περιορισμοί υπάρχουν ως προς το γεγονός ότι ο υποψήφιος των εκλογικών περιφερειών δεν μπορεί να είναι και υποψήφιος βουλευτής επικρατείας.

Όπως αποδείχτηκε στα αποτελέσματα της 16 ης Σεπτεμβρίου 2007, η εφαρμογή του ισχύοντος εκλογικού συστήματος αναπαρήγαγε σε μεγαλύτερη έκταση τις δυσλειτουργίες για την κατανομή των εδρών στις βασικές εκλογικές περιφέρειες. Σε πέντε από αυτές η εκλογική

πλειοψηφία μετατράπηκε έτσι σε κοινοβουλευτική μειοψηφία, και αντίστροφα. Εξάλλου, συχνά διαπιστώθηκε υπέρμετρα άνιση αντιπροσώπευση των πολιτών σε πολλές βασικές εκλογικές περιφέρειες. Το γεγονός αυτό προκαλεί έντονες και εύλογες απορίες στους πολίτες, που δεν είναι σε θέση ούτε να κατανοήσουν τον τρόπο κατανομής των εδρών ούτε βέβαια να τον αποδεχτούν.

Με αυτά τα δεδομένα, όπως υποστήριζε ο καθηγητής του πανεπιστημίου Αθηνών Γιώργος Παπαδημητρίου, οι ρυθμίσεις του ισχύοντος εκλογικού συστήματος είναι αμφίβολο αν εναρμονίζονται προς τις συνταγματικές αρχές που προσδιορίζουν το εκλογικό σύστημα¹¹⁶:

- την αρχή της ισονομίας της ψήφου, σύμφωνα με την οποία η ψήφος κάθε πολίτη πρέπει να επηρεάζει με τον ίδιο κατά βάση τρόπο την ανάδειξη των βουλευτών, και
- την αρχή της ίσης αντιπροσώπευσης σύμφωνα με την οποία για την ανάδειξη των βουλευτών στις βασικές εκλογικές περιφέρειες επιτρέπονται μόνον παρεκκλίσεις και όχι αποκλίσεις από την ισότητα της ψήφου των πολιτών.

Το πρόβλημα αυτό τίθεται με μεγαλύτερη ένταση στο νομοσχέδιο με την πριμοδότηση του πρώτου κόμματος με 50 έδρες. Κατά την εφαρμογή του θα συμπιεστούν ακόμη περισσότερο οι παραπάνω αρχές κατά τρόπο που δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί συνταγματικά ανεκτός.

Δεν πρέπει επίσης να παραγνωρίζεται ότι ο σχηματισμός βιώσιμων κυβερνήσεων αποτελεί απλώς επιδίωξη του Συντάγματος και όχι συνταγματική αρχή¹¹⁷. Γι' αυτό ακριβώς δεν επιτρέπεται, όπως συμβαίνει στο νομοσχέδιο, να επιτυγχάνεται με ευρείες αποκλίσεις από βασικές συνταγματικές αρχές που έχουν σαφές περιεχόμενο και σαφή λειτουργία για το εκλογικό σύστημα.

Κατά την εφαρμογή της σχετικής ρύθμισης η εκλογική πλειοψηφία σε όλη την επικράτεια ενδέχεται να μετατραπεί σε κοινοβουλευτική μειοψηφία. Το γεγονός αυτό θα αρκούσε από μόνο του για να κατανοήσουμε το μείζον ζήτημα συνταγματικότητάς της. Αν μάλιστα

¹¹⁶ Παπαδημητρίου Γ. εφ. «Τα Νέα» 26 – 27 Ιανουαρίου 2008, σελ.15

¹¹⁷ Νικολόπουλος Ηλ. «Ο εκλογικευμένος κοινοβουλευτισμός», τετράδια εργασίας, πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 1997

παρακολουθήσει κανείς ακραίες εκδοχές της ρύθμισης, θα διαπιστώσει ότι ένα κόμμα με εκλογική δύναμη μικρότερη του 40% και υπολειπόμενο της δύναμης εκλογικού συνασπισμού μπορεί, αφού καρπωθεί την πριμοδότηση των 50 εδρών, να αποκτήσει κοινοβουλευτική πλειοψηφία και να κληθεί να σχηματίσει κυβέρνηση. Στην προοπτική αυτή η εκλογική πλειοψηφία θα ασκεί την αντιπολίτευση και η εκλογική μειοψηφία αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας, και μάλιστα με σημαντική διαφορά στην εκλογική τους δύναμη¹¹⁸.

¹¹⁸ Παπαδημητρίου Γ. εφ. «Τα Νέα» 26 – 27 Ιανουαρίου 2008, σελ.15

B.6 ΟΙ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Μετά τη μεταπολίτευση έχουν διεξαχθεί 13 εκλογικές αναμετρήσεις¹¹⁹ :

17 Νοεμβρίου 1974

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής κερδίζει τις πρώτες εκλογές μετά την πτώση της χούντας. Το νεοϊδρυθέν κόμμα του, η Νέα Δημοκρατία, λαμβάνει 54,37% των ψήφων και 219 έδρες στη Βουλή. Ακολουθούν η Ένωση Κέντρου με 20,42% και 60 έδρες, το ΠΑΣΟΚ με 13,58% και 13 έδρες, και η Ενωμένη Αριστερά με 9,47% και 8 έδρες.

20 Νοεμβρίου 1977

Η ΝΔ αναδεικνύεται και πάλι κυβέρνηση, συγκεντρώνοντας το 41,84% των ψήφων και 171 έδρες. Ακολουθούν το ΠΑΣΟΚ με 25,34% και 93 έδρες, η ΕΔΗΚ με 11,95% και 16 έδρες, το ΚΚΕ με 9,36% και 11 έδρες, η Εθνική Παράταξη με 6,82% και 5 έδρες, η Συμμαχία με 2,72% και 2 έδρες, και οι Νεοφιλελεύθεροι με 1,08% και 2 έδρες.

18 Οκτωβρίου 1981

Το ΠΑΣΟΚ, υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου και σύνθημα «Αλλαγή», αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας, λαμβάνοντας την ψήφο του 48,07% του εκλογικού σώματος και καταλαμβάνοντας 172 έδρες στη Βουλή. Η ΝΔ περιορίζεται στο 35,87% με 115 έδρες, ενώ το ΚΚΕ εξασφαλίζει το μεγαλύτερο ποσοστό ψήφων που έλαβε μετά την Μεταπολίτευση - 10,93% και 12 έδρες.

2 Ιουνίου 1985

Ο Ανδρέας Παπανδρέου κερδίζει και πάλι τις εκλογές. Το ΠΑΣΟΚ λαμβάνει 45,82% και 161 έδρες, η ΝΔ 40,84% και 126 έδρες, το ΚΚΕ 9,89% και 12 έδρες, και το ΚΚΕ Εσωτερικού 1,84% και 1 έδρα.

18 Ιουνίου 1989

¹¹⁹ www.ekloges.gr , www.sansimera.gr

Κανένα κόμμα δεν εξασφαλίζει την πλειοψηφία εδρών στη Βουλή (ΝΔ 44,25% - 145 έδρες, ΠΑΣΟΚ 39,15% - 125 έδρες, Συνασπισμός 13,12% - 28 έδρες, ΔΗΑΝΑ 1,01% - 1 έδρα, Εμπιστοσύνη 0,39% - 1 έδρα). Σχηματίζεται κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ της ΝΔ και του Συνασπισμού -που συγκεντρώνει τα κόμματα της Αριστεράς, συμπεριλαμβανομένου και του ΚΚΕ- υπό τον Τζανή Τζαννετάκη. Ο Ανδρέας Παπανδρέου παραπέμπεται στο Ειδικό Δικαστήριο για την «υπόθεση Κοσκωτά». Στις 12 Οκτωβρίου αναλαμβάνει καθήκοντα η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Ιωάννη Γρίβα και οδηγεί τη χώρα σε νέες εκλογές.

5 Νοεμβρίου 1989

Νικητής των εκλογών αναδεικνύεται ξανά η ΝΔ, χωρίς όμως να εξασφαλίζει και πάλι την απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή. (ΝΔ 46,19% - 148 έδρες, ΠΑΣΟΚ 40,67% - 128 έδρες, Συνασπισμός 10,97% - 21 έδρες, Οικολόγοι Εναλλακτικοί 0,58% - 1 έδρα, Εμπιστοσύνη 0,38% - 1 έδρα) Οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί -Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, Ανδρέας Παπανδρέου και Χαρίλαος Φλωράκης- αποφασίζουν τη σύσταση οικουμενικής κυβέρνησης υπό τον ακαδημαϊκό, καθηγητή Ξενοφώντα Ζολώτα. Η κυβέρνηση αυτή θα παραμείνει στην εξουσία έως τον Απρίλιο του 1990.

8 Απριλίου 1990

Η Νέα Δημοκρατία λαμβάνει το 46,89% των ψήφων και 150 έδρες στη Βουλή. Ακολουθούν: ΠΑΣΟΚ 38,61% - 123 έδρες, Συνασπισμός 10,28% - 19 έδρες, Οικολόγοι Εναλλακτικοί 0,77 - 1 έδρα, ΔΗΑΝΑ 0,67% - 1 έδρα, Ανεξάρτητοι 1,01% - 4 έδρες, Εμπιστοσύνη 0,45% - 1 έδρα, Πεπρωμένο 0,25% - 1 έδρα. Με τη στήριξη του ενός βουλευτή της ΔΗΑΝΑ προς τη ΝΔ, ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης σχηματίζει κυβέρνηση, που παραμένει στην εξουσία έως τις 10 Οκτωβρίου 1993.

10 Οκτωβρίου 1993

Το ΠΑΣΟΚ κερδίζει τις εκλογές, συγκεντρώνοντας το 46,88% και 170 έδρες στη Βουλή έναντι της ΝΔ που έλαβε 39,30% και 111. Ακολουθούν η Πολιτική Άνοιξη με 4,88% και 10 έδρες και το ΚΚΕ με 4,54% και 9

έδρες. Ο Ανδρέας Παπανδρέου παραμένει στην πρωθυπουργία έως 15 Ιανουαρίου 1995, οπότε αναγκάζεται να αποχωρήσει λόγω της βεβαρημένης κατάστασης της υγείας του. Καθήκοντα πρωθυπουργού αναλαμβάνει, στις 21 Ιανουαρίου, ο Κώστας Σημίτης.

22 Σεπτεμβρίου 1996

Το ΠΑΣΟΚ, υπό τον Κώστα Σημίτη, εξασφαλίζει άνετη πλειοψηφία 162 εδρών με ποσοστό ψήφων 41,49%. Δεύτερη έρχεται η ΝΔ με 38,12% και 108 έδρες, τρίτο το ΚΚΕ με 5,61% και 11 έδρες, ενώ στη Βουλή επιστρέφει ο Συνασπισμός με 5,12% και 10 έδρες. Το ΔΗΚΚΙ καταλαμβάνει 9 έδρες με ποσοστό 4,43%.

9 Απριλίου 2000

Ο Κώστας Σημίτης επανεκλέγεται στην πρωθυπουργία, έπειτα από μία εκλογική αναμέτρηση που εξελίχθηκε σε «θρίλερ». Έλαβαν: ΠΑΣΟΚ 43,79% - 158 έδρες, ΝΔ 42,74% - 125 έδρες, ΚΚΕ 5,52% - 11 έδρες, Συνασπισμός 3,20% - 6 έδρες.

7 Μαρτίου 2004

Έπειτα από 11 χρόνια, η ΝΔ με αρχηγό τον Κώστα Καραμανλή επιστρέφει στην εξουσία. Εξασφαλίζει άνετη πλειοψηφία 165 εδρών με ποσοστό 45,36%, έναντι 40,55% και 117 έδρες του ΠΑΣΟΚ, που πριν από δύο μήνες εξέλεξε ως νέο πρόεδρό του τον Γιώργο Παπανδρέου. Το ΚΚΕ καταλαμβάνει 12 έδρες με ποσοστό 5,90% και ο Συνασπισμός 6 έδρες με 3,26%. Εκτός Βουλής μένει και πάλι το ΔΗΚΚΙ που λαμβάνει 1,79% και ο νεοϊδρυθέν ΛΑ.Ο.Σ. του Γιώργου Καρατζαφέρη με 2,19%.

2 Οκτωβρίου 2007

Νικητής των εκλογών αναδεικνύεται και πάλι η ΝΔ του Κώστα Καραμανλή και εξασφαλίζει έστω και οριακά αυτοδυναμία. Με ποσοστό 41,84% λαμβάνει 152 έδρες έναντι 38,10% του ΠΑΣΟΚ με 102 έδρες. Το ΚΚΕ καταλαμβάνει 22 έδρες με ποσοστό 8,15% και ο ανανεωμένος ΣΥ.ΡΙΖ.Α του Αλέξη Τσίπρα με ποσοστό 5,04% και 14 έδρες. Νέα είσοδο στη βουλή έχουμε από το ΛΑ.Ο.Σ του Γ. Καρατζαφέρη με 10 έδρες και ποσοστό 3,80%.

4 Οκτωβρίου 2009

Επανέρχεται στην εξουσία το ΠΑΣΟΚ με αρχηγό τον Γ. Παπανδρέου εξασφαλίζοντας 160 έδρες με ποσοστό 43,92%. Δεύτερο κόμμα αναδεικνύεται η ΝΔ του Καραμανλή (ο οποίος αμέσως μετά την ήττα του παραιτείται και αρχηγός του κόμματος εκλέγεται ο Αντώνης Σαμαράς) καταλαμβάνοντας 91 έδρες με ποσοστό 33,48%. Ακολουθεί το ΚΚΕ με την Αλέκα Παπαρήγα, όπου με ποσοστό 7,54% καταλαμβάνει 21 έδρες. Έπεται το ΛΑ.Ο.Σ του Γιώργου Καρατζαφέρη με ποσοστό 5,43 και 15 έδρες. Τελευταίο κόμμα που εισέρχεται στη βουλή είναι ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α με ποσοστό 4,60% και 13 έδρες ενώ οι Οικολόγοι Πράσινοι με ποσοστό 2,53% δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν το όριο του 3% και να καταλάβουν έδρα στη βουλή.

B.7 ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ Η΄ ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ;

Ενισχυμένα αναλογικά συστήματα ονομάζονται αυτά, τα οποία είτε είναι συνδυασμοί πλειοψηφικού και απλής αναλογικής (μικτά) είτε πρωτότυπα. Αποτέλεσμα της ενισχυμένης αναλογικής είναι η δυσανάλογα μεγάλη εκπροσώπηση του πρώτου συνδυασμού στη βουλή εις βάρος των υπολοίπων (και κυρίως των μικρών), αλλοιώνοντας τη βασική δημοκρατική αρχή ότι κάθε ψήφος μετράει το ίδιο. Ως επιχείρημα προβάλλεται πάντα ότι η ενισχυμένη αναλογική εξασφαλίζει ευκολότερες αυτοδυναμίες, οδηγώντας σε σταθερές κυβερνήσεις. Ο όρος της ενισχυμένης αναλογικής είναι ψευδεπίγραφος, αφού στην πραγματικότητα αυτό το σύστημα είναι αποδυναμωμένη αναλογική. Ονομάζεται, όμως, έτσι επειδή ενισχύει το πρώτο σε ψήφους κόμμα.

Στο σύστημα της απλής αναλογικής ο αριθμός εδρών που λαμβάνουν οι συνδυασμοί εξαρτάται μόνο από το εθνικό ποσοστό τους, ανεξαρτήτως του αποτελέσματός τους ανά εκλογική περιφέρεια. Είναι το μοναδικό δίκαιο εκλογικό σύστημα, διότι αποτυπώνει ακριβώς τη λαϊκή βούληση. Δέχεται όμως την κριτική ότι δεν παράγει ισχυρές πλειοψηφίες, αφού η εμπειρία στις δυτικές κοινωνίες δείχνει πως σπάνια κάποιος συνδυασμός λαμβάνει το απαραίτητο 50% για να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιείται σε πολύ λίγα κράτη για εθνικές εκλογές, ενώ αντίθετα είναι σύνηθες σε εκλογές τοπικού ή συνδικαλιστικού χαρακτήρα.

Το εκλογικό σύστημα της «ενισχυμένης» αναλογικής εκτός από πολιτικά άδικο, αφού αντιμετωπίζει άνισα την ψήφο των Ελλήνων στην μετατροπή της σε βουλευτικές έδρες και άρα και σε πολιτικές διακυβέρνησης της χώρας, αποτελεί και μια από τις αφανείς αλλά κύριες αιτίες πολλών δεινών της Ελλάδας, όπως της διαφθοράς, διαπλοκής, αναξιοκρατίας, ρουσφετοκρατίας, αλλά και πόλωσης, οξύτητας, και αθέμιτων πολιτικών μεθόδων συμπεριφοράς στον πολιτικό βίο της χώρας, της ταύτισης κράτους εκκλησίας κλπ, προκαλώντας την οπισθοδρόμηση της Ελλάδας¹²⁰.

¹²⁰ www.syriza-vyronea.pblogs.gr

Η ενισχυμένη αναλογική προβάλλεται σαν το εκλογικό σύστημα που εξασφαλίζει σταθερές κυβερνήσεις. Στην πραγματικότητα όμως παράγει ασθενείς κυβερνήσεις παρόλο που μπορεί να στηρίζονται στην ψήφο εμπιστοσύνης 151 ή και ακόμη περισσότερων βουλευτών, γιατί ο φόβος από την μετακίνηση των λίγων σχετικά ψήφων, λόγω εφαρμογής μιας αναγκαίας πολιτικής αλλά μη αρεστής σε κάποια συμπαγή ομάδα ψηφοφόρων, αποτρέπει την κυβέρνηση να νομοθετήσει σχετικά. Πχ. αν και το α' και β' από τα κυβερνητικά κόμματα πιστεύουν ότι πρέπει να αναθεωρηθεί ριζικά το ασφαλιστικό σύστημα με δυσμενείς αλλαγές για τους εργαζόμενους, δεν προωθούνται οι αλλαγές αυτές, γιατί το κυβερνών κόμμα φοβάται μια μικρή μετατόπιση ψήφων στο δεύτερο και περιμένει (ματαίως) την υποστήριξη τέτοιων μέτρων και από το δεύτερο, αφού τότε η αναλογική μείωση από τα δυο πρώτα κόμματα δεν θα αλλάξει την μεταξύ τους σχέση, ενώ ασήμαντη θα ήταν η επίδραση στον αριθμό βουλευτών α' και β' κόμματος από την μετατόπιση ψήφων προς τα μικρότερα κόμματα. Το ίδιο και με το ρουσφέτι που όλοι το καταγγέλλουν αλλά διαιωνίζεται. Οι λίγες σχετικά ρουσφετολογικές ψήφοι, που διεκδικούν τα κόμματα εξουσίας υποσχόμενα ρουσφέτια, μετατρέπονται σε δυσανάλογα μεγάλο αριθμό βουλευτικών εδρών, κάνοντας έτσι τα κόμματα εξουσίας να ενδιαφέρονται πολύ για το ρουσφέτι¹²¹.

Με την εφαρμογή της ενισχυμένης αναλογικής αποτρέπεται ο αναγκάιος εκσυγχρονισμός της Ελλάδας με τον διαχωρισμό κράτους-εκκλησίας, από τον φόβο και της ελάχιστης ακόμη κομματικής μετακίνησης μερικών χιλιάδων φανατικών των παραεκκλησιαστικών οργανώσεων που μπορεί να εναλλάξει την αυτοδυναμία μεταξύ α' και β' κόμματος. Κάνει ευάλωτα τα δυο μεγαλύτερα κόμματα σε πιέσεις συμπαγών ομάδων ψηφοφόρων για ικανοποίηση παράλογων αιτημάτων. Προκαλεί και διαπλοκή με δημοσιογράφους και ΜΜΕ (πχ. διαφημιστικές δαπάνες κρατικών οργανισμών) ώστε να παρουσιάζουν εικόνα καλύτερη για το ένα και χειρότερη για το 2^ο από τα δυο μεγαλύτερα κόμματα. Και στην επιλογή των υποψηφίων των κομμάτων ο εκλογικός νόμος προκαλεί επικράτηση κυρίως ψηφοθηρικών και όχι αξιοκρατικών κριτήριων, αφού γεμάτες είναι οι λίστες των δυο πρώτων

¹²¹ www.syriza-vyrona.pblogs.gr

κομμάτων με μανεκέν, ηθοποιούς, αθλητές προπονητές κλπ, χωρίς καμιά προηγούμενη δράση σε κάποιο κοινωνικό τομέα στην υπεράσπιση του δημόσιου συμφέροντος.

Ένα από τα κοινώς λεγόμενα του πολιτικού μας βίου είναι ότι το εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής είναι το «δικαιότερο» σύστημα. Ότι η ενισχυμένη αναλογική, που παγίως ακολουθούμε στην Ελλάδα, ενισχύει το πρώτο κόμμα χάριν της κυβερνητικής σταθερότητας θυσιάζοντας τη δίκαιη κατανομή των εδρών στη Βουλή. Οι υποστηρικτές της ενισχυμένης παραδέχονται την ανάλυση αυτή ως αυτονόητη, αλλά προσθέτουν ότι σε μια χώρα με τα προβλήματα της Ελλάδας καλώς θυσιάζουμε την πολυτέλεια της δίκαιης απλής αναλογικής, χάριν της απολύτως απαραίτητης αποτελεσματικότητας των αυτοδύναμων κυβερνήσεων. Οι υποστηρικτές της απλής αναλογικής αντιτείνουν ότι η δικαιοσύνη έχει προτεραιότητα. Και όμως μια πιο σοβαρή θεώρηση του ζητήματος δείχνει ότι είναι δύσκολο να δούμε τι μοιράζει δίκαια η απλή αναλογική¹²².

Ας υποθέσουμε ότι η απλή αναλογική μοιράζει βουλευτικές έδρες σε ευθεία αναλογία με τις ψήφους του κάθε κόμματος. Ένα ποσοστό 40% των ψήφων οδηγεί σε 40% των εδρών. Για να δείξουμε ότι το σύστημα είναι το δικαιότερο πρέπει να δείξουμε ότι μοιράζει δίκαια κάτι. Τι είναι όμως αυτό που μοιράζεται δίκαια από την απλή αναλογική; Η πρώτη μας σκέψη ίσως είναι ότι αυτό που μοιράζεται δίκαια είναι η εξουσία. Ότι τα κόμματα θα αποκτήσουν τόση εξουσία όση και ψήφους. Αυτό όμως είναι προφανώς λάθος. Σε όλα τα κοινοβουλευτικά συστήματα η εξουσία μοιράζεται άνισα. Η αντιπολίτευση δεν μετέχει στην εξουσία κατ' αναλογία με τις ψήφους της. Ένα κόμμα που εξασφαλίζει το 50% των εδρών συν μία, θα σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Η αντιπολίτευση έχει δυσανάλογα μικρότερη εξουσία, δεν έχει για παράδειγμα κανένα υπουργείο, αν και μπορεί να έχει 49% των εδρών. Η απλή αναλογική δεν αποκλείει το αποτέλεσμα αυτό.

¹²² Ελευθεριάδης Π., εφ. «Το Βήμα», Κυριακή 20 Δεκεμβρίου 2009

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κυβερνήσεων συνεργασίας. Τα δύο ή τρία κόμματα που συμμετέχουν στην κυβέρνηση θα μοιραστούν τα υπουργεία και τις κυβερνητικές ευθύνες. Ένα κόμμα του 5% μπορεί να βρίσκεται στην κυβέρνηση, ενώ ένα κόμμα του 40% στην αντιπολίτευση. Άρα η απλή αναλογική, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει αυτοδύναμη κυβέρνηση ή κυβέρνηση συνασπισμού, ποτέ δεν μοιράζει την εξουσία ανάλογα με τις ψήφους των κομμάτων.

Η δίκαιη κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και εξουσία είναι μόνον φαινομενική και τυπολατρική. Η επιρροή ενός κόμματος στο κοινοβούλιο δεν εξαρτάται μόνον από τον αριθμό των βουλευτών του. Η Βουλή είναι κομμάτι της διακυβέρνησης της χώρας και λειτουργεί στη σκιά της κυβέρνησης. Οι βουλευτές έχουν επιρροή στη Βουλή μόνον εάν μπορούν να επηρεάσουν τα σχέδια της κυβέρνησης. Σε μια αυτοδύναμη κυβέρνηση με οριακή πλειοψηφία οι πιο σημαντικοί βουλευτές είναι οι βουλευτές της συμπολίτευσης που αν δυσανεστηθούν μπορούν όχι μόνο να καταψηφίσουν τα νομοσχέδιά της αλλά και να τη ρίξουν. Σε μια κυβέρνηση συνασπισμού (που είναι και η πιο πιθανή στο σύστημα της απλής αναλογικής) οι πιο ισχυροί βουλευτές θα είναι πάλι οι βουλευτές της συμπολίτευσης που μπορούν όποια στιγμή θέλουν να αποσύρουν την εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση. Παρά το γεγονός λοιπόν ότι κατά την απλή αναλογική κάθε κόμμα έχει τους βουλευτές που αναλογούν στις ψήφους του, το βάρος τους στη Βουλή δεν συνδέεται με τις ψήφους αυτές. Έχει σχέση με τις ισορροπίες του κυβερνητικού συνασπισμού¹²³.

¹²³ Ελευθεριάδης Π., εφ. «Το Βήμα», Κυριακή 20 Δεκεμβρίου 2009

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είναι δεδομένο ότι το εκλογικό σύστημα αποτελεί το θεμέλιο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας αφού έτσι κι αλλιώς μετατρέπει τους ψήφους σε κοινοβουλευτικές έδρες. Δηλαδή με ποιόν τρόπο η βούληση του εκλογικού σώματος, που εκφράστηκε στις εκλογές με την ψήφο των εκλογέων θα μεταφραστεί σε κατανομή των βουλευτικών εδρών. Και για το λόγο αυτό πάντοτε ήταν για τις κοινοβουλευτικές δυνάμεις ένα σημαντικό πρόβλημα η επιλογή του εκλογικού συστήματος, το οποίο θα εφαρμοστεί στις εκλογές, καθώς το πλήθος των κοινοβουλευτικών εδρών, οι οποίες κατανέμονται στα πολιτικά κόμματα, διαφέρει όταν χρησιμοποιούνται διαφορετικά εκλογικά συστήματα.

Το εκλογικό σύστημα σε ένα πολίτευμα εξυπηρετεί κάποια πολιτική λογική: εξυπηρετεί την πολυφωνία, την κυβερνητική σταθερότητα ή το κομματικό κατεστημένο. Βασική αρχή της Δημοκρατίας, είναι η κοινωνική πολυφωνία να εκφράζεται σε πολιτικό πλουραλισμό. Οι κοινωνικές τάσεις, οι πεποιθήσεις των πολιτών να μπορούν να εκπροσωπηθούν στο ναό της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, που είναι το Κοινοβούλιο. Η απλή αναλογική είναι, από άποψη αρχής, το πλέον δημοκρατικό εκλογικό σύστημα. Ο αριθμός των βουλευτικών εδρών καθορίζει το εκλογικό μέτρο. Αύξηση ή μείωση των βουλευτικών εδρών επηρεάζει κατ' αναλογία, προς τα κάτω ή προς τα πάνω το εκλογικό μέτρο. Στο σύστημα της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας η Εκτελεστική Εξουσία (η Κυβέρνηση) πρέπει απαραίτητα να διαθέτει Κοινοβουλευτική πλειοψηφία και να τυγχάνει της εμπιστοσύνης της Νομοθετικής Εξουσίας (της Βουλής). Απώλεια της Κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας οδηγεί σε πολιτική κρίση, πτώση της Κυβέρνησης και πολύ συχνά σε εκλογές ή ασταθείς πολιτικούς συνασπισμούς. Σε ένα τέτοιο σύστημα η απλή αναλογική ως εκλογικό σύστημα, μπορεί να οδηγήσει τη χώρα σε μια πολιτική αστάθεια με αλληπάλληλες εκλογές. Κλασικότερο παράδειγμα ήταν η Ιταλία την περίοδο 1960-1980. Γι' αυτό το λόγο, δηλαδή για να προσδώσουν περισσότερη πολιτική σταθερότητα, πολλές χώρες θυσιάζουν την αρχή της απλής αναλογικής, υιοθετώντας ένα ψηλότερο εκλογικό μέτρο που σε κάποιες χώρες (εξυπηρετώντας άλλες σκοπιμότητες) έφτασε και το 15%. Σε κάποιες χώρες δε, (βλέπε Ελλάδα,

Γαλλία, κλπ) επινοήθηκαν, κατά καιρούς, τέτοια περίπλοκα εκλογικά συστήματα που παραβιάζεται κατάφορα η λαϊκή βούληση.

Ο νομοθέτης όταν κάθεσαι να σχεδιάσει τον εκλογικό νόμο προφανώς σκέπτεται το δικό του κομματικό όφελος και το εξειδικεύει, γιατί πολύ συχνά οι διατάξεις είναι τόσο περίπλοκες που ακόμα και οι βουλευτές που τις ψηφίζουν αγνοούν το περιεχόμενό τους ή τις επιπτώσεις τους. Και αν δεν γνωρίζουν τις επιπτώσεις οι βουλευτές που ψηφίζουν τους νόμους, τότε είναι αβέβαιο πώς τους γνωρίζουμε όλοι εμείς, που κληθήκαμε να ψηφίσουμε στις 13 τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις με 6 διαφορετικούς εκλογικούς νόμους.

«Το ποιό εκλογικό σύστημα είναι το καλύτερο εξαρτάται από το ποιός είσαι, πού είσαι και πού θες να πας»: όποιος αγνοεί αυτό το αυτονόητο επιστημονικό και πολιτικό δεδομένο, δύσκολα μπορεί να δει καθαρά μέσα στο λαβύρινθο της εκλογικής νομοθεσίας, που περιπλέκεται ακόμα περισσότερο όταν οι προτάσεις μένουν σε επίπεδο αρχών και όχι ολοκληρωμένων ρυθμίσεων¹²⁴.

Τα είδη των εκλογικών συστημάτων προσδιορίζουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό την ποιότητα λειτουργίας και σταθερότητας του κυβερνητικού συστήματος μίας χώρας. Από το είδος του θεσμικού αυτού πλαισίου εξαρτάται δηλαδή, αν και κατά πόσο λειτουργεί στον προσδοκώμενο βαθμό το κράτος δικαίου.

Ένα βασικό κριτήριο που προσδιορίζει την ποιότητα της λειτουργίας του κράτους δικαίου είναι τα φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής που επικρατούν σε κάθε κράτος. Ένα ισχυρό δημοκρατικό και κοινοβουλευτικό κράτος δικαίου ελαχιστοποιεί με άλλα λόγια τα φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής¹²⁵. Το δικομματικό σύστημα διακυβέρνησης της Ελλάδος με όλες τις δυσάρεστες για το κοινωνικό σύνολο συνέπειές του (διαφθορά, διαπλοκή) που γνωρίζουμε, είναι σε μεγάλο βαθμό προϊόν του εκλογικού συστήματος. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο του ελληνικού εκλογικού συστήματος παρήγαγε το δικομματισμό. Αυτός λειτούργησε και λειτουργεί προς το συμφέρον των δύο μεγάλων κομμάτων και των ατόμων που βρίσκονται στην ηγεσία

¹²⁴ Μποτόπουλος Κ., εφ. «Τα Νέα», 21/07/03

¹²⁵ Παπαδημητρίου Γ. εφ. «Έλευθεροτυπία», 21/11/07

τους. Τα δύο μεγάλα κόμματα όμως, που εναλλάσσονται στην εξουσία, είναι εκείνα που μπορούν να αλλάξουν το εκλογικό σύστημα. Η αλλαγή αυτή αντίκειται στα συμφέροντά τους, διότι προφανώς μπορεί να οδηγήσει, ώστε να χάσουν ή να μοιραστούν με περισσότερους τα μέχρι τώρα προνόμιά τους, κάτι, που είναι λογικό, να μη θέλουν. Έτσι δεν έχουν κανέναν λόγο να επιδιώκουν την αλλαγή.

Η δημοκρατία μας χρειάζεται βαθιές τομές για να αναζωογονηθεί. Η αρχή θα μπορούσε να γίνει από το εκλογικό σύστημα, η επίδραση του οποίου άλλωστε διαχέεται σε πολλές περιοχές της. Την ενισχυμένη αναλογική βαρύνουν πολλές και αθεράπευτες αδυναμίες και δυσλειτουργίες. Η καθιέρωση ενός διαφορετικού εκλογικού συστήματος δεν αποτελεί πανάκεια, θα συμβάλλει όμως στην αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων. Δεν έχει λοιπόν νόημα να κατατριβόμαστε με παλαιά και κουρασμένα υλικά. Η απαιτητική εποχή μας επιβάλλει να αναζητήσουμε νέα και σύγχρονα.

Ότι και να ψηφιστεί, ότι και να ισχύσει όμως, το σίγουρο είναι ότι δεν υπάρχει τέλειος εκλογικός νόμος και για αυτό ποτέ κανείς δεν θα είναι απολύτως βέβαιος για την σημασία της ψήφου του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Γ' Ελληνική Δημοκρατία

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΑΣ	ΚΟΜΜΑ
Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής	24 Ιουλίου 1974 – 21 Νοεμβρίου 1974	Κυβέρνηση από στελέχη των προδικτατορικών κομμάτων (ΕΡΕ και Ένωση Κέντρου) και μερικά στελέχη του αντιδικτατορικού αγώνα
Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής	21 Νοεμβρίου 1974 – 28 Νοεμβρίου 1977	Νέα Δημοκρατία
Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής	28 Νοεμβρίου 1977 – 10 Μαΐου 1980	Νέα Δημοκρατία
Γεώργιος Ράλλης	10 Μαΐου 1980 – 21 Οκτωβρίου 1981	Νέα Δημοκρατία
Ανδρέας Παπανδρέου	21 Οκτωβρίου 1981 – 5 Ιουνίου 1985	ΠΑΣΟΚ
Ανδρέας Παπανδρέου	5 Ιουνίου 1985 – 2 Ιουλίου 1989	ΠΑΣΟΚ
Τζανής Τζαννετάκης	2 Ιουλίου 1989 – 11 Οκτωβρίου 1989	- Νέα Δημοκρατία, Συνασπισμός
Ιωάννης Γρίβας	11 Οκτωβρίου 1989 – 23 Νοεμβρίου 1989	Πρόεδρος του Αρείου Πάγου
Ξενοφών Ζολώτας	23 Νοεμβρίου 1989 – 11 Απριλίου 1990	Ακαδημαϊκός, διαπρεπής οικονομολόγος

Κωνσταντίνος Μητσοτάκης	11 Απριλίου 1990 – 13 Οκτωβρίου 1993	Νέα Δημοκρατία
Ανδρέας Παπανδρέου	13 Οκτωβρίου 1993 – 22 Ιανουαρίου 1996	ΠΑΣΟΚ
Κωνσταντίνος Σημίτης	22 Ιανουαρίου 1996 – 25 Σεπτεμβρίου 1996	ΠΑΣΟΚ
Κωνσταντίνος Σημίτης	25 Σεπτεμβρίου 1996 – 13 Απριλίου 2000	ΠΑΣΟΚ
Κωνσταντίνος Σημίτης	13 Απριλίου 2000 – 10 Μαρτίου 2004	ΠΑΣΟΚ
Κωνσταντίνος Α. Καραμανλής	10 Μαρτίου 2004 – 17 Σεπτεμβρίου 2007	Νέα Δημοκρατία
Κωνσταντίνος Α. Καραμανλής	19 Σεπτεμβρίου 2007– 5 Οκτωβρίου 2009	Νέα Δημοκρατία
Γεώργιος Α. Παπανδρέου	6 Οκτωβρίου 2009 -	ΠΑΣΟΚ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

N.ΙΖ΄ 9/11/1822: ο πρώτος εκλογικός νόμος

N.7/25.3.1884:πλειοψηφικό σύστημα

N.3363/1926:αναλογικό σύστημα

N.11.7.1928:πλειοψηφικό σύστημα

Μετά τον εμφύλιο:

N.1020/1946:αναλογικό σύστημα

N.1878/1951:ενισχυμένη αναλογική

N.2228/1952:πλειοψηφικό σύστημα

N.2800/1954:πλειοψηφικό σύστημα

N.3457/1955:πλειοψηφικό σύστημα

N.3822/1958:ενισχυμένη αναλογική υπό εξελιγμένη μορφή

N.4173/1961:τροποποίηση ν.3822/1958

Μετά την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών:

N.626/1977:ενισχυμένη αναλογική

N.1516/1985:ενισχυμένη αναλογική

N.1847/1989:ενισχυμένη αναλογική

N.1907/1990:ενισχυμένη αναλογική

N.3231/2004:ενισχυμένη αναλογική

N.3636/2008:ενισχυμένη αναλογική

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Συνοπτική παρουσίαση των εκλογικών συστημάτων των ευρωπαϊκών χωρών.

Γερμανία (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού

Πρόεδρος: Εκλέγεται από τους βουλευτές και εκπροσώπους των ομόσπονδων κρατιδίων.

Άνω Βουλή (Bundesrat), 69 μέλη, διορισμένοι εκπρόσωποι των 16 ομόσπονδων κρατιδίων, αναλόγως του πληθυσμού του καθενός.

Κάτω Βουλή (Bundestag), 598+ έδρες, τετραετής θητεία, μικτό σύστημα με δύο ψηφοδέλτια. Οι 299 βουλευτές εκλέγονται απευθείας σε μονοεδρικές περιφέρειες, όπου την έδρα παίρνει αυτομάτως ο πρώτος. Οι ψηφοφόροι επιλέγουν πρωτίστως εκπρόσωπο και όχι κόμμα. Οι υπόλοιπες 299 έδρες κατανέμονται με τη μέθοδο Hare/Niemeyer: οι ψήφοι κάθε συνδυασμού πολλαπλασιάζονται με τις διαθέσιμες έδρες και το αποτέλεσμα διαιρείται με το σύνολο των ψήφων. Το τελικό αποτέλεσμα κατανέμεται αναλογικά σε κάθε κρατίδιο και τις έδρες καταλαμβάνουν ο υποψήφιος με τους περισσότερους σταυρούς και, στη συνέχεια, οι άλλοι υποψήφιοι κάθε κόμματος, όπως είναι τοποθετημένοι στη λίστα του ψηφοδέλτιου. Οι υποψήφιοι που λαμβάνουν περισσότερες ψήφους από το πρώτο ψηφοδέλτιο από όσες έδρες αναλογούν στο κόμμα τους με βάση το δεύτερο ψηφοδέλτιο, εκλέγονται ούτως ή άλλως, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των εδρών στην Bundestag να υπερβαίνει τις 598.

εκλογικό όριο: 5%.

Βρετανία (μοναρχία)

Μονοκομματικές κυβερνήσεις

Άνω Βουλή (House of Lords), 526 μέλη διορισμένα από τη βασίλισσα (καθ' υπόδειξιν της κυβέρνησης), 92 κληρονομικά μέλη.

Κάτω Βουλή (House of Commons), 646 βουλευτές από ισάριθμες μονοεδρικές περιφέρειες με πενταετή θητεία. Ο πρώτος σε κάθε περιφέρεια καταλαμβάνει την έδρα, ανεξαρτήτως του ποσοστού που έχει λάβει. Το απλούστερο σύστημα που υπάρχει αποδίδει σχεδόν πάντα ισχυρή κυβερνητική πλειοψηφία και τα μικρότερα κόμματα δεν έχουν ουσιαστικά καμία τύχη.

Ιταλία (Προεδρευόμενη Δημοκρατία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας: Εκλέγεται από εκλεκτορικό κολέγιο για

επταετή θητεία

Γερουσία (Senato della Repubblica), 315 γεροισιαστές εκ των οποίων οι έξι εκπροσωπούν τους Ιταλούς της Διασποράς. Πενταετής μη ανανεώσιμη θητεία. Οι 83 γεροισιαστές εκλέγονται με αναλογικό σύστημα και 232 εκλέγονται απευθείας από τους ψηφοφόρους.

Προβλέπονται και «Γεροισιαστές εφ' όρου ζωής», πρώην πρωθυπουργοί ή άλλοι που κρίνονται άξιοι του τίτλου.

Βουλή (Camera dei Deputati), 630 έδρες, εκ των οποίων 12 ειδικά για τους Ιταλούς της Διασποράς. 475 έδρες κατανέμονται απευθείας και 155 με αναλογικό σύστημα. λίστα, πενταετής θητεία.

Εκλογικό όριο: 10% για συνασπισμούς κομμάτων, 2% για τα κόμματα που συμμετέχουν σε συνασπισμούς (το πρώτο κόμμα κάθε συνασπισμού εκλέγει βουλευτές ανεξαρτήτως της επίδοσής τους) και 4% για ανεξάρτητα κόμματα.

Γαλλία (Προεδρική Δημοκρατία)

Μονοκομματικές κυβερνήσεις

Πρόεδρος Δημοκρατίας: πενταετής θητεία, εκλέγεται απευθείας από τους ψηφοφόρους σε δύο γύρους

Γερουσία (Senat), 331 μέλη, εκλέγονται έμμεσα από κολέγιο εκλεκτόρων, εξαετής θητεία. Οι εκλογές ανά τριετία για το ήμισυ της Γερουσίας.

Βουλή (Assemblée Nationale), 577 μέλη από ισάριθμες μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες (οι 22 στις υπερπόντιες κτήσεις), ψηφοφορία σε δύο γύρους. Για εκλογή από τον πρώτο γύρο απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία και τουλάχιστον το 25% των εγγεγραμμένων. Στο δεύτερο γύρο αρκεί η απλή πλειοψηφία χωρίς άλλους περιορισμούς, συμμετέχουν όσοι έλαβαν τουλάχιστον 12,5% στον πρώτο γύρο, κατά κανόνα οι δύο πρώτοι.

Ισπανία (Μοναρχία)

Μονοκομματικές κυβερνήσεις.

Γερουσία (Senado), 259 έδρες, τετραετής θητεία. Οι 208 γεροισιαστές εκλέγονται με αναλογικό σύστημα και λίστα, οι υπόλοιποι διορίζονται από τα περιφερειακά Κοινοβούλια των 17 αυτόνομων περιφερειών της χώρας.

Βουλή (Congreso de los Diputados), 350 έδρες, τετραετής θητεία, με λίστα. Σε κάθε μία από τις 52 επαρχίες – εκλογικές περιφέρειες της χώρας αντιστοιχούν τουλάχιστον δύο έδρες με τις υπόλοιπες να μοιράζονται αναλόγως του πληθυσμού. Η κατανομή γίνεται με βάση το σύστημα D'Hondt.

Βέλγιο (Μοναρχία – Ομοσπονδιακό κράτος)

Αναλογικό σύστημα D'HONDT

Κυβερνήσεις συνασπισμού

Καλύτερη εκπροσώπηση των μικρότερων κομμάτων.

Γερουσία (Senaat/Senat) απαρτίζεται από 71 μέλη. Τα 40 εκλέγονται απευθείας για τετραετή θητεία, τα 21 διορίζονται από τα τρία περιφερειακά Κοινοβούλια και τα 10 διορίζονται από τις δύο κοινότητες, φλαμανδική και γαλλόφωνη, αναλόγως της δύναμης των κομμάτων σε αναλογία 6 για τους Φλαμανδούς και 4 για τους Βαλλόνους.

Γερουσιαστές είναι και τα ενήλικα τέκνα του βασιλιά που δεν ψηφίζουν και δεν λογίζονται στην απαρτία.

Βουλή (Volksvertegenwoordigers / Chambre des Representants), 150 έδρες, απλή αναλογική αλλά και με εξαιρετικά πολύπλοκο σύστημα καταμερισμού των εδρών στις γλωσσικές κοινότητες. Οι ψηφοφόροι μπορούν να δώσουν σταυρό σε υποψήφιο ή μόνο στο κόμμα, οπότε ισχύει η σειρά με την οποία είναι εγγεγραμμένοι στη λίστα οι υποψήφιοι. Διαφορετικά κόμματα σε Φλάνδρα και Βαλλονία .

Ολλανδία (Μοναρχία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού

Άνω Βουλή (Eerste Kamer der Staten-Generaal), 75 μέλη τετραετούς θητείας , εκλέγονται από τα 12 περιφερειακά συμβούλια

Κάτω Βουλή (Tweede Kamer der Staten-Generaal). 150 μέλη, τετραετής θητεία, απλή αναλογική με σταυροδοσία. Οι έδρες που περισσεύουν από το εκλογικό όριο κατανέμονται αναλογικά με βάση την αρχή του μεγίστου μέσου όρου, δηλαδή αναλογικά στα κόμματα με πρώτο εκείνο που έλαβε τον υψηλότερο μέσο όρο ψήφων ανά έδρα.

Εκλογικό όριο: Το σύνολο των ψήφων διαιρεμένο με τον αριθμό των εδρών (150) (από τα χαμηλότερα στον κόσμο).

Πορτογαλία (Προεδρευόμενη Δημοκρατία)

Μονοκομματικές κυβερνήσεις

Πρόεδρος: εκλέγεται από τους ψηφοφόρους για πενταετή θητεία

Βουλή (Assembleia da Republica): 230 έδρες, τετραετής θητεία ενισχυμένη αναλογική με πολυεδρικές περιφέρειες. Οι Πορτογάλοι της Διασποράς αποτελούν χωριστές εκλογικές περιφέρειες, μία για την Ευρώπη μία για τον υπόλοιπο κόσμο και εκλέγουν από έναν βουλευτή. Οι βουλευτές εκπροσωπούν το έθνος συλλογικά.

Δανία (Μοναρχία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού

Βουλή (Folketing) 179 έδρες. Οι 135 έδρες κατανέμονται με απλή

αναλογική στις 17 εκλογικές περιφέρειες, άλλες 40 έδρες «επικρατείας» κατανέμονται αναλογικά με βάση τη δύναμη των κομμάτων, ενώ από δύο αντιστοιχούν στη Γροιλανδία και τις νήσους Φερόε. Το σύστημα υπό ορισμένες συνθήκες μπορεί να ενισχύσει με ελάχιστες επιπλέον έδρες το πρώτο κόμμα.

Εκλογικό όριο 2%, αλλά υπάρχει δυνατότητα εκλογής βουλευτή και κάτω του ορίου αν το κόμμα λάβει ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό σε μια και μόνο περιφέρεια.

Σουηδία (μοναρχία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού.

Βουλή (Riksdag), 349 έδρες, απλή αναλογική, τετραετής θητεία. Οι 310 έδρες αντιστοιχούν στις εκλογικές περιφέρειες και άλλες 39 κατανέμονται αναλογικά

Εκλογικό όριο 4% σε εθνική κλίμακα με κόμματα που λαμβάνουν 12% σε μεμονωμένες περιφέρειες να εκλέγουν επίσης βουλευτές.

Πολωνία (Προεδρευόμενη Δημοκρατία)

Κυβερνήσεις συνασπισμού

Πρόεδρος: εκλέγεται σε δύο γύρους για πενταετή θητεία.

Άνω Βουλή (Senat), 100 μέλη, τετραετής θητεία, ενισχυμένη αναλογική.

Κάτω Βουλή (Sejm), 460 μέλη, τετραετής θητεία, σύστημα D'Hondt.

Εκλογικό όριο: 5% και 8% για συνασπισμούς κομμάτων. Για μειονοτικά κόμματα δεν ισχύει το εκλογικό όριο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναστασιάδης Γ., Βενιζέλος Ε., Κοντογιώργης Γ. «Εκλογικό σύστημα. Συνταγματικά όρια και πολιτική συγκυρία», εκδ. Παρατηρητής 1985

Αναστασιάδης Γ. «Εκλογικός νόμος και Σύνταγμα – Η επικαιρότητα της απλής αναλογικής και της εκλογικής ιστορίας μας», University studio press, εκδόσεις επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών, Θεσσαλονίκη 1989

Αναστασιάδης Γ. «Εκλογικός νόμος και Σύνταγμα: η επικαιρότητα της συνταγματικής ιστορίας μας». Δημοσιεύματα ένωσης ελλήνων συνταγματολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1990

Ανδρεάδης Στρ. «Στοιχεία συνταγματικού δικαίου» εκδ. Αργύρης Παπαζήσης, Αθήναι 1953

Αντωνόπουλος Ν. «Συνταγματικόν Δίκαιον», Θεσσαλονίκη 1971

Βενιζέλος Ε. «Μελέτες συνταγματικού δικαίου 1980 – 1987» Leader Books 1987

Βενιζέλος Ε. «Το νέο εκλογικό σύστημα και η λειτουργία του πολιτεύματος». Δημοσιεύματα ένωσης ελλήνων συνταγματολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1990

Γεωργόπουλος Κ. «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1996

Γεωργόπουλος Κ. «Μελέται Συνταγματικού Δικαίου», Αθήναι 1965

Δημητρόπουλος Ανδρέας, «Οργάνωση και Λειτουργία του κράτους», εκδ. Σάκκουλας 2009

Δημητρόπουλος Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική θεωρία», εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2004

Διαμαντόπουλος Θ. «εκλογικά συστήματα: θεωρία και πρακτικές εφαρμογές. Ανάδειξη κοινοβουλίων και προέδρων δημοκρατίας: συγκριτική προσέγγιση», εκδ. Πατάκη 2004

Δρεπτάκης Μ. «Βουλευτικές εκλογές 1996 και 2000» Αθήνα 2000

Δρεπτάκης Μ. «Βουλευτικές εκλογές 2007» Αθήνα 2007

Κασιμάτης Γ. «Εκλογικό σύστημα και πολίτευμα – εισαγωγικές παρατηρήσεις». Δημοσιεύματα ένωσης ελλήνων συνταγματολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1990

Κασιμάτης Γ. «Συνταγματικό Δίκαιο ΙΙ. Οι λειτουργίες του κράτους», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1980

Κασιμάτης Γ., Μιχαλάκης Ν., Παντελής Α. «κείμενα συνταγματικού δικαίου» εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1991

Λυριντζής Χρ., Νικολακόπουλος Ηλ. (επιμέλ.) «Εκλογές και κόμματα στη δεκαετία του '80. Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος». Εκδ. Θεμέλιο 1990

Μανιτάκης Αντ. «Συνταγματική οργάνωση του κράτους. Με στοιχεία πολιτειολογίας», εκδ. Σάκκουλας 2009

Μανιτάκης Αντ. «Ερμηνεία του Συντάγματος και λειτουργία του πολιτεύματος», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1996

Μαυριάς Γ. Κώστας «Συνταγματικό δίκαιο», Γ έκδοση, εκδ. Σάκκουλας, 2004.

Μενδρινού Μ. «Η εκλογική πολιτική στο ελληνικό πολιτικό σύστημα: εσωτερικές και ευρωπαϊκές παράμετροι, 1974 – 2000», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2000

Νικολακόπουλος Ηλ., «Εισαγωγή στη θεωρία και στην πρακτική των εκλογικών συστημάτων», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989

Νικολακόπουλος Ηλ. «Το εκλογικό σύστημα ως χειραγωγικός μηχανισμός». Δημοσιεύματα ένωσης ελλήνων συνταγματολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1990

Νικολόπουλος Ηλ. «Ο εκλογικευμένος κοινοβουλευτισμός», τετράδια εργασίας, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 1997

Παντελής Αντ., «Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές (1926 – 1985) στον ηλεκτρονικό υπολογιστή», εκδ. Λιβάνης, 1988

Παντελής Αντ. «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Βασικές έννοιες. Συνταγματική ιστορία». Εκδ. Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 2005

Παντελής Αντ. «Η εξέλιξη των Ελληνικών εκλογικών συστημάτων». Δημοσιεύματα ένωσης ελλήνων συνταγματολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1990

Παπαδημητρίου Γ. «Εκλογικό σύστημα και “πραγματικό” σύνταγμα», Ελληνική Εταιρία Πολιτικής Επιστήμης, επιμέλεια: Χρ. Λυριντζής – Ηλ. Νικολακόπουλος, εκδ. Θεμέλιο 1990

Ράικος Αθ. «Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου», τομ. Α, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1984

Ράικος Αθ. «Συνταγματικό Δίκαιο. Εισαγωγή – οργανωτικό μέρος» τόμος Α΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1989

Σγουρίτσας Χρ. «Συνταγματικόν δίκαιον», τομ. Α, εκδ. Σάκκουλας 1965

Σπυρόπουλος Φ. «Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 2006

Σωτηρέλης Γ. «Σύνταγμα και εκλογές στην Ελλάδα. 1864 – 1909. Ιδεολογία και πράξη της καθολικής ψηφοφορίας» εκδ. Θεμέλιο, 1991

Σωτηρέλης Γ. – Ξηρός Θ. «Η αναθεώρηση του Συντάγματος (1993 - 2001)», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2001

Τσάτσος Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο» τόμος β, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993.

Τσάτσος Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο» τόμος α θεωρητικό θεμέλιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 1994

Χρυσόγονος Κ. «Εκλογικό σύστημα και Σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1996

Duverger M. «L' influence des systemes electoraux sur la vie politique», εκδ. A colin 1950

Heywood Andrew «Εισαγωγή στη πολιτική», μτφ: Γ. Καράμπελας, εκδ. Πόλις, 2006

Nohlen Dieter, «Κομματικό σύστημα και εκλογικά συστήματα», εκδ. επίκεντρο 2007

Wildenmann Rudolf « Η εκλογική έρευνα. Συμπεριφορά του εκλογικού σώματος και ανάλυση εκλογών», μτφ. Βασιλική Γεωργιάδου, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1998

Ηλεκτρονικές πηγές

www.wikipedia.org

www.sisyfosgr.blogspot.com

www.ekloges.gr

www.sansimera.gr

www.jurisconsultus.gr

www.syriza-vyronea.pblogs.gr

www.tovima.gr

www.archive.in.gr

www.tanea.gr

www.gpapadimitriou.gr